

Tallinna Ülikool

Germaani-Romaani Keelte ja Kultuuride Instituut

Tõlkekoolituse osakond

**KORDUSTÕLGE OSCAR WILDE'I "DORIAN GRAY
PORTREE" NÄITEL**

Magistritöö

Helin Lilleväli

Juhendaja:

Arvi Tavast, PhD

TALLINN 2015

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus	3
1. Kordustõlkeline taust	7
1.1 Kordustõlge tõlketeaduses	7
1.2 „Dorian Gray portree“ tõlkeloolise tekstina	15
2. Uurimismeetodite taust	20
2.1 Korpus	20
2.2 Masintõlge	23
2.2.1 Statistiline masintõlge	26
2.2.2 Paralleelkorpus	28
3. Tõlgete võrdlus	30
3.1 Küsimustiku analüüs	30
3.2 Korpusuuring	48
3.3 Kakskeelne lausete joondamine	52
3.4 Järeldused	58
Kokkuvõte	62
Summary	64
Kasutatud kirjandus	65
Lisa 1. Küsimustik	70
Lisa 2. Kaer. Mittejoondunud laused	73
Lisa 3. Rajandi. Mittejoondunud laused	79
Lisa 4. Tammsaare. Mittejoondunud laused	89

Sissejuhatus

Lühendatud versioon Oscar Wilde'i ainsast romaanist „*The Picture of Dorian Gray*“ ilmus esimest korda 1890. aastal Lippincott's Monthly Magazine'is. Aasta hiljem, 1891. aastal, ilmus teos iseseisva raamatuna sellisel kujul nagu seda tänapäeval teatakse. Eesti keeles on teosest ilmunud kaks tõlget, adaptatsioon ja redaktsioon: 1929. aastal ilmus Anton Hansen Tammsaare vahendusel „Dorian Gray portree“ esimest korda eesti keeles; 1972. aastal Henno Rajandi redaktsioon Anton Hansen Tammsaare eestindusest; 2002. aastal adaptatsioon Jana Linnarti tõlkes ning 2007. aastal taastõlkis romaani Krista Kaer. Pärast Krista Kaera kordustõlget on „Dorian Gray portreest“ ilmunud kolm e-raamatut ning üks trükis – kõik neli on Tammsaare esmatõlke ja Kaera kordustõlke vahele jäänud 1972. aastal ilmunud Tammsaare tõlgitud ja Rajandi redigeeritud teose kordustrukid.

Antud magistritöö puhul on tegemist üksikjuhtumiuuringuga ning töös on võrreldud 1957. aasta Anton Hansen Tammsaare 1929. aasta esmatõlke kordustrukki, 2012. aasta Henno Rajandi redaktsiooni Anton Hansen Tammsaare tõlkest, mis esmakordselt ilmus 1972. aastal ja uusimat 2007. aastal Krista Kaera vahendusel eesti keeles ilmunud „Dorian Gray portree“ tõlkeid Oscar Wilde'i teosest „*The Picture of Dorian Gray*“. Antud magistritööst on välja jäetud 2002. aastal ilmunud Jana Linnarti tõlke analüüs, kuna tegemist on lastele suunatud Fern Segeli adapteeritud teose tõlkega.

Kuna ilukirjanduslikke tekste, nagu ka selles magistritöös käsitletavat teost, peetakse üldjuhul tõlgendusele avatuks, mis tähendab, et originaalteksti võib tõlgendada mitut moodi, on ka antud magistritöö koostamisel lähtutud avatud tõlgendusest, mitte tõlgete jaotamisest heaks või halvaks. Samuti pole tõlgete võrdlemisel lähtutud Antoine

Bermani kordustõlke hüpoteesist, mille kohaselt on igal tekstil ainult üks õige tõlge ja ainuõige tõlgendusviis ning iga järgnev kordustõlge on lähemal sellele kõige õigemale tõlkele. Seega ei olnud ka antud magistritöö eesmärgiks leida üht tõlget, mis oleks teistest mingil viisil parem.

Antud magistritöö eesmärgiks oli võrrelda juba olemasolevaid tõlkeid, mitte välja pakkuda omapoolset tõlget. Töös analüüsiti Oscar Wilde'i romaani „Dorian Gray portree“ tõlkeid eesti keelde kasutades kolme meetodit: küsimustik, konkordantsotsing korpuses ja kakskeelne lausete joondamine. Antud magistritöö näol on tegemist empiirilise uurimusega.

Esimeses peatükis käsitletakse sageli esinevat, kuid tõlketeaduses suhteliselt väheuuritud nähtust – kordustõlget. Antakse lühiülevaade senisest kordustõlke uurimisest tõlketeaduses ning kordustõlke tegemise põhjustest. Lisaks vaadeldakse magistritöö keskmeks olevat tõlkeromaani Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“ tõlkeloolisest vaatepunktist.

Teises peatükis esitatakse teoreetiline taust antud magistritöös kasutatavatele uurimismeetoditele. Selgitatakse korpuse ja paralleelkorpuse mõistet ning erinevusi, antakse lühiülevaade sellest, kuidas korpuseid ja paralleelkorpuseid koostatakse ning tuuakse välja nende kasutusvõimalused. Lisaks antakse lühiülevaade masintõlkes olemusest ja masintõlke ühest harust – statistilisest masintõlkest. Selgitatakse masintõlke ja tõlkeabiprogrammide peamisi erinevusi ning tutvustatakse kakskeelset lausete joondamist ning selle kasutusvõimalusi.

Kolmandas peatükis analüüsitakse Oscar Wilde'i teost „Dorian Gray portree“ lähtuvalt esimeses ja teises peatükis esitatud teooriale. Esimeses alapeatükis analüüsitakse vastuseid küsimustikule, teises konkordantsotsingu tulemusi

keelekorpuses ja kolmandas kakskeelse lausete joondamise tulemusi. Viimases alapeatükis on toodud kolme eelnimetatud analüüsi järeldused. Lisadena on esitatud küsimustiku vorm ning kakskeelsete lausete joondamisel mittejoondunud laused tõlkijate kaupa.

Kuigi kordustõlge on sageli esinev nähtus, on seda tõlketeaduses suhteliselt vähe uuritud. Ka eesti keeles on ilmunud mõned kordustõlkimise üksikjuhtumiuuringuid: Karin Kilk uuris oma magistritöös „Ühe tõlkeraamatu teekond ajas: Truman Capote’ „Külmavereliselt“ eesti keeles (2010) tõlget mõjutavat ajalist konteksti – Nõukogude aeg versus Eesti riigi aeg, tõlgete aegumise probleemi ning kultuurispetsiifiliste elementide (riietusesemete ja toiduga seonduva) tõlkimist; Anna Kivisild uuris magistritöös „Välislepingute tõlkimine Eestis kahe konventsiooni esma- ja kordustõlke näitel“ (2012) välislepingute tõlkimist 1990-ndatel, esmatõlgete puudulikkust ja parandusi, mis on kordustõlgetes tehtud; Kaisa Vaher uuris magistritöös „Daniel Defoe „Robinson Crusoe“ tõlked eesti keeles: teksti terviklikkus ja sihtkultuuri kontekst“ (2011), mida on esimestes tõlgetes tekstist välja jäetud, sihtkultuuri konteksti, teksti liigendust ja tõlkija märkuseid ning Irja Laine uuris magistritöös „Johannes Aaviku keeleuuendus Mika Waltari „Sinuhes“ võrdluses Piret Saluri tõlkega“ (2011) keeleuuendusi ja tõlkestrateegiaid.

Kuna varasemates kordustõlke üksikjuhtumiuuringutes on juba uuritud tõlget mõjutavat ajalist konteksti, kordustõlgetes tehtud parandusi, sihtkultuuri konteksti, kultuurispetsiifiliste elementide tõlkimist ja muid kordustõlke aspekte, siis soovis antud magistritöö autor mitte korrata neid uurimusi ning anda valdkonna käsitlemisel omapoolne ja iseseisev panus. Samas oleks antud teose tõlkeid võimalik analüüsida lähtudes eelnimetatud aspektidest. Näiteks analüüsida, miks on fraasist *'the divan of Persian saddle-bags'* saanud esmatõlkes *'Pärsia sadulakottidega kaetud diivan'*,

redaktsioonis 'Pärsia patjadest diivan' ja kordustõlkes 'Pärsia vaibariidega kaetud diivan'. Samuti võiks uurida, kuidas on keelekasutus aja jooksul muutunud. Näiteks fraas 'sireli kange lehk', mida kasutas oma tõlkes Anton Hansen Tammsaare viitab tänapäeval pigem ebameeldivale lõhnale.

1. Kordustõlkeline taust

Käesolevas peatükis käsitletakse sageli esinevat, kuid tõlketeaduses suhteliselt väheuuritud nähtust – kordustõlget. Esimeses alapeatükis selgitatakse kordustõlke mõistet ja antakse lühiülevaade senisest kordustõlke uurimisest tõlketeaduses, loetletakse kordustõlke tegemise põhjuseid ja tõlkeuurijate erinevaid lähenemisi kordustõlkele ja selle uurimisele. Lisaks kirjeldatakse kordustõlke hüpoteesi ja selle kriitikat ning tuuakse esile teooriad, millest on lähtutud antud magistritöö koostamisel. Teises alapeatükis käsitletakse Oscar Wilde'i „Dorian Gray portreed“ tõlkeloolise tekstina ning tuuakse välja teose valdkonnad, mida seni on uuritud.

1.1 Kordustõlge tõlketeaduses

Alapeatükis selgitatakse kordustõlke mõistet ja kordustõlke olemust tõlketeaduses ning tuuakse välja esmatõlke ja kordustõlke erinevused. Kirjeldatakse kordustõlke kategoriseerimist ja loetletakse takistusi kordustõlgete kategoriseerimisel. Loetletakse erinevaid põhjuseid kordustõlke tegemiseks, selgitatakse milliseid tekste ja miks enim kordustõlgitakse ning tuuakse välja ka kordustõlke, redaktsiooni ja adaptatsiooni erinevused. Lisaks tutvustatakse kordustõlke hüpoteesi ning märgitakse ära olulisemad kordustõlke teooriad ja uurijad.

Kordustõlke definitsiooni järgi on kordustõlke puhul tegemist kahe või enama iseseisva tekstiga, mis on üksteisega seotud ainult läbi ühe ja sama lähteteksti (Koskinen 2015: 25). Kordustõlge kui produkt tähistab teist või järgnevat tõlget ühest lähtetekstist

samasse sihtkeelde. Seega kordustõlkimine kui protsess on fenomen, mis toimub aja jooksul. (Koskinen 2010: 294) Paul Bensimoni kohaselt erinevad kordustõlked oma olemuselt esmatõlgetest, kuna esmatõlgete eesmärgiks on tutvustada üht kultuuri teisele nii, et sihtkultuur võtaks lähtekultuuri positiivselt vastu. Sama lähteteksti kordustõlgetel puudub aga vajadus teksti tutvustada lugejale ja seetõttu saavad kordustõlked säilitada kultuurilise distantssi originaaliga. (1990: ix) Peale kordustõlgete esineb ka samaaegseid või peaaegu samaaegseid tõlkeid, mille korral on mõnikord keeruline või lausa võimatu liigitada ühte esmatõlkeks ja teist kordustõlkeks. Mõned teadlased käsitlevad kordustõlke raames ka kaudset tõlget ja releetõlget, kuid need terminid on kordustõlke kontekstis pigem eksitavad. (Koskinen 2010: 294)

Isegi kui kaudsed tõlked välja jätta, on kordustõlkeid keeruline kategoriseerida. Peamiselt eristatakse kolme takistust kordustõlgete kategoriseerimisel. Üheks takistuseks kordustõlgete kategoriseerimisel on asjaolu, et lisaks tõlgetele uuenevad aja jooksul ka lähtekeele originaaltekstid. (Koskinen 2010: 294) Annie Brisset on lähemalt uurinud põhjused, miks originaaltekstid muutuvad aja jooksul – autor või toimetaja muudab teksti, printimistehnoloogia areneb või poliitilised põhjused tingivad originaalteksti muutmise (2004: 39–67). Ka selle magistritöö aluseks olevat „Dorian Gray portree“ originaali muudeti – esmailmumiseks muutis ajakirja toimetaja Wilde'i algset käsikirja sündsamaks ja aasta hiljem lisas autor ühe kolmandiku kogu teose mahust juurde ning avaldas teose romaanina (Uiho 2011: 889-890). Teiseks takistab kordustõlgete kategoriseerimist, et sama sihtkeel ei püsi konstantsena. Näiteks on vaieldav, kas Kanada turule suunatud teose tõlget prantsuse keelde liigitada kordustõlkeks, kui sama teose tõlge on Prantsusmaal juba olemas. Seetõttu eristab Anthony Pym eri sihtgruppidele suunatud samaaegsed tõlked ehk passiivsed kordustõlked samale sihtgrupile suunatud tõlgetest ehk aktiivsetest kordustõlgetest.

(1998: 82) Kolmandaks takistavad kordustõlgete klassifitseerimist ka adaptatsioonid, kuna sageli kordustõlgitakse teoseid, et kõnetada uut sihtgruppi ning tõlke ja adaptatsiooni vahele on teinekord raske selget piiri tõmmata. Lisaks neile kolmele takistusele esineb kordustõlgete kategoriseerimisel veel üks tunduvalt vähem arutatud probleem, milleks on kordustõlke eristamine redaktsioonist. Redaktsiooniks nimetatakse olemasoleva tõlke redigeeritud, parandatud või kaasajastatud versiooni, milles on märkimisväärsed muudatused kogu teksti ulatuses. Redigeeritud teose ilmumist peetakse mõnikord ka kordustõlke tekkimise esimeseks etapiks. Mitmed juhtumiuuringud on näidanud, et kirjastused võivad teoseid väga meelevaldselt nimetada kordustõlgeteks või redaktsioonideks – varasem redaktsioon võidakse avaldada hoopis uue tõlke nime all või ilmub kombineeritud teos, kus kordustõlge vaheldub varasema tõlke korrastatud tekstiosadega. Sellest tulenevalt tuleb sihttekste põhjalikult analüüsida, enne kui neid saab klassifitseerida kordustõlgeteks või varasema tõlke redaktsioonideks. (Koskinen 2010: 294)

Vaatamata kordustõlgete rohkusele on kordustõlge nähtus, mida tõlkeuuringutes on võrdlemisi vähe uuritud. Alles 21. sajandi esimesel kümnendil on märgata väikest kordustõlke uurimuste arvu tõusu. Enim on kordustõlget uurinud Kaisa Koskinen ja Outi Paloposki (2003, 2004, 2010, 2015), kes möönavad, et seni on kordustõlke uurimusi tehtud valdavalt ilukirjandustõlke valdkonnas ja uurimused keskenduvad kirjandusklassika hulka kuuluvate teoste üksikjuhtumi uuringutele ning seetõttu ei saa väga palju järeldusi teha teiste valdkondade kordustõlke kohta. Seevastu ilukirjandusteoste kordustõlke uuringute tulemused on võimaldanud analüüsida muutuvaid tõlkenorme ja –strateegiaid, keele standardiseerumist ning poliitilise või kultuurilise konteksti mõjusid tõlketekstile. (Koskinen 2010: 295)

Enamlevinud arvamuse kohaselt tõlgitakse kirjandusteoseid uuesti, kuna olemasolevaid tõlkeid peetakse laialdaselt aegunuks. Samal arvamusel on ka Prantsuse tõlkija ja tõlkeurija Antoine Berman, kes on kordustõlgete tegemist üritanud põhjendada kordustõlke hüpoteesiga, mille kohaselt esmatõlked on alati ebatäiuslikumad ja assimileerivamad kui kordustõlked ning seepärast need aeguvadki. Seevastu iga järgnev tõlge pöördub tagasi võõrapärasema originaali juurde ja tekitab meisterlikuma sihtteksti. Berman peab tõlkimist poolikuks tegevuseks, mis saab edasi areneda ainult läbi järgmiste tõlgete. Bermani seisukohalt on kõik tõlked loomupäraselt läbikukkunud ning seda eelkõige esmatõlked. Kordustõlgete paremus peitub Bermani sõnul lähteteksti lähedases tõlkimises, mida on võimalik saavutada ainult originaalteksti stiili säilitades ja hoides kultuurilist distantssi lähteteksti ja sihtteksti vahel ning rõhutades originaali võõrapärasust. (1990: 1-7)

Bermani üldistust, et originaalilähedane tõlge on 'meisterlikum' kui originaalikaugem tõlge, ei ole mitte kõik tõlkeurijad aktsepteerinud. Bermani käsitus eeldab, et igal tekstil on olemas ainult üks õige tõlge ja ainuõige tõlgendusviis ning iga järgnev kordustõlge on sellele kõige õigemale tõlkele lähemal. (Vándor 2010) Kuid ilukirjanduslikke tekste, nagu ka selles magistritöös käsitletavat Oscar Wilde'i teost „Dorian Gray portree“, peetakse üldjuhul tõlgendusele avatuks ehk originaalteksti võib tõlgendada mitut moodi. Ka Siobhan Brownlie on pidanud mitut tõlgendusviisi võimalikuks ja öelnud isegi, et tõlgendusi on täpselt nii palju kui on tõlkijaid või isegi nii palju kui on üldse inimesi. (2006: 152) Outi Paloposki arvates ei sobi tõlkeid jagada headeks ega halbadeks, kuna eri tõlked olenemata oma sihtlugejaskonnast pigem täiendavad üksteist. Paloposki hindab Bermani kõigi tõlgete lineaarset arenemist paremuse poole ülemäära lihtsustatud ideeks. (2003: 22-23) Ka selle magistritöö

koostamisel on lähtunud avatud tõlgendusest, mitte tõlgete jaotamisest heaks või halvaks.

Esma- ja kordustõlgete uurimist või võrdlemist Bermani kordustõlke hüpoteesist lähtuvalt raskendab ka usaldusväärsete meetodite leidmine teksti originaaliläheduse ja paremuse mõõtmiseks. Seni on selliseks võrdlemiseks kasutatud teiste hulgas näiteks süntaksi, leksikaalseid valikuid, kõnekeelt, dialekti, slängi ja kultuurispetsiifilisi mõisteid. (Koskinen 2010: 295-296) Bermani kordustõlke hüpoteesis pole sõnagi kirjutatud selle kohta, mille alusel mõõta teose originaalilähedust või mille poolest on üks tõlge sihttekstile lähemal kui teine. Outi Paloposki toob välja ka tõsiasja, et originaalilähedus võib varieeruda kogu teksti ulatuses, mistõttu on tõlke lähtetekstilähedust veelgi raskem määratleda. Originaaliläheduse hindamine on Paloposki sõnul väga subjektiivne ning sõltub suuresti tõlkeuurija enda lähteteksti tõlgendusest. (2004: 32-34)

Hilisemad uurimused on Bermani kordustõlke hüpoteesi nii pooldanud (Chesterman 2000) kui ka kritiseerinud (Brownlie 2006, Gambier 1994, Paloposki 2004), kuid nüüdseks on kordustõlke uurijad jõudnud üksmeelele, et Bermani hüpotees ei selgita kordustõlke tegemist piisavalt. Kuigi neile kriteeriumitele vastavaid näiteid võib leida, ei ole assimileerumine esmatõlgetele ja originaalilähedus teisele või järgnevale tõlkele omane; tõlgete tekstiprofiili mõjutavad veel mitmed teised faktorid. (Koskinen 2010: 295-296) Kuna mitmed uurimused ja eelnimetatud tõlkeuurijad on selgesti esitanud puudusi Bermani kordustõlke hüpoteesis ehk nad on tõestanud, et kordustõlke hüpotees ei pea paika ning ka antud magistritöö autor peab erinevalt Bermanist mitut tõlgendusviisi võimalikuks, siis ei ole antud magistritöö eesmärgiks korrata nende uurimistööde tulemusi.

Bermani kordustõlke hüpoteesi formuleeris edasi Yves Gambier, kes liigitas kordustõlkeks ka juba tõlgitud teksti osalise või täieliku uue tõlke samasse sihtkeelde ning võrdleb seda ka redigeerimise ja adaptatsiooniga. Gambier paigutas kordustõlke, redaktsiooni ja adaptiooni kontinumile, mille ühes otsas on väheste muudatustega redigeerimine, keskel kogu teksti ulatuses paljude muudatustega kordustõlge ning kontinuumi teises otsas adaptatsioon, milles on originaalist äärmiselt vähe järele jäänud. (1994: 413–414)

Kordustõlkimiseks, olemasoleva teksti redigeerimiseks, kordustrukkimiseks ja muudeks teksti korduskasutamisteks on mitmeid põhjuseid ja seetõttu võib iga juhtumiuuring paljastada mitmeid kordustõlkimise põhjuseid (Koskinen 2010: 297). Douglas Robinson kirjutas oma uurimuses kordustõlkest, et üldise arvamuse kohaselt tõlgitakse teos uuesti siis, kui olemasoleva tõlge vananeb ehk tõlget peetakse laialdaselt vananenuks ning sellise idealiseeritud tõlkimise mudeli kohaselt peetakse originaali ajatuks; samas kui tõlkes nähakse vaid oma ajastu esindajat ning iga järgnev põlvkond peaks omapärase tunnetuse pärast aegumatut originaali uuesti tõlkima. Robinsoni kohaselt tõlkija vähendab klassika olulisust muutes kirjandusklassika teatud ajastu põlvkonnale loetavamaks – suunates tõlke limiteeritud lugejaskonnale ja limiteeritud ajastule ning seetõttu aegub tõlge kiiremini kui originaal. (1999: 1-2)

Samas nõustub Robinson, et idealiseeritud mudel, mille kohaselt tõlgitakse klassikateoseid uuesti, kuna varasemaid tõlkeid peetakse vananenuks, on liiga lihtsakoeline – kirjandusklassikat võidakse tõlkida mitmetel muudel põhjustel, millest ainult mõni on seotud aja möödumisega. Douglas Robinsoni kohaselt tundub mõnel juhul toimetajatele, kriitikutele, tõlkijatele või lugejatele, et eelnev tõlge jääb oma „liiga kitsa tõlgendusega“ suuresti alla originaaltekstile ning kordustõlget hakatakse retooriliselt pidama pigem kvantitatiivselt kui ajutiselt täiendavaks, sest kordustõlge

sisaldab rohkem originaali omadusi kui eelnev tõlge. Uut tõlget esitletakse kui eelkäija puuduste kõrvaldajat – kordustõlge täiendab seda, mida eelnevad tõlked on ainult osaliselt edasi andnud: originaali igavest ajatust (ajaline täiendus), semantikat ja/või süntaksi (kvantitatiivne täiendus) või geniaalsust (kvalitatiivne täiendus). Selle mudeli kohaselt täiendab iga järgnev kordustõlge eelnevat. Robinson illustreerib oma mõttekäiku näitega Aleksandr Puškini „Jevgeni Oneginist“, mille esimesi tõlkeid inglise keelde kritiseerib Vladimir Nabokov oma artiklites, kuna esmatõlked on liiga ilustavad ja ebatäpsed. Nabokovi sõnul on tõlkijad keskendunud Puškini värsside stiili edastamisele tõlkes, kuid on seejuures täielikult unustanud edasi anda teose sisu. Ühtlasi lubab Nabokov, et tema kordustõlge Puškini teosest on kole ja üksluine, kuid piinlikult täpne. (1999: 1-2)

Lisaks aegumisele mõjutavad nii tõlget kui ka kordustõlget tõlkimise ajahetkel kehtivad keelelised, tõlkelised, kirjanduslikud ja ideoloogilised normid – nende normide muutumisel tekib vajadus uueks tõlkeks. Samaaegselt võib kehtida ka mitmeid norme ja ideoloogiaid ning sellest tulenevalt võib ühest originaalteosest ilmuda väga lühikese vahega mitu tõlget samasse sihtkeelde. Veel võivad mõjutada tõlke tegemise kontekst ning tõlkija isiklikud eelistused. (Brownlie 2006: 150-167). Kordustõlkimist on püütud põhjendada ka teadmiste suurenemisega lähteteksti, teose autori ja lähtekultuuri kohta. Näiteks Yves Gambier on tõlke vananemise kohta küsinud järgmist: kas tõlke vananemine sõltub meie teadmiste suurenemisest lähtekeele ja –kultuuri kohta või hoopis teksti tõlgendamisest? Kas saades rohkem informatsiooni teose päritolukeele ja kultuuriruumi kohta muudab teose iganenuks? Kahtlemata teatud valdkonna teadmised aja jooksul võivad suureneda, kuid mitte alati. (1994: 414) Vanderschelden on väitnud, et ainult hilisemal ehk külmal tõlkel on võimalik kasutada teavet uurimustööde ja teose vastuvõtu kohta lugejate poolt, mis tekib järk-järgult; kaasaegsel ehk kuumal tõlkel

sellist võimalust pole. (2000: 9) Sarnaselt kordustõlke hüpoteesile põhinevad aegumise väide ning külma ja kuuma tõlke jaotus eeldusel, et kordustõlke tegemise põhjus peitub puudulikus eelnevas tõlkes, kuid see vaade on mitmetes hilisemates publikatsioonides kahtluse alla seatud. Esmatõlgete ebatäiuslikkus eeldab ka lineaarset arenemist, mida on peetud vastuvõetamatuks. Eelneva tõlke sobimatus või ebapiisavus võib tuleneda ka strateegiast, millega kordustõlkija või teised kordustõlkega seotud inimesed soovivad uue tõlke väärtust lugejate silmis tõsta. (Koskinen 2010: 296)

Uuesti tõlgitakse enamasti tekste, mida kõige paremini kirjeldab sõna 'klassika', kuna kordustõlkimine ja tekstide klassikaks liigitamine on üksteisest sõltuvad nähtused – kordustõlked aitavad teosel muutuda klassikaks, mis omakorda suurendab vajadust uuteks kordustõlgeteks (Venuti 2004: 25). Paloposki ja Koskinen toovad kordustõlgete ilmumise põhjustena välja ka selle, et klassikateoste uuesti välja andmine tõstab kirjastuse prestiiži ja kirjandusklassika kordustõlkeid kajastatakse meedias kindlasti rohkem kui teoste kordustrukke ning see omakorda tagab ka teoste ostetavuse (Paloposki 2003: 32).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et 'kordustõlke' mõiste tähistab teist või järgnevat tõlget ühest lähtetekstist samasse sihtkeelde ja kordustõlkimine kui protsess on fenomen, mis toimub aja jooksul. Lisaks kordustõlkele üllitavad kirjastused originaalteostest ka adaptasioone ja redaktsioone ning teinekord on neid keeruline eristada kordustõlgetest. Kordustõlge on valdkond, mida tõlkeuuringutes on suhteliselt vähe uuritud. Alles 21. sajandi esimesel kümnendil on uurimuste arv veidi suurenenud. Enim kordustõlkealaseid uurimusi on avaldanud Outi Paloposki ja Kaisa Koskinen. Kordustõlkeks on mitmeid erinevaid põhjuseid mitte ainult tõlgete aegumine, mida laialdaselt peetakse kordustõlke peamiseks põhjuseks. Antoine Bermani hüpoteesi kohaselt aeguvad kordustõlked, kuna esmatõlked on assimileerivamad ning

kordustõlgetes üritatakse originaalilähedasemalt tõlkida. Kordustõlgete paremus peitubki just originaalteksti stiili säilitamises ja kultuurilise distantse hoidmises lähteteksti ja sihtteksti vahel rõhutades originaali võõrapärasust. Lisaks aegumisele mõjutavad tõlget ja kordustõlget tõlkimise ajahetkel kehtivad ideoloogilised, keelelised, kirjanduslikud ja tõlkenormid – nende muutumisel tekib vajadus uueks tõlkeks. Mõnel juhul tekib vajadus kordustõlke järele kuna tõlke kirjastajate, kriitikute, tõlkijate või lugejate arvates jääb hiljutine tõlge suuresti alla originaalile ning kordustõlkimine tõstab oluliselt ka kirjastuse prestiiži. Uuesti tõlgitakse enamasti tekste, mida kõige paremini kirjeldab sõna „klassika“, kuna kordustõlkimine ja tekstide klassikaks liigitamine on üksteisest sõltuvad nähtused.

1.2 „Dorian Gray portree“ tõlkeloolise tekstina

Alapeatükis antakse lühiülevaade Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“ kujunemisest romaaniks ning teose tõlgete ilmumisest eesti keeles ajalises järjestuses. Lisaks kirjeldatakse meedias kajastatud enamlevinud hinnanguid antud teose kordustõlke vajaduste kohta ning tuuakse välja tõlkeversioonid, mida antud magistritöö kolmandas peatükis analüüsitakse.

Oscar Wilde'i ainus avaldatud romaan „*The Picture of Dorian Gray*“ hedonismile kalduva rikka ja ilusa noormehe ebamoraalsest elust, mis autori teostest kõige enam peegeldab Wilde enda elu, ilmus lühendatud kujul esimest korda 1890. aastal ajakirjas Lippincott's Monthly Magazine (Tammsaare 1957: 30-32). Ajakirja toimetaja Joseph Marshall Stoddarti meelest polnud Wilde'i teos piisavalt kõlbelise sisuga ning ta otsustas mittesobivad tekstikatked, mis viitasid kas kunstnik Basil

Hallwardi homoseksuaalsusele või romaani peategelase Dorian Gray armukestele, eemaldada või asendada sobivamatega. Näiteks otsekohene küsimus: „Kas Sybil Vane on teie armuke?” asendati leebemaga: „Millised on teie suhted Sybil Vane’iga?” Ühtekokku oli Lippincotti kuukirjas ilmunud tekst viiesaja sõna võrra lühem Wilde’i algkäsikirjast. (Uibo 2011: 889-890) Aasta hiljem, 1891. aastal, ilmus „Dorian Gray portree“ iseseisva raamatuna sellisel kujul nagu seda tänapäeval teatakse (Tammsaare 1957: 31). Wilde lisas algsele kolmeteistkümnele peatükile veel seitse ja eessõna; muutis peategelase raamatuversioonis vanemaks ning lisas teosesse uusi tegelasi ja motiive. Alles 2011. aastal, täpselt 120 aastat pärast teose esmatrükki raamatuna, andis Harvardi Ülikooli kirjastus välja „Dorian Gray portree“ esialgse tsenseerimata versiooni koos toimetaja Nicholas Frankeli põhjalike kommentaaridega. (Uibo 2011: 889-890)

1929. aastal ilmus Anton Hansen Tammsaare vahendusel „Dorian Gray portree“ esimest korda eesti keeles; 1957. aastal korduustrükk. Seega täitub selle magistritöö valmimise aastal 125 aastat originaalteose ajakirjaversiooni esmaavaldamisest ja 86 aastat eestikeelse esmatõlke ilmunisest. 1972. aastal ilmus Varamu sarjast Henno Rajandi redaktsioon Tammsaare eestindusest; korduustrükid 1996., 2004. ja 2007. aastal. Kirjastus Ersenilt ilmus 2002. aastal lastele suunatud Illustreeritud Klassikavaramu sarjas adaptatsioon Jana Linnarti tõlkes ning 2007. aastal tõlkis Krista Kaer romaani Eesti Päevalehe romaaniklassika tarbeks. (Kaus 2013: 102, Wilde 1972) Pärast Krista Kaera kordustõlget on „Dorian Gray portreest“ ilmunud kolm e-raamatut 2011., 2012. ja 2014. aastal ning üks trükk 2013. aastal – kõik neli on Tammsaare esmatõlke ja Kaera kordustõlke vahele jäänud 1972. aastal ilmunud Tammsaare tõlgitud ja Rajandi redigeeritud teose korduustrükid (Ester 2015).

Antud magistritöö teises peatükis on analüüsitud 1957. aasta Anton Hansen Tammsaare 1929. aasta esmatõlke korduustrükki; 2012. aasta Henno Rajandi

redaktsiooni Anton Hansen Tammsaare tõlkest, mis esmakordselt ilmus 1972. aastal; ning uusimat 2007. aastal Krista Kaera vahendusel eesti keeles ilmunud „Dorian Gray portree“ tõlkeid Oscar Wilde'i ainsast ilmunud romaanist „*The Picture of Dorian Gray*“. Antud magistritööst on välja jäetud 2002. aastal ilmunud Jana Linnarti tõlke analüüs, kuna tegemist on lastele suunatud Illustreeritud Klassikavaramu sarja kuuluva Fern Segeli adapteeritud teose tõlkega.

1997. aastal tõlkijate konverentsil kritiseeris Krista Kaer Eestis ilmuvaid ilukirjanduse kordustrukke, kuna kordustrukkide rohkuse tõttu ei ilmu kirjandusklassika kaasaegses eesti keeles ning tõi selle ilmestamiseks esile just „Dorian Gray portree“:

„Eesti Raamat, aga ka teised kirjastused on korduvalt üllitanud (mis ilus sõna kuriteo kohta!) teoseid, mille kunagist tõlkijat lahutab raamatust surm. Näiliselt on justkui millegi toredaga hakkama saadud, sündinud on raamat, mida lugeja ammu on ihaldanud. Tegelikult on selline käitumine sügavalt ebaeetiline ning raamatuvaenulik. Isegi kui tõlge on hea (ja seda ta enamjaolt ka on, omaaegsed tõlkijad olid tasemel!), võetakse kordustrukiga võimalus raamatu ilmumiseks kaasaegses eesti keeles. Heaks näiteks on siin Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“ Tammsaare terastõlkes, mis läbi kõikide aegade ikka ja jälle ilmub, uut tõlkijat eales vist nägemata.“. (Raudam 1997)

Kümme aastat hiljem, aastal 2007, ilmus Eesti Päevalehe „Punases raamatu“ sarjas tasakaaluks esmakordsetele eestindustele ka tuntud tõlgete taasavaldamisi ning nende hulgas oli ka Krista Kaera kordustõlge „Dorian Gray portreele“ (Kaus 2013: 101-102). Samas ei toonud 2007. aastal avaldatud Kaera kordustõlge loodetud suuri muudatusi tõlkemaailma – pärast seda on ilmunud neli kordustrukki (2011., 2012., 2013. ja 2014. aastal) Tammsaare tõlkest Rajandi korrektuuridega, mis esmakordselt

ilmus 1972. aastal, kuid mitte ühtegi kordustrukki kaasaegses eesti keeles olevast Kaera tõlkest (Ester 2015). Viimase kümnendi eestikeelset tõlkekirjandusest ülevaadet andes mainis Jan Kaus „Dorian Gray portree tõlgete rohkuse kohta, et „siit paistab üks tõeline maiuspala ilukirjanduslike tõlgete võrdlevaks analüüsiks“ (Kaus 2013: 102).

Eelnimetatud artiklite (Raudam 1997 ja Kaus 2013) lugemine ajendas ka antud magistritöö autorit kasutama just Oscar Wilde'i „Dorian Gray portreed“ oma magistritöös kordustõlke uurimisobjektina, kuna pole just palju kordustõlkeid, mis oleksid nii suurt kõlapinda leidnud nii tõlkijate endi hulgas kui meedias.

Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“ kohta on avaldatud rohkelt akadeemilisi uurimusi, mis teiste hulgas keskenduvad näiteks teose peategelaste hingeelule või psühholoogilistele häiretele, realismi ja esteetika kajastamisele, metafooride kasutamisele või teoses peituvatele vihjetele (Taghizadeh 2014, Günaydin 2014, Richards 2001, Sanna 2012). Seni on avaldatud ainult üks uurimus antud teose tõlgete võrdluse kohta: „*A comparative study of the Picture of Dorian Gray and its two Persian translations in terms of cohesive devices*“, mis võrdleb ingliskeelset originaali kahe „Dorian Gray portree“ tõlkega pärsia keelde. Eelnimetatud uurimus kasutas tõlgete võrdlemiseks M.A.K. Halliday ja Ruqaiya Hassani sidususemudelit. (Pirmoradian 2014)

Oscar Wilde'i ainus romaan „*The Picture of Dorian Gray*“ ilmus lühendatud kujul esimest korda 1890. aastal. Tänapäeval kujul tuntud teose on eesti keelde tõlkinud esmalt Anton Hansen Tammsaare ja hiljem Krista Kaer; peale selle on ilmunud Henno Rajandi redaktsioon Tammsaare tõlkest ja lastele suunatud illustreeritud adaptatsioon. Enim kordustrukke ja ka kõige hilisemad kordustrukid on ilmunud kahe tõlke vahele jäänud redaktsioonist. Hilisem antud teose tõlkija Krista Kaer kritiseeris 1997. aastal Eestis ilmuvaid kordustrukke, kuna kordustrukide rohkuse tõttu ei ilmu

kirjandusklassika kaasaegses eesti keeles ning tõi esile just „Dorian Gray portree“
kordustrükid. Ka hiljem on meediast läbi käinud antud teose kordustrükkimine ja –
tõlkimine.

2. Uurimismeetodite taust

Käesolevas peatükis esitatakse teoreetiline taust antud magistritöös kasutatavatele uurimismeetoditele. Selgitatakse korpuse ja paralleelkorpuse mõistet ning nende kahe erinevusi üksteisest; kirjeldatakse, kuidas korpuseid ja paralleelkorpuseid koostatakse ning tuuakse välja mõlema kasutusvõimalused. Lisaks antakse lühiülevaade masintõlke olemusest ja masintõlke ühest lähenemisest – statistilisest masintõlkest. Selgitakse masintõlke ja tõlkeabiprogrammide peamisi erinevusi ning tutvustatakse kakskeelset lausete joondamist ning selle kasutusvõimalusi.

2.1 Korpus

Alapeatükis selgitatakse, mis on keelekorpus ja kuidas on korpused aja jooksul muutunud. Tutvustatakse tuntumaid korpuseid nii maailmas kui ka Eestis. Lisaks selgitatakse milliseid tekste ja miks korpustesse lülitatakse.

Keelekorpusena nimetatakse kirjaliku või suulise loomuliku keele tekstide kogu, mis on koostatud iseloomustamaks keele hetkeseisu või muutusi. Kui enne arvutite kasutuselevõttu mõeldi korpuse all keeleainese kogumikku, mis oli kartoteegi, lindikogu või muul kujul ning nendesse tekstikogudesse kuuluvaid tekste prooviti üldjuhul valida eesmärgipäraselt nii, et nendest koosnev tervik annaks tõepärase pildi kogu keelest, siis tänapäeval on korpused elektroonilisel kujul ja tekstide kogumine korpustesse ei ole enam nii sihipärane. Vabama tõlgenduse järgi võidakse korpuseks nimetada ka

elektroonilisel kujul olevat mistahes kogumit tekste, mille puhul pole tekstide valimisel lähtutud kindlatest põhimõtetest. (Muischnek 2003: 9)

Esimesed elektroonilised tekstikorpused koosnesid äärmiselt läbimõeldud tekstivalikust ning nende maht oli umbes miljon sõna. Nii väike sõnade arv tekstikorpustes tulenes tõsiasjast, et tolleaegsed arvutid ei oleks suutnud suuremahulisemat tekstikorpust mahutada ega läbi töödelda. Üks esimesi ja tuntumaid tolleaegseid elektroonilisi tekstikorpuse oli Browni kaasaegse ameerika inglise keele korpus, mis koosnes viiesajast 1961. aastal Ameerika Ühendriikides ilmunud ingliskeelsest proosateksti katkendist. Igas tekstis oli veidi üle 2000 sõna. (Kauhanen 2011) Tänapäeval peetakse Browni korpust liiga väikseks ja veidi aegunuks, kuigi see on endiselt kasutusel. Enamik selle korpuse kasutatavusest põhineb muidugi Browni korpuse struktuuril, mida paljud teised korpused kopeerivad. Sarnase struktuuriga korpuste kasutusvõimalused võimaldavad võrrelda erinevaid keeli. Kasutades samu korpuseandmeid erinevates uurimustes saavad korpuseuurijad võrrelda oma leide ilma, et peaks arvesse võtma eriandmete kasutusest tulenevaid variatsioone. (W3-Corpora 1998)

Tänapäeval on korpuste tekstikogumine juhuslikum ja tekstide valik ei toetu enam nii täpsetele kriteeriumitele kui paarkümmend aastat tagasi koostatud korpuste puhul, kuna arvuti mälumaht ei piira enam korpuse suurust. Praeguse seisuga on maailma suurimaks korpuseks umbes kahest miljardist sõnast koosnev Saksamaal Mannerheimis koostatav Korpora geschriebener Gegenwartssprache. Korpuste kasutusala on üpris lai – keele uurimine, sõnaraamatute koostamine ning automaatsete keeletöötlusvahendite väljatöötamine. Kirjakeele korpuste põhjal saab luua keeletehnoloogia mooduleid, välja töötada grammatikakontrollijaid ning

paralleelkorpuste abil saab koostada tõlkemälusid ja muid tõlkeabivahendeid. (Muischnek 2003: 10-11)

Ka eestikeelsed korpused on esindatud. Tartu Ülikoolis koostatavad ja pidevalt täiendatavad eesti keele korpused on analoogsed eelnimetatud Browni korpusele. Üha enam üritatakse eestikeelsetesse korpustesse kaasata terviktekste, kuid samas ei lisata korpustesse luulet, tõlkeid, lastekirjandust ega draamatekste. Rõhku pannakse eelkõige korpustes olevate sõnade suurele arvule, mitte representatiivsusele, mis tähendab, et korpustes on esindatud kõik tekstiklassid, mis antud kultuuris antud ajavahemikul olemas on ning korpuse kasutaja saab ise valida sobiva valdkonna. Eestikeelsete korpuste koostamise hõlbustamiseks kogutakse esmajoones elektroonilistel kandjatel olevaid tekste. Kuna ajalehtedes esinevat keelekasutust peetakse üldkeeles suhtes võrdlemisi neutraalseks, siis koosnevad kõik maailma suurimad korpused suuresti ajalehekeelest, nii ka eestikeelsed korpused. Lisaks ajalehekeelele peab ideaalis vähemalt 10% korpuste mahust olema ilukirjandus- ning 10% teadustekstid. Autorikaitsest tulenevalt on Eestis ajalehtedest teksti korpusesse lülitamine oluliselt kergem kui ilukirjanduse puhul. Samas teadustekste loovutatakse korpustesse küll kergemini, kuid täppis- ja tehnikateaduste tekste kirjutatakse eesti keeles võrdlemisi vähe. Eestikeelsetest korpustest saab kasutajaliidese abil otsida vajalikke keelekasutuse näiteid koos kontekstiga, milleks on lause. (Muischnek 2003: 14-17)

Antud magistritöös läbi viidud korpusuuringu käigus otsiti sõnade konkordantse ainult antud magistritöö küsimustikus (Lisa 1. Küsimustik) kasutatud näitelausestes esinevatele sõnadele või sõnakombinatsioonidele, mis olid vähemalt kahes tõlkeversioonis erinevalt tõlgitud ning tulemused on esitatud alapeatükis 3.2 Korpusuuring.

2.2 Masintõlge

Alapeatükis antakse lühiülevaade masintõlke olemusest, ajaloost ja meetoditest, selgitakse masintõlke ja tõlkeabiprogrammide peamisi erinevusi ning tutvustatakse lähemalt statistilist masintõlget. Lisaks selgitatakse paralleelkorpuse mõistet ning esitletakse korpuse ja paralleelkorpuse erinevusi; kirjeldatakse, kuidas paralleelkorpuseid koostatakse ja tuuakse välja paralleelkorpuste kasutusvõimalused.

Tänapäeval on tõlkijatel võimalik kasutada mitmeid erinevaid tõlkeabiprogramme. Lisaks elektroonilistele sõnastikele ja keeletehnoloogilistele vahenditele on võimalik kasutada ka tõlkeprogramme, mis jagunevad kaheks: sõnastiku- või tõlkemälupõhised tõlkeabiprogrammid ning masintõlkeprogrammid. (Muischnek 2003: 52) Antud magistritöös käsitletakse masintõlke programmides kasutatavat paralleelkorpuste koostamiseks mõeldud tekstide kakskeelset lausete joondajat, kuid selleks, et anda parem ülevaade, mis on kakskeelne lausete joondamine ja paralleelkorpus, tuleb esmalt selgitada masintõlke olemust ja erinevusi tõlkeabiprogrammidest.

Sõnastikupõhised tõlkeabiprogrammid oskavad lähtetekstis olevatele sõnadele pakkuda sobivat vastet sihtkeeles; tõlkemälupõhised tõlkeabiprogrammid otsivad mälust varem tõlgitud tekstidest võimalikult sarnast tekstiosa ning pakuvad seda uue teksti tõlkimisel. Masintõlkeprogrammide eesmärgiks on aga tõlkida terveid lauseid, mida pole tõlkeprogrammidega varem tõlgitud. (Muischnek 2003: 52) Masintõlke ja tõlkeabiprogrammide suurimaks erinevuseks on asjaolu, et masintõlkes tõlgib teksti arvuti, aga tõlkeabiprogrammi puhul arvuti ainult säilitab juba tõlgitud teksti ja teksti tõlgib ikkagi tõlkija. Ehk masintõlge on keeletehnoloogia valdkond, mis tegeleb teksti

tõlkimisega ühest loomulikust keelest teise loomulikku keelde kasutades arvutisüsteeme ning masintõlkeprogrammide lõppeesmärgiks on tõlkija täielik kõrvaldamine tõlkeprotsessist. (Esselink 2000: 394)

Masintõlke ajalugu ulatub rohkem kui 60 aasta taha, aega kui esimesi arvuteid kasutati Teises maailmasõjas krüpteeritud teksti koodimurdmiseks ja arvati, et sama lahendust saaks edukalt rakendada ka tõlkimiseks, kuna Warren Weaver pidas võõrkeelt krüpteeritud inglise keeleks (Koehn 2010: 4-5). Selline krüpteeritud tõlkimise idee, mis nägi ette sõnasõnalist tõlkimist ja baseerus arvutis hoiustataval sõnastikul, oli äärmiselt lihtsakoeline ega võtnud arvesse süntaksi, sõnajärge ja isegi mitte kõikide sõnade tõlkimist. Näiteks arvati, et kui panna teadlase ette nimekiri tõlgitud põhisõnadest, siis suudab teadlane vastavalt oma erialateadmistele võõrkeelsest dokumendist aru saada. (Delavenay 1960: 27-28) Masintõlke uurimine ja arendamine õitses kuni 1966. aastani mil Ameerika Ühendriikide keele automaattöötuse komitee ALPAC avaldas äärmiselt kriitilise raportini masintõlke võimalikkuse ja tasuvuse kohta (Kaalep 2010 :730). Raporti koostajad olid arvamusel, et masintõlge pole piisavalt kiire ega täpne ning on kaks korda kulukam kui inimtõlge, kuid samas saaks arvutit kasutada inimtõlke hõlbustamiseks. Samuti leiti aruandes, et tol hetkel käsil olnud inglise-vene tõlkele pole piisavalt nõudlust. (Koehn 2010: 5) ALPACi aruanne pärssis masintõlke arengut paljudeks aastateks ning masintõlkealane töö jätkus vaid piiratud ulatuses (Kaalep 2010 :730). 1970-ndatel pandi alus esimestele kommertssüsteemidele ning isikliku arvuti tulek ja tõlkemälu abivahendite loomine tõlkijate tähendas, et masintõlge kui praktiline rakendus ei kao kuhugi (Koehn 2010: 5). 1968. aastal alustati Ameerika Ühendriikides SYSTRANi nimelist masintõlkesüsteemi loomist ja 1976. aastal hakati Kanadas välja töötama METEO masintõlkesüsteemi (Kaalep 2010 : 730).

Eestis hakati masintõlkega tegelema 1950. aastate lõpus, kui Tartu Ülikooli matemaatikud proovisid otsetõlke meetodit kasutades tõlkida matemaatilisi tekste vene keelest eesti keelde. Eestlaste esimesed katsed masintõlke vallas ei olnud edukad, kuna tolaegse arvuti Urali madal töökiirus ei võimaldanud efektiivset tõlkimist. (Kaalep 2010 : 727) Viimastel aastakümnetel on Tartu Ülikoolis masintõlkega aktiivsemalt tegelema hakatud ning ilmunud on mitu eesti-inglise statistilise masintõlke ja paralleelkorpusete uurimust (Fishel 2007, Kaalep 2007).

Üldjuhul saab eristada kolme erinevat lähenemisviisi masintõlkele: ülekande meetod, tõlkemälu meetod ja müraga kanali meetod. Ülekande meetod teisendab grammatikat ja kakskeelset sõnastikku kasutades teksti osalauseite kaupa. Sellist meetodit kasutades tekkiv tõlge on üsna sõnasõnaline ega arvesta tõlgitava teksti konteksti. Tõlkemälu meetodi puhul kasutatakse tõlkimiseks suurt hulka varem tõlgitud tekste. Kasutades tõlkimiseks tõlkemälumeetodit saavad komistuskiviks mälus olevad varem tõlgitud tekstiblokkide suurused – suurem blokk mälus võrdub adekvaatema tõlkega, kuid väheneb tõenäoses, et see blokk mõnes teises tekstis esineb ning samas väiksem blokk esineb uutes tekstis tõenäolisemalt, kuid selle tõlge ei pruugi tõlgitava teksti jaoks enam nii sobiv olla. Müraga kanali meetodi puhul kasutatakse erinevatest valdkondadest pärit algoritme ning sihtlause leidmine sarnaneb kõnetuvastuse probleemipüstitusega. Võrdlustestid on näidanud, et ülekande meetod ja müraga kanali meetod võimaldavad teha sama kvaliteediga masintõlget. Neid meetodeid püütakse omavahel ka kombineerida. (Muischnek 2003: 52-53) Antud magistritöös keskendutakse müraga kanali meetodile ehk statistilisele masintõlkele, millest on lähemalt juttu järgmises alapeatükis.

Olenemata sellest, milline eelnimetatud meetod valida masintõlke ja tõlkeabivahendi aluseks, kvaliteetse masintõlke saamine võtab veel aega. Samas saab

paljusid masintõlkeks vajalikke ressursse ja tarkvara kasutada ka muudes valdkondades, muuhulgas keeleõppes, infootsingus ja grammatikakontrollis. (Muischnek 2003: 71)

Suurimaks kitsaskohaks masintõlkel on asjaolu, et erinevalt tõlkijast ei saa masin teksti kontekstist aru (Muischnek 2003: 52). Kvaliteetse masintõlke saamine osutus oluliselt raskemaks kui esialgu arvati, kuna eri keelte ülesehitused erinevad üksteisest mittesüsteemaatiliselt. Morfoloogiliselt saab keeli iseloomustada kahe mõõtme abil: morfeemide arv sõna kohta ja segmenteerituse aste. Leidub keeli, kus iga sõna on üksainus morfeem ning keeli, milles üks sõna võib koosneda paljudest morfeemidest, mis vastavad tervele lausele. Segmenteerituse järgi esineb nii keeli, mille morfeemid on võrdlemisi selgelt piiritletud kui ka keeli, kus ühel afiksil võib olla mitu erinevat grammatilist tähendust. Süntaktiliselt on keeltel erinev sõnade järjekord lauses. Suurim raskus masintõlke jaoks on aga asjaolu, et keelte erinevused ei ole süsteemaatilised. Kui sõnade puhul on selge, et nende tähendusväljad eri keeltes ei kattu ja seepärast tuleb sõna valida vastavalt kontekstile, siis kontekst ise koosneb sõnadest, millest igaühel on mitmeti tõlgitavuse võimalus. Lisaks nõuavad konteksti arvestamist ka grammatilised tähendused: morfoloogilised kategooriad ja süntaktilised konstruktsioonid. (Kaalep 2010: 729) Ka eesti keele kasutamine ühe keelena masintõlkes on võrdlemisi keeruline ülesanne just eesti keele mitmekesisuse pärast, samas mitte võimatu ülesanne (Fishel 2007: 1).

2.2.1 Statistiline masintõlge

Masintõlke lähenemised saab üldjuhul jagada kaheks: reeglitepõhine masintõlge ja statistiline masintõlge. Reeglitepõhises masintõlkes kasutatakse tõlkimiseks spetsiifilisi

lingvistilisi reegleid ja teadmisi kindla keelepaari kohta; statistilises masintõlkes tõlgitakse tekst kasutades statistilisi mudeleid. Statistilise masintõlke eeliseks reeglipõhise masintõlke ees on asjaolu, et statistilised masintõlkesüsteemid pole keelespetsiifilised ja statistilise mudeli saab tõlkesüsteem ise koostada statistiliselt analüüsides piisavalt suurt kakskeelset tekstikorpust. (Kirik 2008: 4) Tuntuimaks statistilise masintõlke süsteemiks on Google'i tõlkeprogramm (Kaalep 2010: 730).

Statistiline masintõlge omakorda jaotub sõnapõhiseks ja fraasipõhiseks masintõlkeks. Sõnapõhises masintõlkes on tõlgitavaks üksuseks sõnad ja vajaminev joondus saadakse paralleelkorpusest. Sõnapõhise masintõlke miinuseks on, et see pole võimeline tõlkima mitut sõna korraga ja seepärast tuleb mitme sõna tõlkimiseks kasutada fraasipõhist masintõlget, milles tõlgitavaks üksuseks on fraasid. Lausete jagamine fraasideks toimub statistiliselt, arvestamata tõlgitava teksti süntaksi. (Kirik 2008: 4-5)

Statistilise meetodi kasutamine eeldab materjali, mille põhjal tõenäosuslikke järeldusi teha ning selleks materjaliks on paralleelkorpus ehk tekstikorpus, milles on nii lähtekeele tekste kui ka nende tekstide tõlkeid sihtkeelde (Kaalep 2010: 730). Paralleelkorpused põhinevad kakskeelsete lausete joondamise tulemusel saadud tabel ja statistiliseks masintõlkeks on tarvis väga suurt paralleelkorpust. Tõlkekvaliteet sõltub statistilise masintõlke puhul andmetel, mis on programmi sisestatud tõlke õppimiseks ehk paralleelkorpustest. (Mukesh 2010: 25) Paralleelkorpuse ja kakskeelse lausete joondaja mõisted on ära seletatud järgmises alapeatükis.

2.2.2 Paralleelkorpus

Paralleelkorpuseks nimetatakse korpust, mis koosneb originaalkeelsest tekstist ja selle teksti tõlkest teistesse keeltesse. Paralleelkorpuste abil saab uurida tõlkeprotsessi ning luua tõlkeabivahendeid. Keeletehnoloogia seisukohalt on masintõlke arendamiseks vaja äärmiselt suuremahulisi paralleelkorpuseid. Suurimateks erinevusteks tavakorpuse ja paralleelkorpuse vahel on, et tavakorpus on ainult ühes keeles ja paralleelkorpus mitmes keeles ning paralleelkorpuste koostamisel tuleb teha rohkem eeltööd kui tavaliste korpuste koostamisel, sest paralleelkorpuses on omavahel vastavuses olevad erinevate keelte üksused – enamasti laused, kuid ka osalaused, fraasid ja sõnad, mis on märgendatud üksteisele viitavalt. (Muischnek 2003: 17)

Maailmas kõige tuntum tõlkimisel põhinev paralleelkorpus on Hansard, kus on inglise ja prantsuse keeles esindatud Kanada parlamendidebatid ja muud parlamendiga seotud ametlikud tekstid. Selliseid paralleelseid kakskeelseid tekste on kasutatud alates 1991. aastast ja 1990-ndate algusest on paralleelsete tekstikorpuste arv erinevates valdkondades vähehaaval kasvanud ning kasutatud paljudes rakendustes alates loomuliku keele töötlemisest ja arvutipõhisest leksikoloogiast kuni masintõlke, erikeele õpetamise, terminoloogia ja leksikograafiani. (Hartmann 2004: 15-16)

Eesti keelt sisaldavaid paralleelkorpuseid on äärmiselt vähe, neist suurim on Eesti-Prantsuse Leksikograafiaühingu koostatav eesti-prantsuse paralleelkorpus, mis sisaldab 64 071 000 sõnet. Eesti-prantsuse paralleelkorpuse moodustavad eesti ja prantsuse ilukirjandus- ning mitteilukirjanduslikud teosed, Euroopa Liidu seadused, Euroopa Parlamendi istungid ja Piiblitekstid. (CoPEF) Koostamisel on ka üks suurem korpus – Eesti avatud paralleelkorpus, mida hetkel veel kasutada ei saa. Eesti avatud

paralleelkorpuse eesmärgiks on koguda ja korrastada inglise-eesti paralleelkorpus, kuhu projekti lõpuks oleks kogunenud vähemalt 15 miljonit sõna ning mida igaüks saaks kasutada tasuta ja piiranguteta. Projekti esimese aasta jooksul jõuti koguda 2,5 miljonit sõna Eesti avatud paralleelkorpuse. (EAP) Lisaks on veel mõned väiksemad ühe keelena eesti keelt sisaldavad korpused, millesse kogutud tekstid ei ületa miljoni sõna piiri. Näiteks Multitext-East, mis koosneb 75 000 sõnast ning on paralleelistatud lausetasandil. (Muischnek 2003: 17-18)

Paralleelistaja ehk kakskeelne joondaja leiab lähteteksti fragmentide (lausete, osalausete, fraaside või sõnade) ja fragmentide tõlgete omavahelised vastavused. Alles pärast lähteteksti ja sihtteksti omavaheliste vastavuste leidmist saab leida lähteteksti fragmendile sobiva tõlke. (Muischnek 2003: 64) Antud magistritöös on paralleelistajat ehk kakskeelset lausete joondajat kasutatud Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“ eestikeelsete tõlgete võrdlemiseks ingliskeelse originaaliga alapeatükis 3.3 Kakskeelne lausete joondamine.

3. Tõlgete võrdlus

Käesolevas peatükis analüüsitakse Oscar Wilde'i teost „Dorian Gray portree“ empiirilisel lähtudes esimeses ja teises peatükis esitatud teooriale. Esimeses alapeatükis analüüsitakse küsimustiku vastuseid, teises konkordantsotsingu tulemusi korpuses. Kolmandas alapeatükis on analüüsitud kakskeelse lausete joondamise tulemusi ning selle käigus mittejoondunud lauseid. Viimases alapeatükis on toodud nende kolme empiirilise uurimuse järeldused.

3.1 Küsimustiku analüüs

Esmase andmekogumise meetodina empiiriliste andmete kogumiseks koostati küsimustik, mis koosnes kolmeteistkümnest sisuküsimusest ja kahest taustainfo küsimusest. Küsimused jaotusid valdavalt hindamisskaalaga küsimusteks ja valikvastustega küsimusteks. Lisaks oli ka üks avatud küsimus, et vastajad põhjendaksid oma vastust eelnevale valikvastusega küsimusele. Küsimustiku eesmärgiks oli saada teada võimalikult paljude tänapäeva inimeste arvamust konkreetse teose erinevate tõlgete ja kordustõlke kohta üleüldiselt.

Küsimustik koostati Google'i vormide keskkonnas ja anonüümne küsitlus viidi läbi kuuendast aprillist 2014. aastal käesoleva aasta kuueteistkümnenda aprillini. Küsimustik oli elektrooniline, et vältida küsitaja mõjutusi küsitletavatele ning küsimustikud saadeti Tallinna ja Tartu Ülikooli kirjaliku tõlke tudengitele, Tallinna Ülikooli keeleteimetaja õppekaval õppivatele tudengitele, Tilde Eesti OÜ tõlkebüroo

tõlkijatele ja keeleteoimetajatele ning lumepallimeetodit kasutades töö autori tutvuskonnale. Küsimustiku sihtrühma valikul peeti silmas seda, et ühest küljest vastaksid inimesed, kes on igapäevaselt seotud tõlkimise või keeleteoimetamisega ning teisest küljest vastaksid need, kes ei ole eelpoolnimetatud valdkondadega lähemalt seotud. Mõlema sihtgrupi vastused on kokku pandud ja analüüsitud ühtse tervikuna. Küsimustiku läbiviimisel oli eesmärgiks koguda ja analüüsida minimaalselt saja inimese vastuseid. Küsimustiku vorm on lisatud magistritööle (Lisa 1 – Küsimustik).

Küsimustikule vastajatel lasti kümnepallisüsteemis hinnata kümmet tõlkelauset Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“ kolmest tõlkeversioonist eesti keelde – Anton Hansen Tammsaare esmatõlget, Henno Rajandi redaktsiooni Anton Hansen Tammsaare tõlkest ja Krista Kaera kordustõlget. Vastuste erapooletuse tagamiseks ei olnud tõlkelausete juurde märgitud tõlkijate ega redigeerija nime ning tõlkelausete järjekorda muudeti. Samuti ei lisatud küsimuste juurde ingliskeelseid originaallauseid selleks, et lähtekeele laused ei mõjutaks vastuseid ning samas saaksid vastata ka inglise keelt mitte oskavad inimesed; vastajad pidid otsustama ainult eestikeelsete tõlkelausete põhjal. Küsimustiku näitelausete valimisel ei soovinud töö autor lähtuda enda subjektiivsetest eelistustest, seega valis kaheksa tsitaati Novelguide'i edetabelist „*The Picture of Dorian Gray: Top Ten Quotes*“ (Novelguide). Novelguide'i edetabelis oli küll kokku kümme tsitaati, kuid kahjuks kümnest kaks tsitaati (teisest peatükist tsitaat number viis „*To me, beauty is the wonder of wonders. It is only shallow people who do not judge by appearances.*“ ja kolmandast peatükist tsitaat number kuus „*I can sympathize with everything, except suffering.*“) tuli küsimustikust välja jätta põhjusel, et nende tõlked eesti keelde olid niivõrd sarnased, et küsimustikule vastajatel oleks väga keeruliseks läinud nende hindamine ja omavahel võrdlemine. Sellest tulenevalt lisas töö autor omal valikul kaks tõlkelauset – esimese peatüki esimese lause „*The studio was filled with the*

rich odour of roses, and when the light summer wind stirred amidst the trees of the garden, there came through the open door the heavy scent of the lilac, or the more delicate perfume of the pink-flowering thorn.“ ja „*From the corner of the divan of Persian saddle-bags on which he was lying, smoking, as was his custom, innumerable cigarettes, Lord Henry Wotton could just catch the gleam of the honey-sweet and honey-coloured blossoms of a laburnum, whose tremulous branches seemed hardly able to bear the burden of a beauty so flamelike as theirs; and now and then the fantastic shadows of birds in flight flitted across the long tussore-silk curtains that were stretched in front of the huge window, producing a kind of momentary Japanese effect ...*“

esimesest peatükist, milles tõlkeerinevused eristuvad selgemalt. Lisaks küsiti vastajate arvamust kordustõlke vajalikkuse kohta ning kas ja kui mitme aasta järel pärast esmatõlke ilumist peaks kirjandusteost uuesti tõlkima.

Küsimustikule vastas 192 inimest, neist 158 (82%) naised ja 34 (18%) mehed vanuses 17 kuni 64 aastat. Enim vastajaid – 115 vastajat (60%) – oli vanusegrupis 21-30 aastased ja kõige vähem – 3 vastajat (1%) – vanusegrupis 61-64 aastased. Ülejäänud vastajate vanusegrupid jaotusid järgnevalt: 34 vastajat (18%) olid vanuses 17-20; 25 vastajat (13%) vanuses 31-40; 8 vastajat (4%) vanusegrupis 41-50 ning 51-60 aastased olid 7 vastajat (4%). Muid taustaandmeid, peale vastajate vanuse ja soo, ei kogutud.

Vastajate hinnangute võrdlemiseks tõlkelausete puhul arvutati iga tõlkelause hinnangute aritmeetiline keskmine. Järgnevates tabelites on välja toodud iga tsitaadi või tõlkelause kõik kolm tõlkevarianti ja nende aritmeetiline keskmine; vastajate hinnangute sagedus kümnepallisüsteemis iga tõlkelause kohta ning viimasena sagedusjaotuse joonised. Kuigi kaheksa tsitaadi puhul kümnest jagunesid vastajate arvamusel kõigi vastusevariantide ehk hinnangute vahel, ei põhjustanud mitte ükski küsimustikus olnud tõlkelause arvamuste polariseerumist. Sagedusjaotuse joonistest on näha, et kindlaid

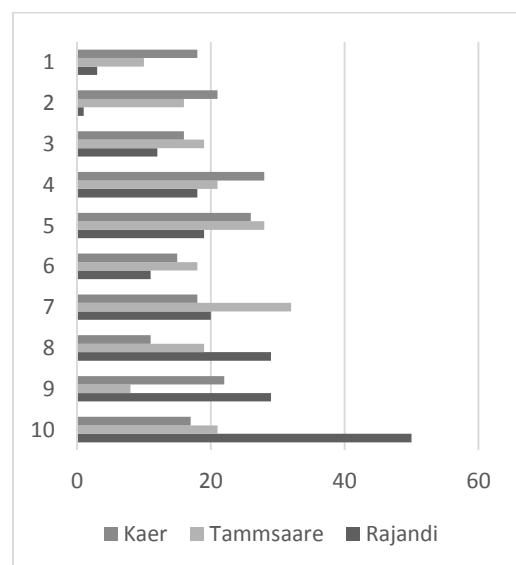
tõlkelauseid on hinnatud kas valdavalt kõrgemalt, madalamalt või keskpäraselt. Vaid mõne üksiku tõlkelause sobivuse üle ei ole vastajad osanud otsustada ja vastused jaotuvad kümnepallisüsteemis enam-vähem võrdselt kõigi hinnangute vahel.

Kümnest originaalteksti lausest viie puhul hinnati tabavaimaks Henno Rajandi redaktsiooni Anton Hansen Tammsaare tõlkest:

1. „*There is no such thing as a moral or an immoral book. Books are well written, or badly written.*“ Kuigi vastajate hinnangud kolmele tõlkevariandile on jagunenud kõigi kümne hinnangupalli vahel, on antud tsitaadi puhul vastajad selgelt eelistanud Rajandi redaktsiooni. Tammsaare tõlget on peetud pigem keskpäraseks ja Kaera tõlkelausete kohta ei oska vastajad midagi arvata.

Tõlkija	Tõlkelaused	Keskmine
Rajandi	Pole olemas kõlbelist ega ebakõlbelist raamatut. On vaid hästi kirjutatud raamatud või halvasti kirjutatud raamatud. Ei midagi muud.	7,33
Tammsaare	Pole olemas moraalseid ega ebamoraalseid raamatuid. Raamatud on hästi kirjutatud või halvasti kirjutatud. See on kõik.	5,67
Kaer	Pole olemas sellist asja nagu kõlbeline või kõlblusetu raamat. Raamatud on kas hästi kirjutatud või halvasti kirjutatud. Muud midagi.	5,32

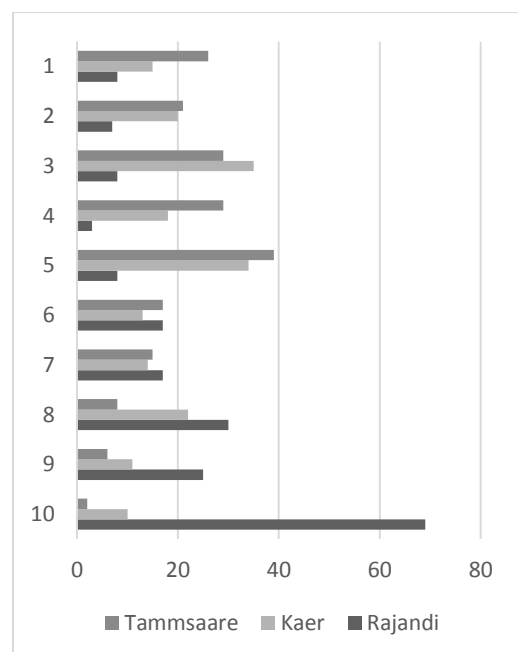
Hinnang 1-10	Rajandi	Tammsaare	Kaer
1 - vähe sobiv	3	10	18
2	1	16	21
3	12	19	16
4	18	21	28
5	19	28	26
6	11	18	15
7	20	32	18
8	29	19	11
9	29	8	22
10 - sobivaim	50	21	17
Keskmine	7,33	5,67	5,32
Mood	10	7	4
Mediaan	8	6	5
Min	1	1	1
Max	10	10	10
Hajuvus	5,98	6,69	7,87
Standardhälve	2,45	2,59	2,81

2. „*There is only one thing in the world worse than being talked about, and that is not being talked about.*“ Antud tsitaadi puhul on vastajad selgelt eelistanud Rajandi redaktsiooni Tammsaare ja Kaera tõlgetele. Hinnangud viimase tõlkelausele on olnud ebahühtlased ning Tammsaare tõlget on hinnatud pigem madalamalt.

Tõlkija	Tõlkelaused	Aritm. keskmine
Rajandi	See on rumalus, sest sellest, et kõik sinust räägivad, on siin maailmas siiski midagi veel halvemat: kui sinust keegi ei räägi.	7,68
Kaer	Tobe sinust, sest ainult üks asi maailmas on hullem kui see, et sinust räägitakse, ning nimelt, et sinust ei räägita.	4,96
Tammsaare	Teist on see rumal, sest maailmas on ainult üks asi halvem, kui et kellestki räägitakse, ning see on — kui mitte ei räägita.	4,22

Hinnang 1-10	Rajandi	Kaer	Tammsaare
1 - vähe sobiv	8	15	26
2	7	20	21
3	8	35	29
4	3	18	29
5	8	34	39
6	17	13	17
7	17	14	15
8	30	22	8
9	25	11	6
10 - sobivaim	69	10	2
Keskmine	7,68	4,96	4,22
Mood	10	3	5
Mediaan	8	5	4
Min	1	1	1
Max	10	10	10
Hajuvus	6,93	6,62	4,84
Standardhälve	2,63	2,57	2,20

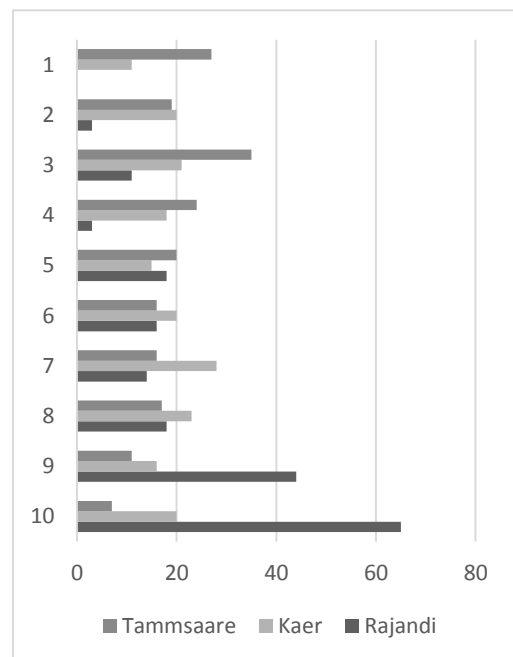

3. „*A man cannot be too careful in the choice of his enemies.*“ Ka selle lause korral on Henno Rajandi redaktsiooni eelistamine ilmne – mitte keegi vastajatest ei hinnanud Rajandi redaktsiooni hinnanguga üks ehk vähesobivaks ning lausa 65 vastajat pidasid seda parimaks tõlkelauseks. Anton Hansen Tammsaare tõlget on valdavalt madalamalt

hinnatud ning Krista Kaera tõlkelause kohta ei oska vastajad ühtset arvamust formuleerida.

Tõlkija	Tõlkelaused	Keskmine
Rajandi	Oma vaenlaste valikul ei saa inimene kunagi üleliia ettevaatlik olla.	7,94
Kaer	Vaenlaste valikul pole võimalik olla liiga hoolikas.	5,76
Tammsaare	Inimene ei suuda kunagi küllalt hoolikas olla oma vaenlaste valikus.	4,58

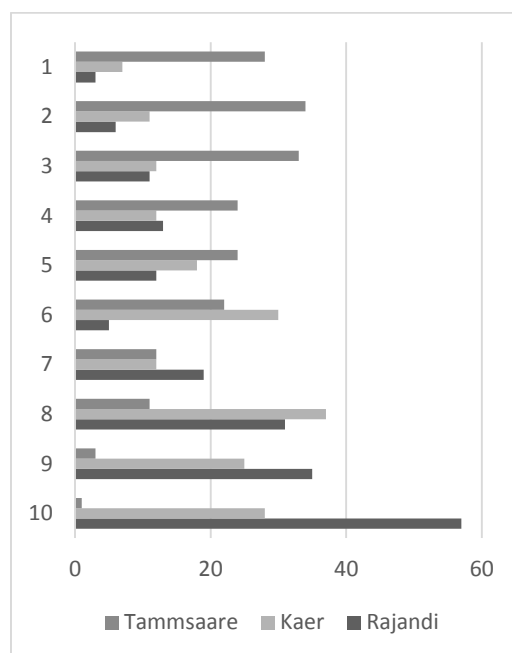
Hinnang 1-10	Rajandi	Kaer	Tammsaare
1 – vähe sobiv	0	11	27
2	3	20	19
3	11	21	35
4	3	18	24
5	18	15	20
6	16	20	16
7	14	28	16
8	18	23	17
9	44	16	11
10 – sobivaim	65	20	7
Keskmine	7,94	5,76	4,58
Mood	10	7	3
Mediaan	9	6	4
Min	2	1	1
Max	10	10	10
Hajuvus	5,07	7,52	6,86
Standardhälve	2,25	2,74	2,62

6. „A cigarette is the perfect type of a perfect pleasure. It is exquisite, and it leaves one unsatisfied. What more can one want?“ Antud tsitaadi tõlgete hinnangutes on näha Rajandi tõlke kõrgelt hindamist ja Tammsaare tõlkelausete mittesobivust vastajate arvates. Kaera tõlget on keskmisest veidi kõrgemalt hinnatud.

Tõlkija	Tõlkelaused	Keskmine
Rajandi	Sigaret on suurepärane näide täiuslikust naudingust. Ta on peen ja ei anna rahuldust.	7,58
Kaer	Sigaret on täiusliku naudingu täiuslik algkuj. See on oivaline ja sellest jääb rahuldamatuse tunne.	6,60
Tammsaare	Sigaret on täiusliku lõbu täiuslik tüüp. Ta on peen ja ei rahulda sind. Mida muud võiks veel soovida.	3,92

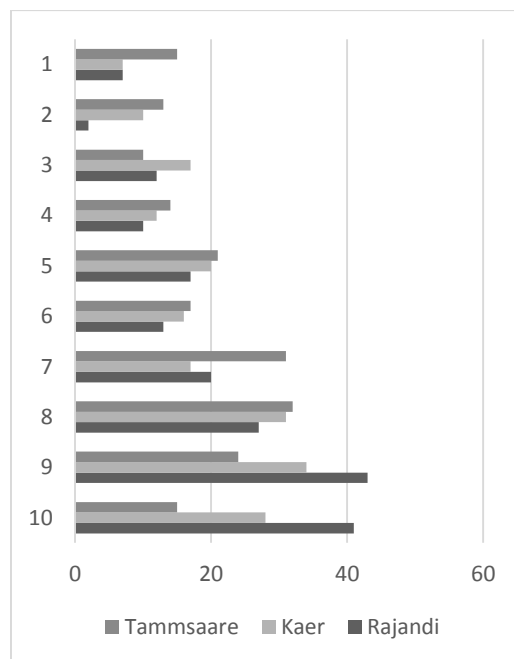
Hinnang 1-10	Rajandi	Kaer	Tammsaare
1 – vähe sobiv	3	7	28
2	6	11	34
3	11	12	33
4	13	12	24
5	12	18	24
6	5	30	22
7	19	12	12
8	31	37	11
9	35	25	3
10 – sobivaim	57	28	1
Keskmine	7,58	6,60	3,92
Mood	10	8	2
Mediaan	8	7	4
Min	1	1	1
Max	10	10	10
Hajuvus	6,37	6,71	4,83
Standardhälve	2,52	2,59	2,20

8. „*To get back my youth I would do anything in the world, except take exercise, get up early, or be respectable.*“ Rajandi tõlkelauset on antud tsitaadi puhul veidi kõrgemalt hinnatud kui Kaera tõlkelauset, kuigi ka Kaera lauset on hinnatud pigem kõrgemalt. Tammsaare tõlkelausele on hinnangud jagunenud ebavõrdsemalt kui teisele kahele tõlkelausele ehk vastajad ei ole osanud seda nii hästi kümnepallisüsteemis hinnata kui teisi tõlkelauseid.

Tõlkija	Tõlkelaused	Keskmine
Rajandi	Et oma noorust tagasi saada, oleksin ma siin ilmas valmis kõigeks, peale kehaliste harjutuste, varase ülestõusmise ja korraliku elu.	7,31
Kaer	Nooruse tagasisaamiseks teeksin ma ükskõik mida maailmas, välja arvatud harjutused, varane tõusmine ja korralik elu.	6,64
Tammsaare	Et oma noorust tagasi saada, teeksin maailmas kõik, peale kehaliste harjutuste, varase ülestõusmise ja korraliku elu.	6,11

Hinnang 1-10	Rajandi	Kaer	Tammsaare
1 - vähe sobiv	7	7	15
2	2	10	13
3	12	17	10
4	10	12	14
5	17	20	21
6	13	16	17
7	20	17	31
8	27	31	32
9	43	34	24
10 - sobivaim	41	28	15
Keskmine	7,31	6,64	6,11
Mood	9	9	8
Mediaan	8	7	7
Min	1	1	1
Max	10	10	10
Hajuvus	6,33	7,15	7,10
Standardhälve	2,52	2,67	2,66

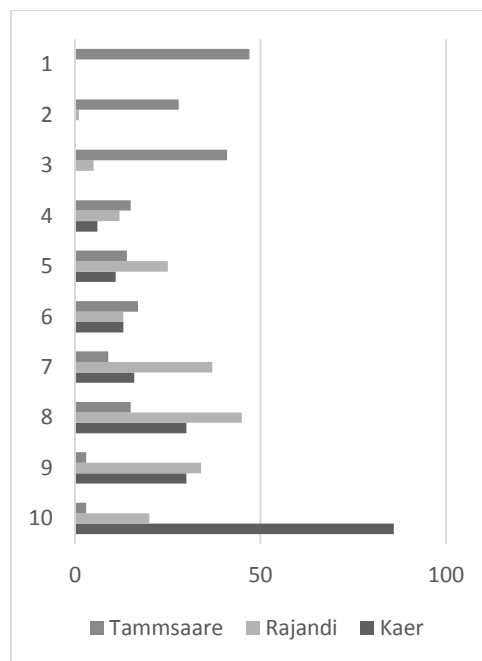

Neljal korral kümnest hindasid vastajad parimaks Krista Kaera tõlkeid:

4. „*The only way to get rid of a temptation is to yield to it.*“ Antud lause puhul on vastajad kõige selgemini valinud nende arvates parima tõlkelause: lausa 86 inimest pidas Kaera tõlkelauset teistest paremaks ning 192-st inimesest mitte keegi ei hinnanud antud tõlkelauset kümnepallisüsteemis madalamalt kui nelja palliga. Tammsaare tõlkelauset on hinnatud tunduvalt madalamalt, valdavalt hinnangutega üks ja kolm ning Rajandi tõlkelauset on hinnatud pigem kõrgemalt.

Tõlkija	Tõlkelaused	Keskmine
Kaer	Ainus viis kiusatusest vabaneda on sellele järele anda.	8,54
Rajandi	Ainus tee kiusatusest vabanemiseks on sellele järele anda.	7,26
Tammsaare	Ainuke tee kiusatusest vabanemiseks on — temale järele anda.	3,64

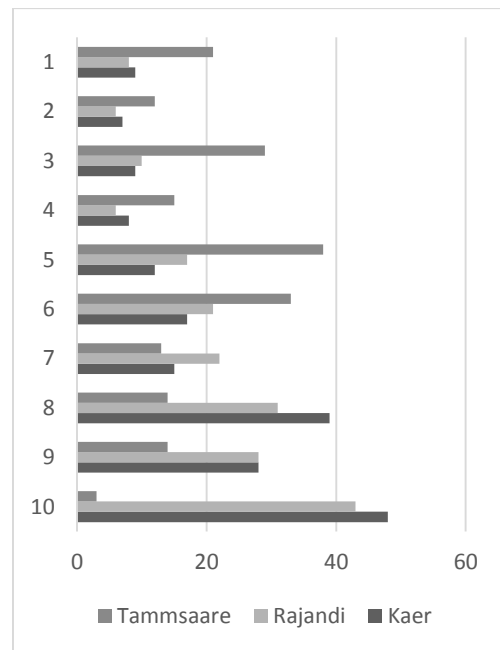
Hinnang 1-10	Kaer	Rajandi	Tammsaare
1 – vähe sobiv	0	0	47
2	0	1	28
3	0	5	41
4	6	12	15
5	11	25	14
6	13	13	17
7	16	37	9
8	30	45	15
9	30	34	3
10 – sobivaim	86	20	3
Keskmine	8,54	7,26	3,64
Mood	10	8	1
Mediaan	9	8	3
Min	4	2	1
Max	10	10	10
Hajuvus	3,03	3,51	5,92
Standardhälve	1,74	1,87	2,43

5. „Men marry because they are tired; women, because they are curious; both are disappointed.“ Antud originaalteose lause puhul on Kaera ja Rajandi tõlkelausete aritmeetilised keskmised väga väikse vahega, sest Kaera tõlkelauset on hinnatud veidi kõrgemalt kui Rajandi tõlget. Tammsaare tõlkelause hinnangud on äärmiselt ebaühtlaselt jaotunud, kuid enim on hinnatud Tammsaare lauset hinnangutega üks, kolm, viis ja kuus.

Tõlkija	Tõlkelaused	Keskmine
Kaer	Mehed abielluvad sellepärast, et nad on väsinud, naised sellepärast, et nad on uudishimulikud — ja mõlemad pettuvad.	7,26
Rajandi	Mehed abielluvad väsimusest, naised uudishimust: mõlemad pettuvad.	7,13
Tammsaare	Mehed abielluvad väsimusest, naised uudishimust: mõlemad on pettunud.	4,89

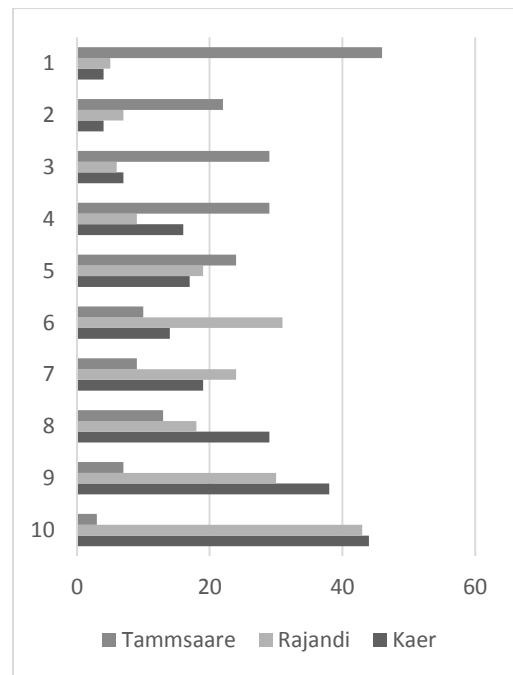
Hinnang 1-10	Kaer	Rajandi	Tammsaare
1 – vähe sobiv	9	8	21
2	7	6	12
3	9	10	29
4	8	6	15
5	12	17	38
6	17	21	33
7	15	22	13
8	39	31	14
9	28	28	14
10 – sobivaim	48	43	3
Keskmine	7,26	7,13	4,89
Mood	10	10	5
Mediaan	8	8	5
Min	1	1	1
Max	10	10	10
Hajuvus	7,03	6,60	5,64
Standardhälve	2,65	2,57	2,37

7. „It is better to be beautiful than to be good. But.... it is better to be good than to be ugly.“ Antud tsitaadi puhul on Tammsaare tõlget tunduvalt madalamalt hinnatud kui Kaera ja Rajandi tõlkeid. Seevastu nii Kaera kui ka Rajandi tõlkeid hinnati valdavalt kõrgemalt, kuid Kaera tõlget on stabiilsemalt kõrgemalt hinnatud; Rajandi tõlke puhul on väga paljud vastajad pidanud seda keskpäraseks.

Tõlkija	Tõlkelause	Keskmine
Kaer	Ma tunnistan, et on parem olla ilus kui olla hea. Aga teisest küljest pole keegi minust varmam tunnistama, et on parem olla hea kui inetu.	7,36
Rajandi	Möönan, et minu arvates on parem olla ilus kui hea. Aga teisest küljest pole vist keegi nii varmalt valmis tunnistama, et parem on olla hea kui inetu.	7,11
Tammsaare	Möönan, et mina arvan — parem on olla ilus kui hea. Kuid teisest küljest pole keegi rohkem valmis kui mina tunnustama, et parem on olla hea kui inetu.	3,82

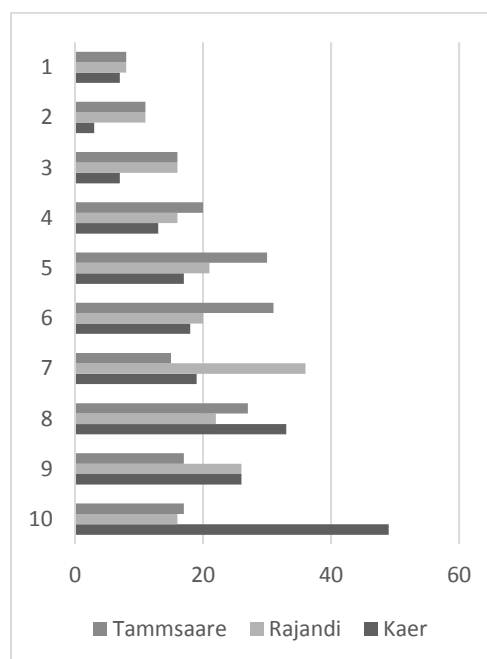
Hinnang 1-10	Kaer	Rajandi	Tammsaare
1 – vähe sobiv	4	5	46
2	4	7	22
3	7	6	29
4	16	9	29
5	17	19	24
6	14	31	10
7	19	24	9
8	29	18	13
9	38	30	7
10 – sobivaim	44	43	3
Keskmine	7,36	7,11	3,82
Mood	10	10	1
Mediaan	8	7	3
Min	1	1	1
Max	10	10	10
Hajuvus	5,91	6,05	6,04
Standardhälve	2,43	2,46	2,46

9. „The studio was filled with the rich odour of roses, and when the light summer wind stirred amidst the trees of the garden, there came through the open door the heavy scent of the lilac, or the more delicate perfume of the pink-flowering thorn.“ Antud lause korral hindasid vastajad Rajandi ja Tammsaare tõlget pigem keskpäraseks ning Kaera tõlkelauset hinnati valdavalt kõrgemate punktidega.

Tõlkija	Tõlkelaused	Keskmine
Kaer	Ateljee oli täis rooside vänget lõhna, ja kui kerge suvetuul aias puid liigutas, kandus lahtisest uksest sisse liiliate rasket lõhna või roosade õitega viirpuu õrnemat hõngu.	7,29
Rajandi	Ateljee oli täis rooside lõhna, ja kui kerge suvine tuuleõhk aias puid liigutas, tuli sealt läbi lahtise ukse sireli rasket lehka või roosaõielise laukapuu pisut õrnemat aroomi.	6,19
Tammsaare	Ateljee oli täidetud rooside rikkaliku lõhnaga ja kui kerge suvine tuuleõhk aias puid liigutas, tuli sealt läbi lahtise ukse sireli raske lehk või roosaõielise laukapuu õrnem aroom.	5,93

Hinnang 1-10	Kaer	Rajandi	Tammsaare
1 – vähe sobiv	7	8	8
2	3	11	11
3	7	16	16
4	13	16	20
5	17	21	30
6	18	20	31
7	19	36	15
8	33	22	27
9	26	26	17
10 – sobivaim	49	16	17
Keskmine	7,29	6,19	5,93
Mood	10	7	6
Mediaan	8	7	6
Min	1	1	1
Max	10	10	10
Hajuvus	6,27	6,31	6,13
Standardhälve	2,50	2,51	2,48

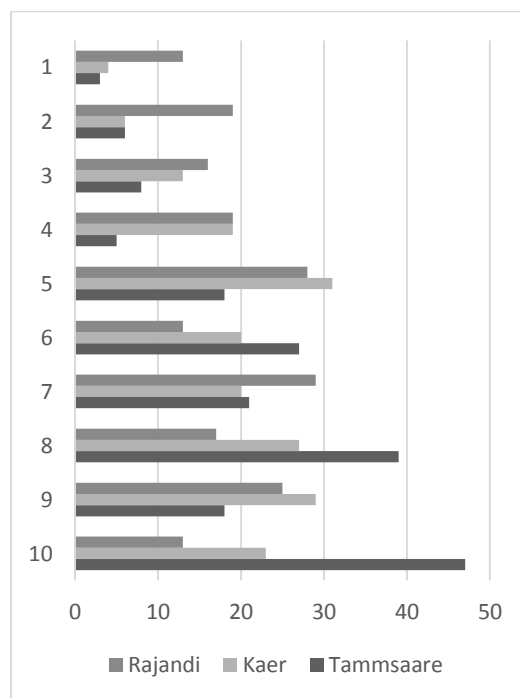

Kümnest tõlkelausevaliku lausetest ainult ühe puhul hinnati tabavaimaks Anton Hansen Tammsaare tõlkelauset:

10. „From the corner of the divan of Persian saddle-bags on which he was lying, smoking, as was his custom, innumerable cigarettes, Lord Henry Wotton could just catch the gleam of the honey-sweet and honey-coloured blossoms of a laburnum, whose tremulous branches seemed hardly able to bear the burden of a beauty so flamelike as theirs; and now and then the fantastic shadows of birds in flight flitted across the long tussore-silk curtains that were stretched in front of the huge window, producing a kind of momentary Japanese effect ...“ Tammsaare tõlke aritmeetiline keskmine on teiste tõlgetest kõrgem, kuid punktid on äärmiselt ebaühtlaselt jaotud. Kaera tõlkelauset on enam-vähem sama palju inimesi hinnanud neljast kümne pallini ja hinnangud Rajandi tõlkelausele on olnud ebaühtlased, kuid pigem kõrgemapoolsed.

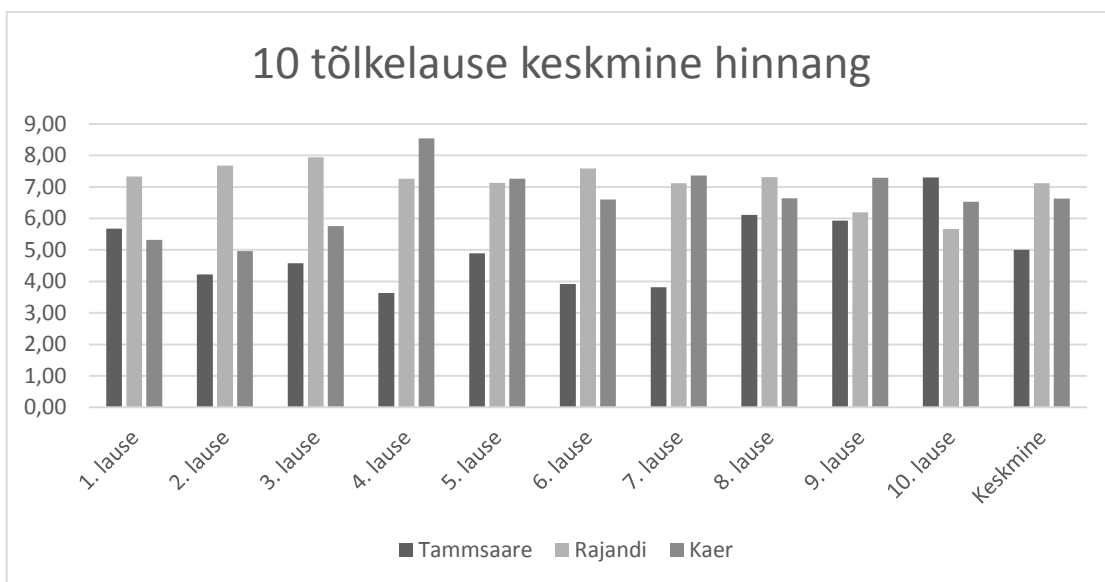
Tõlkija	Tõlkelaused	Keskmine
Tammsaare	Pärsia sadulakottidega kaetud diivani nurgal lamades ja oma hariliku viisi järele lugematuid sigarette suitsetades võis lord Henry Wotton'i silm tabada veel kuldnõreti mesimagusate ja meekarva õite helki, kuna puu värisevad oksad nagu vaevalt suutsid kanda oma leegitaolise ilu koormat; ning aeg-ajalt vilksatasid lendavate lindude fantastilised varjud üle pikkade hõredate siideesriiete, mis olid tõmmatud määratu suure akna ette, luues silmapilguks jaapaniliku mulje ...	7,30
Kaer	Nurgast, Pärsia vaibariidega kaetud diivanilt, kus lord Henry Wotton lebas ja nagu tal kombeks, loendamatuid sigarette suitsetas, nägi ta parajasti kuldvihma mesimagusate meekarva õite kuma, ja näis, et nende vöbisevad oksad suudavad säärast lõkendavat ilu vaevu kanda, ning vahetevahel vilksasid üle suure akna ette tõmmatud pikkade tassarsiidist kardinate lennul lindude fantastilised varjud, luues hetkeks jaapanipärase stseeni ...	6,53
Rajandi	Pärsia patjadest diivanil lamades ja oma harilikul viisil lugematuid sigarette suitsetades tabas lord Henry Wottoni silm mesimagusate ja meekarva õitega kuldnõreti hõõgumist, mille värisevad oksad nagu vaevalt suutsid kanda selle leegitseva ilu koormat; ning aegajalt vilksatasid lendavate lindude fantastilised varjud üle pikkade siideesriiete, mis olid tõmmatud määratu suure akna ette, luues silmapilguks jaapanliku mulje ...	5,66

Hinnang 1-10	Tammsaare	Kaer	Rajandi
1 – vähe sobiv	3	4	13
2	6	6	19
3	8	13	16
4	5	19	19
5	18	31	28
6	27	20	13
7	21	20	29
8	39	27	17
9	18	29	25
10 – sobivaim	47	23	13
Keskmine	7,30	6,53	5,66
Mood	10	5	7
Mediaan	8	7	6
Min	1	1	1
Max	10	10	10
Hajuvus	5,45	5,85	7,21
Standardhälve	2,33	2,42	2,69

Kümne tõlkelause aritmeetilised keskmised kokku on toodud alljärgnevas tabelis ning iga rea kõrgeim tulemus on esile toodud paksemas kirjas:

	Tammsaare	Rajandi	Kaer
1. lause	5,67	7,33	5,32
2. lause	4,22	7,68	4,96
3. lause	4,58	7,94	5,76
4. lause	3,64	7,26	8,54
5. lause	4,89	7,13	7,26
6. lause	3,92	7,58	6,60
7. lause	3,82	7,11	7,36
8. lause	6,11	7,31	6,64
9. lause	5,93	6,19	7,29
10. lause	7,30	5,66	6,53
Keskmine	5,01	7,12	6,63

Võttes arvesse kõigile kümnele tõlkelausele antud hinnanguid ja arvutades nende põhjal aritmeetilise keskmise selgus, et nende konkreetsete tõlkelausete puhul hinnati kõige kõrgemalt Henno Rajandi redaktsiooni, mille aritmeetiline keskmine oli 7,12. Sellele järgnes väga väikse vahega Krista Kaera tõlge – aritmeetilise keskmisega 6,63 ning neist jäi tunduvalt tahapoole Anton Hansen Tammsaare tõlge – aritmeetiline keskmine 5,01. Viimasest võib järeldada, et nende näitelausete puhul jääb Tammsaare 1929. aasta tõlge tänapäeva inimestele veidi kaugeks. Samas 1972. aasta redaktsioon oli

veidi eelistatum kui 2007. aasta kordustõlge, mis on värskeim tõlge ja tänapäeva inimestele palju ajakohasem.

Küsimustikule vastanud 192-st inimestest 142 (74%) ehk valdav enamus pidas kordustõlget vajalikuks. Kordustõlkimise vajalikkust põhjendati järgmiselt: kirjakeel ja keelekasutus muutuvad aja jooksul; vanad tõlked võivad tänapäeval pentslikult kõlada; uus tõlge on õigustatud vaid siis, kui see on eelmis(t)est parem või originaalilähedasem; viisid, kuidas teost loetakse ja tõlgendatakse muutuvad ajas nagu ka viisid, kuidas teost eri aegadel tõlgitakse; tõlkimine ja tõlgete kirjastamine on äri – see on nagu muusika, mis oli kassetidel, CD-plaatidel ja nüüd on digitaalselt – samamoodi on paberraamatutest saanud digitaalsed failid; iganenud väljendid võivad kaasaja lugeja huvi teosesse vähendada, kuid samas peab kordustõlkimisega jälgima, et ei kaotataks originaali olustikku/tunnet; lugemisnauding on suurem, kui lugeja ei pea maadlema unarsõnadega, mis tõlkimise ajal on ehk olid uudissõnad, ja ebaharilike lausekonstruktsioonidega; tõlkima peaks vaid olulisi teoseid, kuna aja möödudes võib uus tõlge lugejaid paremini kõnetada; mõne teose võiks näiteks 50 aasta möödudes uuesti tõlkida, sest muutuvad nii riigikord, üldine maailmavaade, keel ja paljud muud tegurid – näiteks tänapäeva noortele jääks segaseks, miks 'hamburger' tõlgiti kunagi 'kotletisaiaks'; uuesti tõlkimine annaks tõlkijatele tööd ning kirjandus- ja keeleteadlastele kõneainet ja uurimisteemasid; esmatõlge pole ehk kõige parem ja keegi soovib paremini tõlkida; uuesti tõlkides jäävad vanemad versioonid samuti alles, nii et lugeja saab ise valida, kas soovib teost lugeda algupärasemas, vanamoodsas, või kaasajastatumas keeles; igal tõlkijal on isikupärane tunnetus teosest – me ju naudime kõiki „Hamleti“ tõlkeid, kuigi need on väga erinevad; huvitav on lugeda erinevaid tõlkeid – midagi kõigi maitsele ning ei ole olemas ainult ühte õiget tõlget; vanemates tõlgetes võivad olla kasutatud vananenud keelevormid ja keelendid; uue tõlke korral on

noortel lihtsam vana kirjandust mõista; uuesti on vaja tõlkida ainult neid teoseid, millel on kirjanduslik väärtus; sotsiaalne kontekst võib mõjutada raamatu tõlkimist; tõlge on alati interpretatsioon originaalist; uuesti tõlkimisel võib avastada esmatõlkes esinenud sisulisi või tõlkevigu; mida rohkem tõlkevariante seda uhkem; ilmselt ei näe tõlkija tõlkides lauseid ja nende tähendusi enam kaine pilguga ega suuda otsustada, mis sobib ja on arusaadav lugejale; esmatõlge on kohmakas ning tohutult põnev on vaadata eri tõlkijate käekirja ja juba sellepärast on tervitavat teoste mitmekordne tõlkimine, näiteks: kes tahab, valib Charles Baudelaire'i lugemiseks August Sanga, kes tahab, valib Tõnu Õnnepalu tõlke.

Samas oli küsimustikule vastajate hulgas ka 50 inimest (26%), kes leidsid, et kirjandusteoseid ei tarvitse uuesti tõlkida. Oma arvamust põhjendasid nad järgmiselt: kuna originaal jääb omasse aega ja kui seda uuesti ümber ei kirjutata, siis pole vajadust ka uueks tõlkeks; ei usuta, et uus tõlge väga palju midagi muudaks; kordustõlgete asemel võiks tõlkida hoopis uusi teoseid; kui tegemist on väga vana raamatuga, siis vanem stiil aitab jutustusse paremini sisse elada; kordustõlke vajadus sõltub konkreetsest teosest ja selle tõlkest; esimese ja teise tõlke vaheline distantss on olulisem kui originaali ja esmatõlke vaheline distantss; selles küsimustikus olevate lausete järel otsustades ei ole kordustõlkeid tarvis – moodne sõnakasutus ei sobi vanadele teostele; klassikalist kirjandust ei peaks nii tihti uuesti tõlkima; uusi tõlkeid ei loeta nii kui nii; algne tõlgendus säilitab kirjandusteoste salapära ja mõistatuslikkust; uued tõlked, mis ei pruugi tingimata olla paremad ega asjatundlikumad, tekitavad lugejas, kes ei saa keelebarjääri tõttu originaali lugeda, asjatut segadust; kirjandusteoseid ei ole küsimustikus kirjeldatud viisil üldse mõtet tõlkida – keda huvitab originaalteos, õppigu keeli või kasutagu Google'i masintõlget ja lugegu originaalteost, aga keda huvitab meelelahutus, selle jaoks ei pea midagi tegema, aga võib teha

igasuguseid asju, kaasa arvatud tõlkimine ja uuesti tõlkimine; mitu tõlget on juba olemas ning ei peaks tekitama tõlketraditsiooni igale raamatule; mõned tõlked on niivõrd head, et pole põhjust uuesti tõlkida; kirjandusklassika tuleks uuesti tõlkimisest jätta puutumata; iga tõlkija võib lausest omamoodi aru saada ning seeläbi kaob tekstist autori mõte; kordustõlkimine on ajakulukas ja rikub ajastukohasust; iga 30 aasta tagant pole mõtet tõlkida väites, et keel on nii palju muutunud, pigem üritatakse ümbertõlkimisega uut mõtet anda ja enda arvates õigesti tõlgendada mitte tõlkida ning eriti kummaline on piiblitõlkepaanika, mis iga natukese aja tagant ennast jälle ilmutab; ei loegi raamatuid; parem on raamatut lugeda originaalkeeles; tõlkekeel peaks lähtuma originaalkeeles kasutamise nüanssidest, mis on omased just sellele ajastule, sest vastasel juhul peaks hakkama kõiki kirjandusklassikuid uuesti tõlkima ja see poleks nende kirjanike suhtes aus; vanade raamatute keelekasutus ei tohiks muutuda kaasaegseks; keel ei muutu nii palju, et järgnevad põlvkonnad tuhkagi aru ei saaks – võttes kätte ka igivana raamatu saab selle sisust ideaalselt aru; ning mõni vastas lakooniliselt, et puudub vajadus uuesti tõlkida.

Põhjusi, miks hinnati Henno Rajandi redaktsiooni kõrgemalt kui Anton Hansen Tammsaare esmatõlget ja Krista Kaera kordustõlget, peegeldavad kõige selgemini just eelnimetatud vastajate põhjendused kordustõlke vajalikkuse kohta. Vanema tõlke ehk antud juhul Tammsaare tõlke stiil, lausete konstruktsioon ja sõnavara jääb tänapäeva inimestele võõraks, samas kõige kaasaegsem tõlge ehk Kaera kordustõlge tundub lugejale liiga modernne ega edasta teose ajastule omast hõngu, mida mitmed vastajad kirjandusklassika juures väga oluliseks pidasid. Keskmine tõlge ehk Rajandi redaktsioon Tammsaare esmatõlkest on parasjagu vana ja uue piiril ühendades mõlema parimad omadused.

Lisaks küsiti vastajate arvamust selle kohta, mitme aasta möödumisel pärast esmatõlke ilmumist sihtkeeles peaks kirjandusteose uuesti tõlkima samasse sihtkeelde. Vastajatel oli võimalik valida mitu vastusevarianti. Sellele küsimusele paluti vastata küll ainult nendel, kes eelmisele küsimusele vastasid, et raamatuid on vaja uuesti tõlkida ehk 142 vastajat, kuid sellegipoolest vastas kokku 156 inimest 192-st. Sellest tulenevalt on alljärgnevas tabelis välja toodud kõigi 156 vastaja arvamus:

1 - 10 aastat pärast esmatõlkimist	8	5%
11 - 25 aastat pärast esmatõlkimist	47	30%
26 - 50 aastat pärast esmatõlkimist	60	38%
51 - 75 aastat pärast esmatõlkimist	36	23%
75 - 100 aastat pärast esmatõlkimist	18	12%
Rohkem kui 100 aastat pärast esmatõlkimist	12	8%

Tabelist on näha, et nendest tulemustest ei tõusnud ükski valikuvariant väga selgelt teiste hulgast esile. Sellest võib järeldada, et küsimustikule vastajad ei ole ühel meelel, millal peaks teksti uuesti tõlkima samasse sihtkeelde. Siinkohal võib ära märkida, et „Dorian Gray portree“ ilmus eesti keeles esimest korda 86 aastat tagasi; Rajandi redaktsioon 67 aastat pärast esmatõlget ning kõige uuem tõlge ilmus 78 aastat pärast esmatõlget ehk 11 aastat pärast redaktsiooni. Seega kuulub Rajandi tõlke aeg vahemikku 51 – 75 aastat pärast esmatõlkimist, mida pidasid oluliseks 23% vastajatest ning Kaera tõlge vahemikku 75 – 100 aastat pärast esmatõlget, mille valisid kõigest 12% vastajatest.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et küsimustiku koostamisel seatud eesmärk koguda ja analüüsida vähemalt 100 tänapäeva inimesed arvamused sai täidetud, kuna vastajaid oli kokku 192. Vastajad hindasid kümnepallisüsteemis kümmet tõlkelauset Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“ kolmest tõlkeversioonist – Anton Hansen Tammsaare esmatõlget, Henno Rajandi redaktsiooni Tammsaare tõlkest ja Krista Kaera kordustõlget – ning hinnangute aritmeetilise keskmise arvutamisel selgus, et üheksal

juhul kümnest hinnati Tammsaare esmatõlget teistest tõlgetest tunduvalt madalamalt ehk vähesobivaks, mis näitab, et see tõlge jääb lugejale kaugeks, kuna Tammsaare tõlke stiil, lausete konstruktsioon ja sõnavara on tänapäeva inimestele võõras. Seevastu Kaera kaasaegne tõlge tundub lugejale liiga modernne ega edasta teose ajastule omast hõngu. Kõrgeima aritmeetilise keskmise sai Rajandi redaktsioon Tammsaare esmatõlkest, mis on parasjagu vana ja uue piiril ühendades mõlema parimad omadused. Lausa 74% vastajatest leidis, et kirjandusteoseid peaks uuesti tõlkima ning 38% arvas, et kirjandusteoseid peaks samasse sihtkeelde uuesti tõlkima 26 – 50 aastat pärast esmatõlget.

3.2 Korpusuuring

Teise andmete kogumise meetodina empiiriliste andmete kogumisel kasutati korpusuuringut. Antud magistritöö korpusuuringus kasutati pidevalt täienevat Eesti Kirjakeele Korpust 1890-1990, mis võimaldab otsida sõnade konkordantse. Eesti Kirjakeele Korpus 1890-1990 sisaldab: 1990-ndate korpust, 1980-ndate baaskorpust, 1970-ndate korpust, 1960-ndate korpust, 1950-ndate korpust, 1930-ndate korpust, 1920-ndate korpust, Tokio Ülikoolis koostatud Asutawa Kogu protokolle, 1910-ndate korpust, 1900-ndate korpust ja 1890-ndate korpust. Kokku sisaldab Eesti Kirjakeele Korpus 39 327 000 sõna. Kuigi Eesti Kirjakeele Korpuses on esindatud ka 1890-1990 aastate ilukirjanduse tekstikatkendid (kokku 5,6 miljonit sõna), ei sisalda see tõlketekste ja seega puuduvad antud korpusest ka kõik Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“ tõlked. Eesti Kirjakeele Korpuses on täpitähed ja muud erisümbolid sisestatud SGML-

koodidena ning päringuid saab esitada nii sõna algvormi, sõnavormi kui ka suvalise stringi kohta. (EKK)

Korpusuuring viidi läbi märtsis 2014 ning selle käigus otsiti sõnade konkordantse ainult antud magistritöö küsimustikus (Lisa 1. Küsimustik) kasutatud näitelauses esinevatele sõnadele või sõnakombinatsioonidele, mis olid vähemalt kahes tõlkeversioonis erinevalt tõlgitud. Näiteks kolmandas näitelauses „*A man cannot be too careful in the choice of his enemies.*“ esineva sõna ‘*careful*’ tõlkisid nii Anton Hansen Tammsaare kui ka Krista Kaer ‘hoolikas’; Henno Rajandi redaktsioonis oli kasutatud aga sõna ‘ettevaatlik’. Kõigist „Dorian Gray portree“ tõlkeversioonidest valitud tõlkelausetest sai vastavalt tõlkelausete pikkusele valitud kaks kuni kuus sõna või sõnade kombinatsiooni, millele tehti konkordantsotsing Eesti Kirjakeele Korpuse kasutajaliidese kaudu. Kuna sõnad ja sõnade kombinatsioonid on lauses nii ainsuses kui ka mitmuses ning eri sõnavormides, viidi sõnad algkujule. Sõnade puhul nagu ‘moraalne’ kasutati regulaaravaldisi ‘\bmoraal.’ leidmaks kõiki sarnaseid tulemusi nagu ‘moraalne’, ‘moraali’ ‘moraalse’, ‘moraalses’, ‘moraalset’, ‘moraalseid’, kuid välistades tulemused nagu ‘amoraalne’ ja ‘**ebamoraalne**’. Sõnad jäid algkujule viimata juhul, kui tõlkevasted põhinevad samal algvormil (näiteks ‘**pettuvad**’ ja ‘**pettunud**’).

Kokku otsiti korpusuuringus konkordantse 98 sõnale või sõnakombinatsioonile, millest 19 esinesid kahes tõlkeversioonis. See tähendab, et erinevaid sõnu ja sõnakombinatsioone oli 79. Üheksanda näitelause statistikast puudub rooside lõhna iseloomustav omadussõna, kuna Henno Rajandi oli selle Anton Hansen Tammsaare tõlget redigeerides välja jätnud; küll aga on esindatud Tammsaare tõlkes esinenud omadussõna ‘rikkalik’ ja Kaera tõlkes ‘vänge’. Kuigi enamik otsitavatest sõnadest esines korpuses, leidis ka 6 sõna või sõnakombinatsiooni, mida Eesti Kirjakeele Korpuses ei olnud. Nendeks olid: ‘sadulakottidest diivan’ (Tammsaare tõlge), ‘patjadest

diivan’ (Rajandi redaktsioon), ‘vaibariidega diivan’ (Kaera tõlge), ‘kuldnõret’ (Tammsaare tõlge ja Rajandi redaktsioon) ning ‘tassarsiid’ (Kaera tõlge). Konkordantsotsingu tulemusena selgus, et otsitud sõnadest leidis Eesti Kirjakeele Korpuses kõige rohkem Krista Kaera tõlkes esinev ‘liiga’ (90 884 korda). Sellele järgnesid samuti Kaera tõlkes olev ‘viis’ (79 293 korda); nii Tammsaare kui ka Rajandi versioonis esinev ‘tee’ (74 790 korda). Kõigi kolme „Dorian Gray portree“ tõlkeversiooni kümme suurima esinemiskordadega sõna on välja toodud järgnevas tabelis, kus tulemused on järjestatud kõige suurimast korpuses esinemise kordade arvust väiksemani:

Tammsaare		Rajandi		Kaer	
tee	74 790	tee	74 790	liiga	90 884
maailmas	41 393	mulje	18 077	viis	79 293
küllalt	23 515	ettevaatlik	10 761	maailmas	41 393
mulje	18 077	näide	8 885	hullem	14 461
rumal	8 840	valikul	4 695	väsinud	7 934
halvem	8 155	rumalus	2 980	valikul	4 695
pettunud	4 788	tagasi saada	2 273	vabaneda	4 005
tüüp	3 704	ilmas	1 753	tobe	2 922
ei rahulda	3 198	rahuldus.	1 518	nauding	2 460
lõbu	2 949	peen	1 025	peen	1 025
Kokku:	189 409	Kokku:	126 757	Kokku:	249 072

Kõik konkordantsotsingu tulemused on esitatud järgneva tabeli kujul (punkt tähistab tabelis mistahes sümbolit, kui see ei juhtu olema entiteediga tähistatu):

	Tammsaare	Rajandi	Kaer
1. lause	moraal.	kõlbel.	kõlbel.
	1 918	794	794
	ebamoraal.	ebakõlbel.	kõlblus.
	288	38	586
	see on kõik	ei midagi muud	muud midagi
	439	53	568
2. lause	rumal	rumalus	tobe
	8 840	2 980	2 922

	halvem	halvemat	hullem
	8 155	501	14 461
	sinust ei räägita	mitte ei räägita	keegi ei räägi
	6	6	655
3. lause	valikus	valikul	valikul
	2 500	4 695	4 695
	küllalt	üleliia	liiga
	23 515	988	90 884
	hoolikas	ettevaatlik	hoolikas
	370	10 761	370
4. lause	tee	tee	viis
	74 790	74 790	79 293
	vabanemiseks	vabanemiseks	vabaneda
	752	752	4 005
5. lause	väsimusest	väsimusest	väsinud
	542	542	7 934
	uudishimust	uudishimust	uudishimulikud
	507	507	316
	pettunud	pettuvad	pettuvad
	4 788	74	74
6. lause	lõbu	naudingust	nauding.
	2 949	81	2 460
	tüüp	näide	algkuju
	3 704	8 885	78
	oivaline	peen	peen
	255	1 025	1 025
	ei rahulda	rahuldus.	rahuldatus.
	3 198	1 518	125
7. lause	möönan	möönan	tunnistan
	182	182	743
	rohkem valmis	varmalt	varmam
	116	291	41
8. lause	tagasi saada	tagasi saada	tagasisaamiseks
	2 273	2 273	318
	maailmas	ilmas	maailmas
	41 393	1 753	41 393
9. lause	rikkalik	-	vänge
	274	-	98
	sirel.	sirel.	liilia
	644	644	376
	raske lehk	raske lehk	raske lõhn
	1	1	5
	laukapuu	laukapuu	viirpuu
	1	1	92
	aroom	aroom	hõng.

	384	384	444
10. lause	sadulakottidest diivan	patjadest diivan	vaibariidega diivan
	0	0	0
	kuldnõret	kuldnõret	kuldvihm
	0	0	22
	helk	hõõgum.	kuma
	145	246	328
	leegitaol.	leegitsev.	lõkendav.
	1	292	48
	siideesriie	siideesriie	tassarsiid
	1	1	0
	mulje	mulje	stseen
	18 077	18 077	1 001
Kokku:	201 008	133 135	256 154

Tõlgete aegumise seisukohalt peaks kõige uuemas tõlkes esinevad sõnad olema korpuses esindatud rohkem kordi kui varasemates tõlgetes ning see oletus pidas nende konkreetsete näitelausete sõnade korpusotsingus paika – Krista Kaera tõlkelauses (256 154 korda) esinevaid sõnasid oli enam kui Tammsaare esmatõlkes ja Rajandi redaktsioonis. Samas tuli üllatusena, et Rajandi redaktsioonis esinevate sõnade arv (133 135 korda) oli väiksem kui Tammsaare esmatõlkes (201 008 korda).

3.3 Kakskeelne lausete joondamine

Kolmanda meetodina kasutati empiiriliste andmete kogumiseks ja Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“ eri tõlgete võrdlemiseks Microsofti kakskeelset lausete joondamise tarkvara ning analüüsiti nii joondamise tulemusi kui ka joondamisel välja jäänud lauseid.

Tõlkija võib lisaks lausete üks ühele tõlkimisele jagada ühe lähteteksti lause kaheks või enamaks sihtkeele lauseks ning vastupidi ühendada mitu lähteteksti lauset

üheks sihtkeele lauseks. Võrdlemaks, kui palju on Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“ erinevate tõlgete tegemisel kasutatud üks ühele tõlkimist ja millist neist tõlgetest oleks kõige otstarbekam kasutada paralleelkorpuse koostamisel, statistilises masintõlkes ja masintõlke treenimises, kasutas töö autor Microsofti kakskeelset lausete joondamise tarkvara Bilingual Sentence Aligner.

Microsofti Bilingual Sentence Aligner on Perli kood, mis rakendades algoritme võimaldab kahest paralleelsest korpusest leida laused, mis on tõlgitud üks ühele. (Microsoft 2003) Bilingual Sentence Aligner sai tekstide võrdlemiseks valitud põhjusel, et erinevalt oma eelkäijatest, mis rakendasid kahes keeles vastavate lausete leidmiseks kas ainult sõnade vastavust – täpne, kuid ajakulukas meetod – või ainult lausete pikkust, mis on kiire, kuid ebatäpne meetod; ühendab see endas nii lausete pikkuse kui ka sõnade vastavuse hindamise lahendust ning tulemused on samas äärmiselt täpsed (Moore 2002). Pärast tekstide joondamist Microsoft Bilingual Sentence Aligneriga saab paralleelsed tekstid lisada paralleelkorpusesse, mida omakorda on võimalik kasutada statistiliseks masintõlkeks nagu on kirjeldatud eespool peatükis 2.2 Masintõlge.

Esmalt skaneeriti PDF-failideks ning ABBYY FineReaderi programmiga tuvastati ainult paberformaadis olevad vanim ja uusim Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“ tõlge, milleks on Anton Hansen Tammsaare 1957. aastal ilmunud 1929. aasta esmatõlke esimene kordustrükk ja Krista Kaera 2007. aastal ilmunud kordustõlke terviklikud tõlketekstid. Inglisekeelne originaaltekst saadi Gutenbergi projektist, kuhu on koondatud kirjandusklassika e-raamatud (Wilde 2008). Henno Rajandi 1972. aastal esmakordselt ilmunud redaktsioon Anton Hansen Tammsaare tõlkest omandati 2012. aastal ilmunud e-raamatu kujul. Originaal ja tõlketekstid viidi lihtkujule txt-failiks ehk lihttekstifailiks; kõigist terviktekstidest eemaldati metaandmed, ees- ja järelsõnad, tõlkijate joonealused märkused, üleliigsed tühikud, tühjad read, rea- ja lehekülje

lõpumärgid, leheküljenumbriid ja skaneerimisvead. Programmis NotePad++ liigendati originaal ja tõlketekstid lausetasandil ning programmi makroid kasutades kontrolliti, et lausetasandil liigendades ei lõpetaks lauset punktiga lõppev lühend ega järgarv. Järelejäänud sisuteksti sõnade arv fikseeriti Microsoft Wordi sõnaloenduriga: ingliskeelses originaaltekstis 78 771 sõna, Krista Kaera tõlkes 63 438 sõna, Henno Rajandi redaktsioonis 63 641 sõna ja Anton Hansen Tammsaare tõlkes 61 179 sõna. Seejärel joondas töö autor kõik kolm tõlketeksti ükshaaval ingliskeelse originaaltekstiga kasutades Microsofti tarkvara Bilingual Sentence Alignerit leidmaks laused, mis olid tõlgitud üks ühele.

Kõikide tõlketekstide joondamine originaaliga õnnestus edukalt, millest võib järeldada, et kõik tõlkijad kasutasid selle kirjandusteose tõlkimisel äärmiselt suurel määral lausete üks ühele tõlkimist. Illustreerimaks, kuidas Microsoft Bilingual Sentence Aligner teksti joondab on järgnevas tabelis välja toodud seitse lühikest näitelauset romaani esimesest peatükist, mis Krista Kaera tõlke joondamisel ingliskeelse originaaliga edukalt joondusid:

Lause nr	Ingliskeelsed lähteteksti laused	Eestikeelsed vasted Kaera tõlkest
15.	"No, I won't send it anywhere."	"Ei, ma ei saada seda kuhugi."
16.	Lord Henry elevated his eyebrows and looked at him in amazement through the thin blue wreaths of smoke that curled up in such fanciful whorls from his heavy, opium-tainted cigarette.	Lord Henry kergitas kulme ja vaatas teda hämmeldunult läbi peenikeste sinakate suitsuvanikute, mis tõusid nii kummaliselt keereldes tema vängest oopiumiga tembitud sigaretist.
17.	"Not send it anywhere?"	"Ei saada seda kuhugi?"
18.	My dear fellow, why?	Aga miks, kulla mees?
19.	Have you any reason?	Kas sul on selleks mingi põhjus?
20.	What odd chaps you painters are!	Küll te, kunstnikud, olete ikka veidrad!
21.	You do anything in the world to gain a reputation.	Te teete mida tahes, et endale mainet muretseda.
22.	As soon as you have one, you seem to want to throw it away.	Niipea, kui teil on see olemas, jääb mulje, et tahate selle minema visata.

Pärast lausetasandil joondamist jäi joondatud failidesse Kaera tõlkest alles 62 248 sõna (98%), Rajandi redaktsioonist 61 252 sõna (96%) ja Tammsaare tõlkest 58 298 sõna (95%) ehk niipalju oli lauseid üks ühele tõlgitud. Kõigi joonduskadu oli üpris väike, millest võib järeldada, et lähtetekstist sihtteksti tõlkimisel peeti väga oluliseks lausete üks ühele tõlget. Kõige suurem joonduskadu (5%) oli Anton Hansen Tammsaare tõlkes, seega kasutas tema kõige vähem üks ühele tõlkimist. Krista Kaer oli kasutanud kõige rohkem üks ühele tõlkimist – joonduskadu ainult 2% ning Rajandi redaktsiooni joonduskadu vastavalt 4%. Joondamistulemustest järeldub, et masintõlke seisukohalt oleks nende kolme tõlke hulgast kõige kasumlikum kasutada masintõlkes ja selle treeningul Krista Kaera tõlget, kuna selle joonduskadu oli Rajandi ja Tammsaare tõlke joonduskaost väiksem. Samas peab nentima, et Kaera tõlke ning Rajandi ja Tammsaare tõlke joonduskao vahe oli võrdlemisi väike. Joondamistulemused tabeli kujul:

Tõlkeversioon ja esmailmumise aasta	algne sõnade arv	sõnade arv pärast joondamist	joonduskadu
Tammsaare 1929 a.	61 179	58 298	5%
Rajandi 1972 a.	63 641	61 252	4%
Kaer 2007 a.	63 438	62 248	2%

Bilingual Sentence Aligneriga joondunud lausete hulgas olid ka küsimustikus (Lisa 1. Küsimustik) kasutatud tõlkelausete kaks kuni kümme kõik tõlkevariandid, kuna need kõik olid tõlgitud üks ühele. Küsimustiku esimene tõlkelause „*There is no such thing as a moral or an immoral book. Books are well written, or badly written.*“ (Wilde 2008) jäi kakskeelsest lausete joondamisest välja, kuna see tsitaat on pärit Oscar Wilde'i sissejuhatusest teosesse ning kakskeelses lausete joondamises kasutati ainult sisuteksti.

Lisaks tõlketekstide joondamisele analüüsiti ka teksti, mida kakskeelne lausete joondamise tarkvara Bilingual Sentence Aligner ei joondanud. Mittejoondunud laused on lisatud antud magistritööle tõlkijate perekonnanimedega tähestikulises järjekorras:

Kaera kordustõlke ja ingliskeelse lähteteksti joondamisel välja jäänud laused on Lisas 2; Rajandi redaktsiooni ja originaali mittejoondunud laused on Lisas 3 ning Lisa 4-s on Tammsaare esmatõlke ja lähteteksti mittejoondunud laused. Kõigis lisades on vaskpoolses tulbas lähteteksti laused ja parempoolses neile vastavad sihtteksti laused. Igas lahtris on kõik järjestikused laused, mida Bilingual Sentence Aligner ei joondanud ning tühjad lahtrid tähistavad vastavat tulbale kas tõlkimisel ära jäetud või lisatud lauseid.

Kõigis kolmes tõlkeversioonis on joondamata jäänud suur osa lauseid, mis lähtetekstis algavad interjektsiooniga, millele järgneb hüüumärk. Kirjandusteoses „*The Picture of Dorian Gray*“ esineb korduvalt sellised interjektsioonid nagu 'Oh!', 'Ah!', 'No!', 'My God!', 'Good heavens!' ja 'My child!'. Näiteks lähteteksti lause 'Ah! don't mock.' (Wilde 2008) tõlkimisel on tõlkijad interjektsiooni hüüumärgi asemel eraldanud komaga: 'Ah, ära irvita.' (Lisa 2. Kaer. Mittejoondunud laused); 'Ah, ärge naljatage!' (Lisa 3. Rajandi. Mittejoondunud laused ja Lisa 4. Tammsaare. Mittejoondunud laused). Põhjus, miks Bilingual Sentence Aligner neid lauseid ei joondanud seisneb selles, et tekstid joondati lausetasandil, mis tähendab, et lauselõpumärgid lõpetasid lause ning antud näite puhul tekkis lähtekeele korpusesse kaks lauset: 'Ah!' ja 'don't mock.'; samas kui sihtkeeles oli ainult üks lause.

Kui Kaera ja Rajandi tõlgitud tekstide sõnade arvu vahe on võrdlemisi väike – Rajandi redaktsioonis on vaid 203 sõna rohkem kui Kaera tõlkes, siis Tammsaare esmatõlkes on sõnade arv rohkem kui 2400 sõna võrra väiksem kui Kaera ja Rajandi tekstis. Nii suurest sõnade arvu erinevusest võib järeldada, et Tammsaare tõlkis kompaktsemalt ja jättis tõlkides ka osa teksti välja. Selle järelduse kinnituseks on ka kakskeelse lausete joondamise tulemusel mittejoondunud laused, milles on näha, et Kakskeelse lausete joondamise tulemusel selgus ka, et kõige rohkem järjestikust teksti

on tõlkides välja jäetud Tammsaare esmatõlkest: lähtetekstist 622 järjestikust sõna on välja jäetud teose kuuendast peatükist, kus Dorian Gray äärmiselt detailselt kirjeldab oma sõpradele Harryle ja Bazilile kohtumist andeka näitlejanna Sibyl Vane'iga, kellega kavatses peagi abielluda. (Lisa 4 Tammsaare. Mittejoondunud laused). Samas Rajandi redaktsioonis, mis põhineb Tammsaare tõlkel, on need 622 järjestikust sõna tõlgitud ja seepärast ei esine need Lisas 3. Rajandi. Mittejoondunud laused. Väiksemaid väljajätmisi – lause või paar järjestikust lauset – esineb kõigis kolmes tõlkeversioonis. Vähim arv väljajätmisi esineb Kaera tõlkes – 9 ühelauselist väljajätmist; Rajandi redaktsioonis on 12 väljajätmist, millest 11 on ühelauselised ja üks 3-lauseline; Tammsaare tõlkes on lisaks eelnimetatud suurele väljajätmisele 11 korda üks lause tõlkest välja jäetud. (Lisa 2-4)

Eelmises lõigus esitatud järeldust, et Tammsaare tõlkis kompaktsemalt kinnitab ka tõsiasi, et lisaks lausete väljajätmisele esineb tõlgetes ka teksti lühendamist. Selle illustreerimiseks sobivad ideaalselt Sibyli palved Dorianile: *'Don't go away from me. I couldn't bear it. Oh! don't go away from me.'* (Wilde 2008), mis Tammsaare tõlkes ja Rajandi redaktsioonis on kokku võetud üheks ainsaks lauseks: 'Ära mine mu juurest ära.' Kuna lähtekeeles on kolm lauset ja sihtkeeles ainult üks, siis ei joondunud need laused. (Lisa 3-4) Eelnimetatud näite puhul tõlkis ainult Kaer lähteteksti laused üks ühele: 'Ära mine minu juurest minema. Ma ei suudaks seda taluda. Oh, ära mine minu juurest minema.', millest ei joondunud ainult viimane ehk interjektsiooniga lause. (Lisa 2. Kaer. Mittejoondunud laused)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kakskeelset lausete joondamist võib kasutada paralleelkorpuste koostamisel ja statistilises masintõlkes. Joondamistulemustest järeldub, et nende kolme tõlke hulgast oleks kõige kasumlikum kasutada masintõlkes ja selle treeningul Krista Kaera tõlget, kuna selle joonduskadu oli Rajandi ja Tammsaare

tõlke joonduskaost väiksem. Lisaks tõlketekstide joondamisele analüüsiti ka teksti, mida kakskeelne lausete joondamise tarkvara Bilingual Sentence Aligner ei joondanud. Kaera tõlkes oli kasutatud rohkem lausete üks ühele tõlkimist ning teistest tõlgetest vähem teksti välja jäetud.

3.4 Järeldused

Antud magistritöös analüüsiti Oscar Wilde'i romaani „Dorian Gray portree“ kahte tõlget eesti keelde ja ühte eelneva tõlke redaktsiooni kasutades kolme empiiriliste andmete kogumise meetodit: küsimustik, konkordantsotsing korpuses ja kakskeelne lausete joondamine. Antud alapeatükis antakse ülevaade nende kolme uurimismeetodi tulemustest ja järeldustest.

Esimese uurimismeetodina empiiriliste andmete kogumisel kasutati küsimustikku ja sellega sooviti teada saada võimalikult paljude tänapäeva inimeste arvamust Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“ eri tõlkeversioonide ja kordustõlke kohta üleüldiselt. Küsimustikuga õnnestus koguda 192 inimese vastused ja neid tulemusi analüüsides selgus, et peaaegu kolm neljandikku vastajatest ehk 74% peab kordustõlkimist vajalikuks. Sama selgelt ei eristunud aga vastajate arvamus selle kohta, mitme aasta pärast peale esmatõlke ilmumist peaks teose uuesti tõlkima. Sellest võib järeldada, et küsimustikule vastajad peavad kordustõlkimist oluliseks, kuid ei ole päris ühel meelel, millal peaks teksti uuesti tõlkima samasse sihtkeelde.

Küsimustikule vastajad hindasid kümnepallisüsteemis kümmet tõlkelauset Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“ kolmest tõlkeversioonist – Anton Hansen Tammsaare esmatõlget, Henno Rajandi redaktsiooni Anton Hansen Tammsaare tõlkest ja Krista

Kaera kordustõlget ning võttes arvesse kõigile kolmekümnele tõlkelausele antud hinnanguid ja arvutades nende põhjal aritmeetilise keskmise selgus, et nende konkreetsete tõlkelausete puhul hinnati kõige kõrgemalt Henno Rajandi redaktsiooni, millele järgnes väga väikse vahega Krista Kaera tõlge. Üheksal juhul kümnest hinnati Anton Hansen Tammsaare tõlget Henno Rajandi ja Krista Kaera tõlkest vähemsobivaks. Viimasest võib järeldada, et Tammsaare 1929. aasta tõlge jääb tänapäeva inimestele veidi kaugeks. Samas eelistasid vastajad 1972. aasta Rajandi redaktsiooni 2007. aasta Kaera kordustõlkele, mis on värskeim tõlge ja mille keelekasutus on tänapäeva inimestele palju ajakohasem.

Küsimustikule vastajate põhjendused kordustõlke vajalikkuse kohta peegeldavad kõige selgmini põhjusi, miks hinnati Henno Rajandi redaktsiooni Tammsaare tõlkest kõrgemalt kui Anton Hansen Tammsaare esmatõlget ja Krista Kaera kordustõlget. Vastajate arvates on vanima tõlke ehk antud juhul Anton Hansen Tammsaare tõlke stiil, lausete konstruktsioon ja sõnavara tänapäeva inimestele võõras. Krista Kaera tõlge ehk kaasaegsem tõlge aga tundub vastajatele kirjandusklassika jaoks liiga modernne ega edasta teose ajastule omast hõngu, mida mitmed vastajad kirjandusklassika juures väga oluliseks peavad. Ajaliselt keskmine tõlge ehk Henno Rajandi redaktsioon Anton Hansen Tammsaare esmatõlkest on parasjagu uue ja vana tõlke piiril, sest selle keelekasutus on üheaegselt piisavalt arusaadav tänapäeva lugejale, kuid samas eristub igapäevasest keelekasutusest ning seetõttu aitab klassikateosesse paremini sisse elada.

Teise meetodina kasutati empiiriliste andmete kogumiseks korpusuuringut. Antud magistritöö korpusuuringus kasutati pidevalt täienevat Eesti Kirjakeele Korpust 1890-1990, mis võimaldab otsida sõnade konkordantse. Korpusuuringu käigus otsiti sõnade konkordantse ainult antud magistritöö küsimustikus kasutatud näitelausestes esinevatele sõnadele või sõnakombinatsioonidele, mis olid vähemalt kahes

tõlkeversioonis erinevalt tõlgitud. Oletus, et tõlgete aegumise seisukohalt peaks kõige uuemas tõlkeversioonis esinevad sõnad olema korpuses esindatud rohkem kordi kui varasemates tõlgetes pidas nende konkreetsete näitelausete sõnade korpusuuringus paika. Sõnu ja sõnakominatsioone, mida kasutas Krista Kaer oma tõlkelausetes, esines keelekorpuses enam kui Anton Hansen Tammsaare esmatõlkes ja Henno Rajandi redaktsioonis kasutatud sõnu. Korpusuuringu tulemustest üllatas vaid see, et Rajandi redaktsioonis esinevate sõnade arv oli väiksem kui Tammsaare esmatõlkes.

Kolmanda meetodina empiiriliste andmete kogumiseks ja tõlgete võrdlemiseks kasutati Microsofti kakskeelset lausete joondamise tarkvara Bilingual Sentence Aligner ning analüüsiti nii kakskeelse lausete joondamise tulemusi kui ka joondamisel välja jäänud lauseid. Kõikide terviklike tõlketekstide ükshaaval joondamine originaaliga õnnestus edukalt ning kõigi kolme tõlkeversiooni joonduskadu oli võrdlemisi väike, millest võib järeldada, et kõik tõlkijad kasutasid Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“ eesti keelde tõlkimisel äärmiselt suurel määral lausete üks ühele tõlkimist. Kõige suurem joonduskadu oli Anton Hansen Tammsaare tõlkes, seega kasutas tema kõige vähem lausete üks ühele tõlkimist. Kolmest tõlkijast oli enim üks ühele tõlkimist kasutanud Krista Kaer. Joondamistulemuste põhjal võib öelda, et nende kolme tõlke hulgast oleks kõige kasumlikum kasutada masintõlkes Krista Kaera tõlget, kuna selle joonduskadu oli Rajandi ja Tammsaare tõlke joonduskaost väiksem.

Lisaks tõlketekstide joondamistulemustele analüüsiti ka teksti, mida kakskeelne lausete joondamise tarkvara Bilingual Sentence Aligner ei joondanud. Lähtetekstist tulenevalt jäi kõigis kolmes tõlkeversioonis joondamata suur osa lauseid, mis lähtetekstis algavad interjektsiooniga, millele järgneb hüüumärk. Veel selgus kakskeelset lausete joondamise tarkvara kasutades, et Anton Hansen Tammsaare esmatõlkes on sõnade arv rohkem kui 2400 sõna võrra väiksem kui Krista Kaera ja

Henno Rajandi tõlketekstis ning sellest võib järeldada, et Tammsaare tõlkis kompaktsemalt ning jättis tõlkides ka osa lähtetekstist tõlkimata. Selle järelduse kinnituseks on ka kakskeelse lausete joondamise tulemusel mittejoondunud laused, milles on näha, et kõige rohkem järjestikust teksti on tõlkides välja jäetud Anton Hansen Tammsaare esmatõlkest: lähtetekstist 622 järjestikust sõna on jäetud tõlkimata teose kuuendast peatükist. Samas Henno Rajandi redaktsioonis, mis põhineb Tammsaare tõlkel, on need 622 järjestikust sõna tõlgitud. Järeldust, et Tammsaare tõlkis kompaktsemalt kinnitab ka tõsiasi, et lisaks lausete väljajätmisele esineb tema tõlkes teistest veidi enam teksti lühendamist.

Kokkuvõte

Antud magistritöös uuriti kordustõlget, mis on küll sageli esinev nähtus, kuid mida on tõlketeaduses suhteliselt vähe uuritud. Kuna ilukirjanduslikke tekste, nagu ka selles magistritöös käsitletavat teost, peetakse üldjuhul tõlgendusele avatuks ehk originaalteksti võib tõlgendada mitut moodi, on ka antud magistritöö koostamisel lähtunud avatud tõlgendusest, mitte tõlgete jaotamisest heaks või halvaks. Seega ei olnud ka antud magistritöö eesmärgiks leida üht tõlget, mis oleks teistest parem.

Antud magistritöö puhul on tegemist empiirilise üksikjuhtumiuuringuga ning töös on võrreldud 1957. aasta Anton Hansen Tammsaare 1929. aasta esmatõlke kordustrukki, 2012. aasta Henno Rajandi redaktsiooni Anton Hansen Tammsaare tõlkest, mis esmakordselt ilmus 1972. aastal ja uusimat 2007. aastal Krista Kaera vahendusel eesti keeles ilmunud „Dorian Gray portree“ tõlkeid Oscar Wilde'i teosest „*The Picture of Dorian Gray*“. Magistritöös analüüsiti tõlkeid empiiriliselt kasutades kolme meetodit: küsimustik, korpusuuring ja kakskeelne lausete joondamine.

Küsimustiku analüüsi põhjal saab öelda, et küsimustiku koostamisel seatud eesmärk koguda ja analüüsida vähemalt 100 inimese arvamused kordustõlke kohta sai täidetud, kuna vastajaid oli kokku 192. Vastajad hindasid kümnepallisüsteemis kümmet tõlkelauset Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“ kolmest tõlkeversioonist ning hinnangute aritmeetilise keskmise arvutamisel selgus, et üheksal juhul kümnest hinnati Anton Hansen Tammsaare esmatõlget teisest kahest tõlkest tunduvalt madalamalt ehk vähesobivaks. See tulemus näitab, et Tammsaare tõlge jääb lugejale kaugeks, kuna Tammsaare tõlke stiil, lausete konstruktsioon ja sõnavara on tänapäeva inimestele võõras. Samas Kaera kaasaegne tõlge tundub lugejale liiga modernse sõnastusega ega

edasta teose ajastule omast hõngu, mida mitmed vastajad pidasid ilukirjanduse tõlkimisel oluliseks. Kõrgeima aritmeetilise keskmise sai Henno Rajandi redaktsioon Anton Hansen Tammsaare esmatõlkest, kuna Rajandi keelekasutus on tänapäeva lugejale arusaadav, samas argikeelest veidi teistsugune ning see aitab lugejal teosesse paremini sisse elada. Lausa 74% vastajatest leidis, et kirjandusteoseid peaks uuesti tõlkima ning 38% arvas, et kirjandusteoseid peaks samasse sihtkeelde uuesti tõlkima 26 – 50 aastat pärast peale esmatõlke ilmumist.

Korpusuurimusel eeldati, et kõige uuemas tõlkes esinevad sõnad peaks olema korpuses esindatud rohkem kordi kui varasemates tõlgetes ning see oletus pidas antud magistritöös läbi viidud korpusotsingus paika. Krista Kaera kordustõlkes esinevaid sõnasid oli korpuses enam kui Anton Hansen Tammsaare esmatõlkes ja Henno Rajandi redaktsioonis. Samas üllatas, et Rajandi redaktsioonis esinevate sõnade arv oli väiksem kui Tammsaare esmatõlkes.

Kakskeelse lausete joondamise, mida saab kasutada paralleelkorpuste koostamisel, masintõlkes ja masintõlke treenimisel, tulemustest järeldeb, et nende kolme tõlke hulgast oleks kõige kasumlikum kasutada masintõlkes ja selle treeningul Krista Kaera tõlget, kuna selle joonduskadu oli Rajandi ja Tammsaare tõlke joonduskaost väiksem. Ühtlasi oli Kaera tõlkes kasutatud rohkem lausete üks ühele tõlkimist ning teistest tõlgetest vähem teksti välja jäetud.

Summary

Retranslation based on Oscar Wilde's "*The Picture of Dorian Gray*"

A shortened version of Oscar Wilde's only novel "The Picture of Dorian Gray" was first published in 1890 in Lippincott's Monthly Magazine. Oscar Wilde added several new characters and themes to the original story and a year later it was published as a separate book. So far, two translations, an adaption and a redaction have been published in Estonian.

The principle idea behind this thesis is that fictional texts like the one analysed in this thesis are considered to be open to the interpretation which means that the original text can be interpreted several ways depending on the translator. Therefore, the translations discussed in the thesis are not divided into good or bad translations.

The current thesis is an empirical case study. The thesis analyses the Estonian translations of Oscar Wilde's novel "The Picture of Dorian Gray" using three methods: a questionnaire, a corpus analysis, and a bilingual sentence alignment.

The first chapter of the thesis deals with the phenomenon of retranslation which has not been studied thoroughly in translation studies. Also, Oscar Wilde's novel "The Picture of Dorian Gray" which is the center of the current thesis is viewed within the framework of translation history. The second chapter presents theoretical basis for the methods used in the thesis. The third chapter analyses Oscar Wilde's novel based on the theories introduced in the first and second chapter.

Kasutatud kirjandus

Bensimon, Simon. 1990. Presentation. *Palimpsestes* XIII (4). Lk ix-xiii.

Berman, Antoine. 1990. *La retraduction comme espace de la traduction*. *Palimpsestes* XIII (4). Lk 1–7.

Berman, Antoine. 2012. *Translation as the Trial of the Foreign (Comme épreuve de l'étranger)*. *The Translation Studies Reader*. Tlk. Lawrence Venuti. Oxon: Routledge. Lk 240-253.

Brisset, Annie. 2004. *Retraduire ou le corps changeant de la connaissance. Sur l'historicité de la traduction*. *Palimpsestes* 15. Lk 39–67.

Brownlie, Siobhan. 2006. *Narrative Theory and Retranslation Theory*. *Across Languages and Cultures* Vol. 7 (2). Budapest: Akadémiai Kiadó. Lk 145–170.

CoPEF. Eesti-Prantsuse Leksikograafiaühingu paralleelkorpus. Veeb.

Eesti avatud paralleelkorpus. EKT projektid. Eesti Keeletehnoloogia koduleht. Veeb.

Eesti Kirjakeele Korpust 1890-1990. Vaadatud 11.04.2014. Veeb.

Esselink, Bert. 2000. *Practical Guide to Localization*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Ester Tallinn. 2015. E-kataloog. Vaadatud 30.03.2015. Veeb.

Fishel, Mark, Heiki-Jaan Kaalep ja Kadri Muischnek. 2007. *Estonian-English Statistical Machine Translation: the First Results*. Tartu: University of Tartu.

Gambier, Yves. 1994. *La retraduction, retour et détour*. *META*, 39 (3). Lk 413–417.

- Günaydin, Neslihan. 2014. *The Charm Of Corruption Behind A Respectable Façade In The Picture Of Dorian Gray*. Electronic Turkish Studies 9.9.
- Hartmann, Reinhard R. K. 2004. *Lexicography and Translation*. Translation and Bilingual Dictionaries. Toim. Chan Sin-wai. Tiibingen: Max Niemeyer Verlag. Lk 7-23.
- Kaalep, Heiki-Jaan ja Kaarel Veskis. 2007. *Comparing Parallel Corpora and Evaluating their Quality*. Tartu: University of Tartu.
- Kaalep, Heiki-Jaan ja Mare Koit. 2010. *Kuidas masin tõlgib*. Keel ja Kirjandus. Nr. 10. Lk 726-738.
- Kauhanen, Henri. 2011. *The Standard Corpus of Present-Day Edited American English (the Brown Corpus)*. Varieng Research Unit for Variation, Contacts and Change in English.
- Kaus, Jan. 2013. *Mälu kõhetumise vastu. Ülelend viimase kümnendi eestikeelsest tõlkeilukirjandusest*. Keel ja kirjandus II/2013. Lk 95-111.
- Kilk, Karin. 2010. *Ühe tõlkeraamatu teekond ajas: Truman Capote' „Külmavereliselt“ eesti keeles*.
- Kirik, Harri. 2008. *Juhendamata morfoloogia statistilises masintõlkes*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Kivisild, Anna. 2012. *Välislepingute tõlkimine Eestis kahe konventsiooni esma- ja kordustõlke näitel*.
- Koehn, Philipp. 2010. *Statistical Machine Translation*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Koskinen, Kaisa & Outi Paloposki. 2010. *Retranslation*. Handbook of Translation Studies. Amsterdam: John Benjamins. Lk 294-297.
- Koskinen, Kaisa ja Outi Paloposki. 2015. *Anxieties of influence*. Target: International Journal on Translation Studies. Vol. 27 Issue 1. Lk 25-39.
- Laine, Irja. 2011. *Johannes Aaviku keeleuuendus Mika Waltari „Sinuhes“ võrdluses Piret Saluri tõlkega*.
- Microsoft Research. 2003. Bilingual Sentence Aligner. Veeb.
- Moore, Robert. 2002. *Fast and Accurate Sentence Alignment of Bilingual Corpora*. AMTA '02 Proceedings of the 5th Conference of the Association for Machine Translation in the Americas on Machine Translation: From Research to Real Users. Redmond: Microsoft Research. Lk 135-144.
- Muischnek, Kadri, Heili Orav, Heiki-Jaan Kaalep, Haldur Õim. 2003. *Eesti keele tehnoloogilised ressursid ja vahendid. Arvutikorpused, arvutisõnastikud, keeletehnoloogiline tarkvara*. Toim. Urve Talvik. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Mukesh, G.S. Vatsa, Nikita Joshi ja Sumit Goswami. 2010. *Statistical Machine Translation*. DESIDOC Journal of Library & Information Technology. Vol. 30, nr. 4. Lk 25-32.
- Novelguide. *The Picture of Dorian Gray: Top Ten Quotes*. Veeb.
- Paloposki, Outi ja Kaisa Koskinen. 2003. *Retranslation in the Age of Digital Reproduction*. Special Issue of Cademos on Retranslation. Lk 19–38.
- Paloposki, Outi ja Kaisa Koskinen. 2004. *A Thousand and One Translations. Revisiting Retranslation*. Claims, Changes and Challenges in Translation Studies: Selected

- Contributions from the EST Congress, Copenhagen 2001. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins. Lk 27-38.
- Paloposki, Outi ja Kaisa Koskinen. 2010. *Reprocessing Texts. The Fine Line Between Retranslating and Revising*. Across Languages and Cultures Vol. 11 (1). Budapest: Akadémiai Kiadó. Lk 29–49.
- Pirmoradian, E., ja H.V. Dastjerdi. 2014. *A Comparative Study Of The Picture Of Dorian Gray And Its Two Persian Translations In Terms Of Cohesive Devices*. Mediterranean Journal Of Social Sciences 5.20. Lk 2373-2380.
- Pym, Anthony. 1998. *Method in Translation History*. Manchester: St. Jerome. Lk 82.
- Raudam, Toomas. 1997. *Raamat räägib, KIRJANDUS*. Postimees. Artikkel. Veeb.
- Richards, David. 2001. *Wilde's 'The Picture Of Dorian Gray'*. Notes And Queries 2.
- Robinson, Douglas. 1999. *Retranslation and ideosomatic drift*. Veeb.
- Sanna, A. 2012. *Silent Homosexuality In Oscar Wilde's Teleny And The Picture Of Dorian Gray And Robert Louis Stevenson's Dr Jekyll And Mr Hyde*. Law & Literature 24.1 (n.d.). Lk 21-39.
- Tammsaare, Anton Hansen. 1957. *Eessõna*. Dorian Gray portree. Toronto: Ortoprint. Lk 5-34.
- Taghizadeh, Ali, ja Mojtaba Jeihouni. 2014. *Aestheticism Versus Realism? Narcissistic Mania Of The Unheeded Soul In Oscar Wilde's The Picture Of Dorian Gray*. Theory And Practice In Language Studies 7.
- Uibo, Udo. 2011. *Tsenseerimata Dorian Gray*. Looming 6/2011. Lk 889-890.

- Vaher, Kaisa. 2011. *Daniel Defoe „Robinson Crusoe“ tõlked eesti keeles: teksti terviklikkus ja sihtkultuuri kontekst.*
- Vanderschelden, Isabelle, 2000. *Why Retranslate the French Classics? The Impact of Retranslation on Quality.* On Translating French Literature and Film II. Redig. Myriam Salama-Carr. Amsterdam/Atlanta: Rodopi. Lk 1-18.
- Vándor, Judit. 2010. *Adaptation and Retranslation.* Budapest: Eötvös Lorand University.
- Venuti, Lawrence. 2004. *Retranslations: The Creation of Value.* In Translation and Culture. Bucknell Review 47 (1). Lk 25–38.
- W3-Corpora project. 1998. *The Brown Corpus.* University of Essex. Veeb.
- Wilde, Oscar. 1957. *Dorian Gray portree.* Tlk. Anton Hansen Tammsaare. Eessõna: Anton Hansen Tammsaare. Toronto: Ortoprint.
- Wilde, Oscar. 1972. *Dorian Gray portree.* Tlk. Anton Hansen Tammsaare. Redig. Henno Rajandi. Järelsõna: Anton Hansen Tammsaare. Redigeerija märkus: Henno Rajandi. Tallinn: Eesti Raamat.
- Wilde, Oscar. 2007. *Dorian Gray portree.* Tlk. Krista Kaer. Tallinn: Mediasat Group.
- Wilde, Oscar. 2008. *The Picture of Dorian Gray.* The Project Gutenberg. Veeb.
- Wilde, Oscar. 2012. *Dorian Gray portree.* Tlk. Anton Hansen Tammsaare. Redig. Henno Rajandi. Tallinn: FUTU Print. E-raamat.

Lisa 1. Küsimustik

Olen Tallinna Ülikooli kirjaliku tõlke magistrant ning uurin oma magistritöö raames tõlke muutusi ajas Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“ näitel. Küsimustiku eesmärk on välja selgitada, tänapäeva inimeste eelistused seoses kirjandusklassika tõlkimisega. Küsimustikule vastajad ei pea olema tuttavad antud teosega – küsimused on vastaja eelistustepõhised.

Küsimustik on anonüümne ning võtab aega umbes 15 minutit. Oleksin väga tänulik, kui leiaksite vastamiseks aega!

Palun hinnake tõlkelauseid skaalal ühest kümneni, kus 10 esindab kõige tabavamalt tõlget ja 1 kõige vähem sobivat tõlget.

- Pole olemas kõlbelist ega ebakõlbelist raamatut. On vaid hästi kirjutatud raamatud või halvasti kirjutatud raamatud. Ei midagi muud.
- Pole olemas moraalseid ega ebamoraalseid raamatuid. Raamatud on hästi kirjutatud või halvasti kirjutatud. See on kõik.
- Pole olemas sellist asja nagu kõlbeline või kõlblusetu raamat. Raamatud on kas hästi kirjutatud või halvasti kirjutatud. Muud midagi.

Palun hinnake tõlkelauseid skaalal ühest kümneni, kus 10 esindab kõige tabavamalt tõlget ja 1 kõige vähem sobivat tõlget.

- Tobe sinust, sest ainult üks asi maailmas on hullem kui see, et sinust räägitakse, ning nimelt, et sinust ei räägita.
- Teist on see rumal, sest maailmas on ainult üks asi halvem, kui et kellestki räägitakse, ning see on — kui mitte ei räägita.
- See on rumalus, sest sellest, et kõik sinust räägivad, on siin maailmas siiski midagi veel halvemat: kui sinust keegi ei räägi.

Palun hinnake tõlkelauseid skaalal ühest kümneni, kus 10 esindab kõige tabavamalt tõlget ja 1 kõige vähem sobivat tõlget.

- Oma vaenlaste valikul ei saa inimene kunagi üleliia ettevaatlik olla.
- Vaenlaste valikul pole võimalik olla liiga hoolikas.
- Inimene ei suuda kunagi küllalt hoolikas olla oma vaenlaste valikus.

Palun hinnake tõlkelauseid skaalal ühest kümneni, kus 10 esindab kõige tabavamalt tõlget ja 1 kõige vähem sobivat tõlget.

- Ainus tee kiusatusest vabanemiseks on sellele järele anda.
- Ainus viis kiusatusest vabaneda on sellele järele anda.
- Ainuke tee kiusatusest vabanemiseks on — temale järele anda.

Palun hinnake tõlkelauseid skaalal ühest kümneni, kus 10 esindab kõige tabavamalt tõlget ja 1 kõige vähem sobivat tõlget.

- Mehed abielluvad sellepärast, et nad on väsinud, naised sellepärast, et nad on uudishimulikud — ja mõlemad pettuvad.
- Mehed abielluvad väsimusest, naised uudishimust: mõlemad on pettunud.
- Mehed abielluvad väsimusest, naised uudishimust: mõlemad pettuvad.

Palun hinnake tõlkelauseid skaalal ühest kümneni, kus 10 esindab kõige tabavamalt tõlget ja 1 kõige vähem sobivat tõlget.

- Sigaret on täiusliku naudingu täiuslik algkuju. See on oivaline ja sellest jääb rahuldamatuse tunne.
- Sigaret on täiusliku lõbu täiuslik tüüp. Ta on peen ja ei rahulda sind. Mida muud võiks veel soovida.
- Sigaret on suurepärane näide täiuslikust naudingust. Ta on peen ja ei anna rahuldust.

Palun hinnake tõlkelauseid skaalal ühest kümneni, kus 10 esindab kõige tabavamalt tõlget ja 1 kõige vähem sobivat tõlget.

- Ma tunnistän, et on parem olla ilus kui olla hea. Aga teisest küljest pole keegi minust varmam tunnistama, et on parem olla hea kui inetu.“
- Mõõnan, et mina arvan — parem on olla ilus kui hea. Kuid teisest küljest pole keegi rohkem valmis kui mina tunnustama, et parem on olla hea kui inetu.“
- Mõõnan, et minu arvates on parem olla ilus kui hea. Aga teisest küljest pole vist keegi nii varmalt valmis tunnistama, et parem on olla hea kui inetu.

Palun hinnake tõlkelauseid skaalal ühest kümneni, kus 10 esindab kõige tabavamalt tõlget ja 1 kõige vähem sobivat tõlget.

- Nooruse tagasisaamiseks teeksin ma ükskõik mida maailmas, välja arvatud harjutused, varane tõusmine ja korralik elu.
- Et oma noorust tagasi saada, teeksin maailmas kõik, peale kehaliste harjutuste, varase ülestõusmise ja korraliku elu.
- Et oma noorust tagasi saada, oleksin ma siin ilmas valmis kõigeks, peale kehaliste harjutuste, varase ülestõusmise ja korraliku elu.

Palun hinnake tõlkelauseid skaalal ühest kümneni, kus 10 esindab kõige tabavamalt tõlget ja 1 kõige vähem sobivat tõlget.

- Ateljee oli täis rooside vänget lõhna, ja kui kerge suvetuul aias puid liigutas, kandus lahtisest uksest sisse liiliate rasket lõhna või roosade õitega viirpuu õrnemat hõngu.
- Ateljee oli täidetud rooside rikkaliku lõhnaga ja kui kerge suvine tuuleõhk aias puid liigutas, tuli sealt läbi lahtise ukse sireli raske lehk või roosaõielise laukapuu õrnem aroom.

- Ateljee oli täis rooside lõhna, ja kui kerge suvine tuuleõhk aias puid liigutas, tuli sealt läbi lahtise ukse sireli rasket lehka või roosaõielise laukapuu pisut õrnemat aroomi.

Palun hinnake tõlkelauseid skaalal ühest kümneni, kus 10 esindab kõige tabavamast tõlget ja 1 kõige vähem sobivat tõlget.

- Nurgast, Pärsia vaibariididega kaetud diivanilt, kus lord Henry Wotton lebas ja nagu tal kombeks, loendamatu sigaretti suitsetas, nägi ta parajasti kuldvihma mesimagusate meekarva õite kuma, ja näis, et nende võbisevad oksad suudavad säärast lõkendavat ilu vaevu kanda, ning vahetevahel vilksasid üle suure akna ette tõmmatud pikkade tassarsiidist kardinate lennul lindude fantastilised varjud, luues hetkeks jaapanipärase stseeni ...
- Pärsia sadulakottidega kaetud diivani nurgal lamades ja oma hariliku viisi järele lugematu sigaretti suitsetades võis lord Henry Wotton'i silm tabada veel kuldnõreti mesimagusate ja meekarva õite helki, kuna puu värisevad oksad nagu vaevalt suutsid kanda oma leegitaolise ilu koormat; ning aeg-ajalt vilksatasid lendavate lindude fantastilised varjud üle pikkade hõredate siidesriiete, mis olid tõmmatud määratu suure akna ette, luues silmapilguks jaapaniliku mulje ...
- Pärsia patjadest diivanil lamades ja oma harilikul viisil lugematu sigaretti suitsetades tabas lord Henry Wottoni silm mesimagusate ja meekarva õitega kuldnõreti hõõgumist, mille värisevad oksad nagu vaevalt suutsid kanda selle leegitseva ilu koormat; ning aegajalt vilksatasid lendavate lindude fantastilised varjud üle pikkade siidesriiete, mis olid tõmmatud määratu suure akna ette, luues silmapilguks jaapaniliku mulje ...

Kas kirjandusteoseid peaks teatud aja pärast uuesti tõlkima?

Jah, peaks uuesti tõlkima. Ei peaks uuesti tõlkima.

Palun põhjendage oma vastust eelmisele küsimusele.

.....

Kui pika aja pärast peale esmatõlkimist originaalkeelest sihtkeelde tuleks kirjandusteoseid uuesti tõlkida samasse keelde?

1 - 10 aastat pärast esmatõlkimist

11 - 25 aastat pärast esmatõlkimist

26 - 50 aastat pärast esmatõlkimist

51 - 75 aastat pärast esmatõlkimist

75 - 100 aastat pärast esmatõlkimist

Rohkem kui 100 aastat pärast esmatõlkimist

Vastaja sugu? Mees / Naine

Vastaja vanus?

Lisa 2. Kaer. Mittejoondunud laused

Lähtetekst 101 mittejoondamist

I remember her bringing me up to a truculent and red-faced old gentleman covered all over with orders and ribbons, and hissing into my ear, in a tragic whisper which must have been perfectly audible to everybody in the room, the most astounding details.
I simply fled.

But in some curious way--I wonder will you understand me?
--his personality has suggested to me an entirely new manner in art, an entirely new mode of style.

"He likes me," he answered after a pause; "I know he likes me.

"Stop!" faltered Dorian Gray, "stop!"

Ah!
when you have lost it you won't smile.

That may be so, but at least it is not so superficial as thought is.

Ah!
realize your youth while you have it.

Dorian!" he cried, "don't talk like that.

You are not jealous of material things, are you?
--you who are finer than any of them!"

"Kelso's grandson!" echoed the old gentleman.

"Kelso's grandson!

Certainly.

I remember the whole thing as if it happened yesterday.

"Dear me!" said Lady Agatha, "how you men argue!

Oh!
Harry, I am quite vexed with you.

Ah!

Lord Henry, I wish you would tell me how to become young again."

"Ah!
that is very nice, and very wrong of you," she cried; "so mind you come"; and she swept out of the room, followed by Lady Agatha and the other ladies.

"Ah!
I have talked quite enough for to-day," said Lord Henry, smiling.

Sihttekst 95 mittejoondamist

Mäletan, kuidas ta viis mind ühe toore punase näoga vanahärra juurde, kes oli üleni kaetud ordenite ja paeltega, ning sisistas traagilisel sosinal, mis oli ilmselt täiesti kuuldav kõigile toasviibijatele, mulle kõrva kõige jahmatavamaid üksikasju, nii et ma lihtsalt põgenesin.

Aga mingil kummalisel kombel — ma ei tea, kas sa mõistad mind — on tema isiksus avanud mulle hoopis teise kunstilaadi, hoopis teistsuguse stiili.

"Ma meeldin talle," vastas ta pärast pausi.

"Ma tean, et ma meeldin talle.

"Pidage!" kogeles Dorian Gray.
"Pidage!

Oh, kui te olete selle kaotanud, ei naerata te enam.

See võib nii olla.

Kuid vähemasti ei ole see nii pinnapealne nagu mõte.

Ah, kasutage oma noorust, kuni see teil on.

Dorian!" hüüatas ta.
"Ära räägi nõnda.

Sa ei ole ju ometi materiaalsete asjade peale armukade, ega ju — sina, kes sa oled neist kõigist ilusam!"

"Kelso lapselaps!" kordas vanahärra — "Kelso lapselaps!

Igatahes mäletan ma kogu lugu, nagu oleks see juhtunud eile.

"Heldeke!" ütles leedi Agatha.

"Küll teie, mehed, ikka vaidlete!

Oh, Harry, sa päris pahandad mind.

Ah, lord Henry, kui te vaid ütleksite mulle, kuidas uuesti nooreks saada."

"Oh, see on teist väga kena ja väga vale," hüüatas hertsoginna, "nii et vaadake, et te tulete," ning ta tuhises toast välja, leedi Agatha ja teised daamid tema järel.

"Ah, ma olen tänaseks juba küllalt rääkinud," vastas lord Henry naeratades.

"Ah! that is one of Harry's views, isn't it, Mr. Gray?	"Oh, see on üks Harry seisukohti, eks ole, härra Gray?
But here is Harry! Harry, I came in to look for you, to ask you something--I forget what it was--and I found Mr. Gray here.	Aga siin ongi Harry — Harry, ma tulin sind otsima, sult midagi küsima — olen unustanud, mis see oli — ja leidsin siit härra Gray.
"Ah! Harry, your views terrify me."	"Oh, Harry, su seisukohad hirmutavad mind."
Harry! why didn't you tell me that the only thing worth loving is an actress?"	Harry, miks sa ei öelnud mulle, et ainus, keda tasub armastada, on näitlejanna?"
Lord Henry smiled.	
But now and then a complex personality took the place and assumed the office of art, was indeed, in its way, a real work of art, life having its elaborate masterpieces, just as poetry has, or sculpture, or painting.	Aga vahetevahel asus mõni tugev isiksus ise sellele kohale ja võttis üle kunsti funktsiooni, oli tegelikult omal kombel kunstiteos. Elul olid oma viimistletud meistriteosed, nagu ka luulel, skulptuuril või maalil.
"I am so happy!" she repeated, "and you must be happy, too!"	"Ma olen nii õnnelik!" kordas ta. "Ja sina pead ka õnnelik olema!"
"Happy!" she echoed, "I am only happy, Sibyl, when I see you act.	"Õnnelik!" kordas ta kajana. "Ma olen õnnelik ainult siis, Sibyl, kui näen sind näitlemas.
"Money, Mother?" she cried, "what does money matter?	"Raha, ema?" hüüatas ta. "Mis tähtsust on rahal?"
"Ah! Mother, Mother, let me be happy!"	"Oh, ema, ema, lase mul olla õnnelik!"
"Ah! but you don't like being kissed, Jim," she cried.	"Oh, aga sulle ei meeldi, kui sind suudeldakse, Jim," hüüatas Sibyl.
	"See on karmilt öeldud!"
"Oh! that you will be a good boy and not forget us," she answered, smiling at him.	"Oh, et sa oled tubli poiss ega unusta meid," vastas õde ja naeratas talle.
Don't you like the name. Oh! you silly boy! you should never forget it.	Kas see nimi ei meeldi sulle? Oh sa rumal poiss, sa ei tohiks seda kunagi unustada. Oh sa rumal poiss, sa ei tohiks seda kunagi unustada.
Oh! how I shall play it!	Oh, kuidas ma seda mängin!
Ah! I wish you would fall in love.	Ah, ma tahaksin, et ka sina armuksid.
I have a great mind to chuck the whole thing up. I would, if my articles hadn't been signed."	Mul on tõesti suur tahtmine kogu asi ära jätta ja ma teeksingi seda, kui poleks lepingule alla kirjutanud."
I have seen him, and oh! to see him is perfect happiness.	Ma nägin teda ning — oh, tema nägemine on täiuslik õnn.
If Dorian Gray's life were spoiled, no one would be sorrier than yourself. You are much better than you pretend to be."	Kui Dorian Gray elu saaks rikutud, ei oleks sellest kellelgi rohkem kahju kui sinule Sa oled palju parem, kui sa püüad näidata."
Ah!	Ah, ära irvita.

don't mock.	
"Ah! but what do you mean by good?" cried Basil Hallward.	"Oh, aga mida sa hea all mõtled?" hüüatas Basil Hallward.
"Oh! I should fancy in remorse, in suffering, in ...	"Oh, ma kujutleksin, et süümepeinadega, kannatustega...
Motionless, and as one in a dream, sat Dorian Gray, gazing at her. Lord Henry peered through his glasses, murmuring, "Charming!	Dorian Gray istus liikumatult nagu unes ja vaatas teda üksisilmi Lord Henry silmitses teda läbi teatribinokli ja pomises: "Võluv!
It took away all the life from the verse. It made the passion unreal.	See võttis värssidest kogu elu ja tegi kire olematuks.
She looked charming as she came out in the moonlight. That could not be denied.	"Välja kuuvalgusse astudes nägi Sibyl veetlev välja, seda ei saanud salata.
Besides, I don't suppose you will want your wife to act, so what does it matter if she plays Juliet like a wooden doll?	Pealegi oletan ma, et sa ei taha, et su naine näitleks. Nii et mis tähtsust on siis sellel, et ta mängib Juliat nagu puunukk?
Ah! can't you see that my heart is breaking?"	Ah, kas te siis ei näe, et mu süda on murdumas?"
"Dorian," she answered, lingering over his name with long-drawn music in her voice, as though it were sweeter than honey to the red petals of her mouth. "Dorian, you should have understood.	"Dorian," vastas ta aeglaselt, lausudes tema nime oma kaunikõlalise häälega, otsekui oleks see tema suu punastele õielehtedele magusam kui mesi — "Dorian, sa oleksid pidanud mõistma.
My God! how mad I was to love you!	Jumal küll, ma olin hull, et sind armastasin!
Oh! don't go away from me.	Oh, ära mine minu juurest minema.
But you, oh! can't you forgive me for to-night?	Aga sina, oh, kas sa ei suuda mulle tänast õhtut andestada?
He started back as if in surprise. Then he went on into his own room, looking somewhat puzzled.	Otsekui üllatunult võpatas ta tagasi, siis läks pisut nõutu näoga edasi oma tuppa.
"Dorian," he said, "my letter--don't be frightened--was to tell you that Sibyl Vane is dead."	"Dorian," ütles ta, "minu kiri... ära kohku... pidi sulle teatama, et Sibyl Vane on surnud."
Then came that dreadful night--was it really only last night? --when she played so badly, and my heart almost broke.	Siis tuli see kohutav õhtu — kas see oli tõesti alles eile —, kui ta mängis nii halvasti ning mu süda oleks peaaegu murdunud.
I fancy that the true explanation is this: It often happens that the real tragedies of life occur in such an inartistic manner that they hurt us by their crude violence, their absolute incoherence, their absurd want of meaning, their entire lack of style.	Ma kujutlen, et õige seletus oleks järgmine. Sageli juhtub, et elu tõelised tragöödiad toimuvad nii vähe kunstipärasel viisil, et nende toores vägivald, täielik seosetus, absurdne tähenduse puudumine ja äärmine stiilitus teeb meile haiget.
Well--would you believe it? --a week ago, at Lady Hampshire's, I found myself seated at dinner next the lady in question, and she insisted on going over the whole thing again, and digging up the past, and raking up the future. the pity of it!	Noh — kas sa usud seda — nädala eest leedi Hampshire'i pool leidsin ma ennast õhtulauas kõnealuse daami kõrval istumast ning ta võttis kogu selle loo visalt uuesti läbi, urgitses minevikus ja tuhnis tulevikus.
Good heavens! is there no doubt about that?" cried Hallward, looking up at him with an expression of horror.	Helde taevas, kas selles pole mingit kahtlust?" hüüatas Hallward talle õudusega otsa vaadates.

"My dear Basil!	"Kulla Basil Sa ei mõtle ometi, et tegu oli labase õnnetusega?
Surely you don't think it was a vulgar accident?	
"Well, Dorian," he said at length, with a sad smile, "I won't speak to you again about this horrible thing, after to-day.	"Hüva, Dorian," ütles ta lõpuks kurva naeratusega. "Pärast tänast ei räägi ma sinuga enam sellest jubedast loost.
Let me look at it.	Las ma vaatan seda: See on parim töö, mis ma olen kunagi teinud.
It is the best thing I have ever done.	
Ah!	
Poor Basil!	Vaene Basil, kui vähe teadis ta tegelikust põhjusest!
How little he knew of the true reason!	
As a rule, he never left his shop.	Tavaliselt ei lahkunud ta kunagi oma ärist, vaid ootas, et inimesed tema juurde tuleksid.
He waited for people to come to him.	
There were vine leaves in her hair.	Tema juustes olid viinapuulehed ning käes olevast peekrist voolas purpurit.
The purple spilled from the cup she was holding.	
In a few moments, his hand was on his arm.	
"Yes," he continued, coming closer to him and looking steadfastly into his stern eyes, "I shall show you my soul.	"Jah," jätkas ta Hallwardile lähemale astudes ja kindlalt tema range pilguga silmadesse vaadates.
	"Ma näitan sulle oma hinge.
There was a curl of contempt in his lips.	Tema huuled kõverdusid põlglikult, "Tule ülakorrusele, Basil," ütles ta vaikselt.
"Come upstairs, Basil," he said quietly.	
You worshipped yourself too much.	
My God!	Jumal küll, kas sa ei näe, kuidas see neetud pilt meid kõõritab?"
Don't you see that accursed thing leering at us?"	
"Oh!	"Oh, küll on kahju, et ma teda ei näinud.
I am sorry I didn't see him.	
Dorian was sleeping quite peacefully, lying on his right side, with one hand underneath his cheek. He looked like a boy who had been tired out with play, or study.	Dorian magas täiesti rahulikult paremal küljel, üks käsi põse alk Ta nägi välja nagu mängimisest või õppimisest väsinud poiss.
Poor Basil!	Vaene Basil, niisugune õudne surm!
What a horrible way for a man to die!	
"Alan!	"Alan, see on sinust kena.
This is kind of you.	
"Ah!	"Ah, ma ootasin, et sa mulle Dorian ütleksid."
I was waiting for you to call me Dorian."	
No!	Ei, ei, ära mõtle sellest.
don't think of that.	
If you don't help me, I must send it.	Kui sa mind ei aita, pean ma selle ära saatma.
If you don't help me, I will send it.	
You were stern, harsh, offensive.	Sa käitusid rangelt, karmilt ja solvavalt.
"Hush, Alan.	"Tasa, Alan, sa päästsid mu elu," ütles Dorian.
You have saved my life," said Dorian.	
Good heavens!	Helde taevas, on see vast elu!
what a life that is!	
"Yes--Harden.	"Jah... Harden.
He is quite right.	Tal on täiesti õigus, läheksin kindlasti."
I certainly should."	
"Oh!	"Oh, tal jätkub julgust milleks tahes, kullake.
she is audacious enough for anything, my dear.	
"Ah!	"Ah, küll te olete ikka küüniline!" hüüdis vanaproua, lükkas oma tooli tagasi ja noogutas leedi Ruxtonile.
what a cynic you are!" cried the old lady, pushing back her chair and nodding to Lady Ruxton.	

"A thousand pardons, my dear Lady Ruxton," she added, "I didn't see you hadn't finished your cigarette."	"Tuhat vabandust, kulla leedi Ruxton," lisas ta. "Ma ei märganud, et te ei olnud oma sigaretti lõpetanud."
An alliterative prefix served as an ornament of oratory. He hoisted the Union Jack on the pinnacles of thought.	Oma kõnet ilustas ta alliteratsiooniga ning mõttetippudele tõmbas lehvima Union Jacki.
I am tired. That is all."	Olen väsinud, muud midagi."
"Ah! what a nuisance people's people are!"	"Ah, küll need inimeste sugulased on tüütud!"
Ah! for that there was no atonement; but though forgiveness was impossible, forgetfulness was possible still, and he was determined to forget, to stamp the thing out, to crush it as one would crush the adder that had stung one.	Ah, sellele ei olnud lunastust, ning kuigi andestus oli võimatu, oli unustus siiski võimalik ja ta oli otsustanudki unustada, mälestuse välja juurida, litsuda selle laiaks, nagu litsutakse laiaks inimest salvanud rästik.
my God!" he cried, "and I would have murdered you!"	"Ole sa neetud!" vastas Dorian. Jumal küll!" hüüdis ta.
Let us talk of some one else."	"Ja mina oleksin teid mõrvanud!" Räägime kellestki teisest."
"Ah! don't remind me of that," cried Dorian Gray.	"Ah, ära seda mulle meelde tuletä," hüüatas Dorian Gray.
"Oh! my maid does that already, Mr. Gray, when she is annoyed with me."	"Oh, seda teeb juba mu toatüdruk, härra Gray, kui ta on minu peale pahane."
"Ah! He laughed.	
"Lady Narborough," he whispered.	"Leedi Narborough," sosistas lord Henry.
"Ah! you must suit your frock to his flowers, Gladys."	"Ah, sa pead sobitama kleidi tema lilledega, Gladys."
"Oh! I remember.	"Oh, mulle meenub.
Oh! in what a wild hour of madness he had killed his friend!	Oh, millisel pöörasel hullusetunnil oli ta oma sõbra tapnud!
"Oh! this accident, I suppose.	"Oh, sa mõtled vist seda õnnetust.
Ah! here is the duchess, looking like Artemis in a tailor-made gown.	Ah, sealt tulebki hertsoginna, kes näeb oma rätsepakostüümiga välja nagu Artemis.
"Oh! anything becomes a pleasure if one does it too often," cried Lord Henry, laughing.	"Oh, mis tahes asi võib saada naudinguks, kui inimene teeb seda liiga tihti," hüüdis lord Henry naerdes.
Oh! I remember your telling me years ago that you had sent it down to Selby, and that it had got mislaid or stolen on the way.	Oh, mäletan, sa ütlesid mulle aastate eest, et olid saatnud selle Selbysse, aga et see oli teel kaotsi läinud või varastatud.
"By the way, Dorian," he said after a pause, "what does it profit a man if he gain the whole world and lose--how does the quotation run? --his own soul?"	"Muide, Dorian," ütles ta pärast pausi, "mis kasu oleks inimesel sellest, kui ta võidaks terve maailma, aga teeks — kuidas see tsitaat nüüd kõlabki — kahju oma hinge?"
"Ah!	"Ah, siis on see ilmselt pettekujutus.

then it must be an illusion.	
It is marvellously romantic.	
Ah! in what a monstrous moment of pride and passion he had prayed that the portrait should bear the burden of his days, and he keep the unsullied splendour of eternal youth!	Ah, millisel koletislikul uhkuse ja kire hetkel oli ta lausunud palve, et portree kannaks tema päevade koormat ning temale jääks alles igavese nooruse rikkumatu hiilgus!
He was perfectly safe there.	

Lisa 3. Rajandi. Mittejoondunud laused

Lähtetekst 140 mittejoondamist

Sihttekst 139 mittejoondamist

Why, my dear Basil, he is a Narcissus, and you--well, of course you have an intellectual expression and all that.	Tema on ju Narcissus, kallid Basil, aga teie... Muidugi, teie näos on ju intellektuaalset väljendusrikkust ja nii edasi.
"Dorian Gray? Is that his name?" asked Lord Henry, walking across the studio towards Basil Hallward.	"Ah et tema nimi on siis Dorian Gray?" küsis lord Henry, astudes läbi ateljee Basil Hallwardi poole.
"Being natural is simply a pose, and the most irritating pose I know," cried Lord Henry, laughing; and the two young men went out into the garden together and ensconced themselves on a long bamboo seat that stood in the shade of a tall laurel bush.	"Loomulikkus on ikka poos, pealegi üks kõige ärritavamaid poose, mida ma tean," hüüdis lord Henry naerdes. Noormehed läksid kahekesi aeda ja istusid pikale bambuspingile, mis seisis kõrge loorberipõõsa varjus.
"The story is simply this," said the painter after some time. "Two months ago I went to a crush at Lady Brandon's.	"Lugu on lihtsalt nõnda," ütles maalija vähe aja pärast, "et kaks kuud tagasi läksin leedi Brandoni suurele vastuvõtu-õhtule.
Then--but I don't know how to explain it to you.	Siis aga... ma ei tea, kuidas seda teile seletada.
I simply fled. I like to find out people for myself.	Pistsin lihtsalt plehku - eelistan endale ise tuttavaid valida.
"I don't agree with a single word that you have said, and, what is more, Harry, I feel sure you don't either."	"Ma ei nõustu ainsagi teie sõnaga. Veel enam, Harry, ma tunnen, et ka teie ise mitte."
But in some curious way--I wonder will you understand me? --his personality has suggested to me an entirely new manner in art, an entirely new mode of style.	Kuid imelikul kombel - ma ei tea küll, kas te mind mõistate - tema isik on minus äratanud sootuks uue kunstijõu, sootuks uue kunstistiili.
The merely visible presence of this lad--for he seems to me little more than a lad, though he is really over twenty--his merely visible presence--ah!	Ainuüksi selle poisi nähtav lähedalolu - sest ta on minu meelest vaevalt rohkem kui poiss, kuigi ta tegelikult on juba üle kahekümne - juba ainuüksi ta nähtav juuresolu. Ah!
Harry! if you only knew what Dorian Gray is to me!	Harry, kui te ainult teaksite, mis Dorian Gray mulle tähendab!
"Harry," he said, "Dorian Gray is to me simply a motive in art.	"Harry," ütles ta. "Dorian Gray on minule lihtsalt kunstiline motiiv.
"He likes me," he answered after a pause; "I know he likes me.	"Ma meeldin talle," vastas ta natukese aja pärast. "Tean, et meeldin talle.
And how delightful other people's emotions were!--much more delightful than their ideas, it seemed to him.	Ja kui imelised olid teiste inimeste tundmused! Talle näis, et palju imelisemad kui nende ideed.
He turned to Hallward and said, "My dear fellow, I have just remembered."	Ta pöördus Hallwardi poole ja ütles: "Armas sõber, just praegu tuli mul meelde."
He was looking worried, and when he heard Lord Henry's last remark, he glanced at him, hesitated for a moment, and then said, "Harry, I want to finish this picture to-day.	Ta näis mures olevat, ja kuuldes lord Henry viimast märkust, vaatas ta korra tema poole, kõhkles silmapilgu ja ütles siis: "Harry, ma tahan oma pildi täna lõpetada.

"Stop!" faltered Dorian Gray, "stop! you bewilder me.	"Pidage!" kogeles Dorian Gray, "pidage, te ajate mind segadusse.
Ah! when you have lost it you won't smile.	Ah, kui te ta kord kaotate, siis ei naerata te enam.
That may be so, but at least it is not so superficial as thought is.	Võib-olla on see nii. Aga vähemalt pole ta nii pinnaline kui Mõte.
Dorian Gray listened, open-eyed and wondering. The spray of lilac fell from his hand upon the gravel.	Dorian Gray kuulas, silmad imestusest pärani sirelioks langes ta käest sõmerale.
For that--for that--I would give everything!	Selle eest... selle eest annaksin kõik!
"If you let any one have it but me, Basil, I shall never forgive you!" cried Dorian Gray; "and I don't allow people to call me a silly boy."	"Kui te annate selle ükskõik kellele peale minu, siis ei andesta ma teile kunagi!" hüüdis Dorian Gray. "Ja ma ei luba end rumalaks poisiks nimetada."
	Nõus?"
In politics he was a Tory, except when the Tories were in office, during which period he roundly abused them for being a pack of Radicals.	Politiikas toetas ta toorisid, välja arvatud siis, kui need valitsusetüüril istusid. Sel ajavahemikul sõimas ta neid radikaalide kambaks.
	Vaata-vaata.
	See pidi tahtma endale ameeriklannat naiseks kosida?
"Oh!	
"Dear me!" said Lady Agatha, "how you men argue! I am sure I never can make out what you are talking about. Oh!	"Armas aeg!" ütles leedi Agatha. "Kuidas teie, mehed, vaidlete! Mina ei taipa küll kunagi, millest te räägite.
Ah! Lord Henry, I wish you would tell me how to become young again."	Ah, lord Henry, tahaksin, et ütleksite mulle, kuidas uuesti nooreks saada."
"Ah! that is very nice, and very wrong of you," she cried; "so mind you come"; and she swept out of the room, followed by Lady Agatha and the other ladies.	"Ah, see on teist väga kena ja väga ülekohtune," hüüdis hertsoginna. "Vaadake, et te siis tulete." Leedi Agatha ja teiste leedide saatel tuhisest ta toast välja.
"You talk books away," he said; "why don't you write one?"	"Te räägite paremini kui ükski raamat," ütles ta. "Miks te ise midagi ei kirjuta?"
"I would sooner come with you; yes, I feel I must come with you.	"Parema meelega tuleksin teiega. Jah, ma tunnen, et pean tulema teiega.
"Ah! I have talked quite enough for to-day," said Lord Henry, smiling.	"Ah, tänaseks olen juba küllalt rääkinud," ütles lord Henry naeratades.
Dorian smiled and shook his head: "I am afraid I don't think so, Lady Henry.	Dorian naeratas ja raputas pead. "Mina kahjuks nii ei arva, leedi Henry.
"Ah! that is one of Harry's views, isn't it, Mr. Gray?	"Ah, see on vist jälle üks Harry arvamusi, mr. Gray?
Good-bye, Mr. Gray.	Elage hästi, mr. Gray, ela hästi, Harry.

Good-bye, Harry.	
"Ah!	"Ah, Harry, teie eluvaated ajavad mulle hirmu peale."
Harry, your views terrify me."	
Harry!	Harry, miks te mulle ei öelnud, et näitlejanna on ainus, keda tasub armastada?"
why didn't you tell me that the only thing worth loving is an actress?"	
Shall you see Basil between this and then? Or shall I write to him?"	Kas näete vahepeal Basilit või kirjutan talle ise?"
It is rather horrid of me, as he has sent me my portrait in the most wonderful frame, specially designed by himself, and, though I am a little jealous of the picture for being a whole month younger than I am, I must admit that I delight in it.	See on minust lihtsalt jõle, liiatigi nüüd, kus ta saatis mulle mu portree imelises raamis, mille ta ise selleks otstarbeks oli kavandanud. Ja kuigi see pilt mind pisut kadedaks teeb, sest see on juba terve kuu noorem kui mina, pean ometi tunnistama, et see mulle väga meeldib.
Experience was of no ethical value.	Kogemusel pole mingit eetilist väärtust - nõnda nimetavad inimesed vaid oma eksimusi.
It was merely the name men gave to their mistakes.	
He opened it and found it was from Dorian Gray.	Ta avas selle ja nägi, et see oli Dorian Graylt, kes teatas oma kihlusest Sibyl Vane'iga.
It was to tell him that he was engaged to be married to Sibyl Vane.	
"Happy!" she echoed, "I am only happy, Sibyl, when I see you act.	"Õnnelik!" kordas ta. "Olen ainult siis õnnelik, Sibyl, kui ma sind laval esinemas näen.
"Ah!	"Ah, ema, ema, lase mul olla õnnelik!"
Mother, Mother, let me be happy!"	
"Ah!	
"Oh, Jim!" said Sibyl, laughing, "how unkind of you!	"Oh, Jim!" ütles Sibyl naerdes. "Kui tõre sa oled!"
"Watch over Sibyl, Mother," he cried, "watch over her."	"Valva Sibyli järele, ema," hüüdis ta. "Valva ta järele."
Good-bye, Mother; I will have my dinner at five o'clock.	Head päeva, ema. Kella viieks tulen lõunale.
"My child! my child!" cried Mrs. Vane, looking up to the ceiling in search of an imaginary gallery.	"Mu laps, mu laps!" hüüdis mrs. Vane lakke vaadates, tõstes pilgu kujuteldavate rõduloožide poole.
"Oh!	
Oh!	Oh sa rumal poiss!
you silly boy!	
Oh!	
I must see him!" he exclaimed; but at that moment the Duke of Berwick's four-in-hand came between, and when it had left the space clear, the carriage had swept out of the park.	Ma pean teda nägema!" hüüdis ta. Kuid just samal hetkel tuli Berwicki hertsog oma kahepaarirakendiga vahele, ja kui see viimaks vaatevälja vabastas, oli kaless pargist kadunud.
I have seen him, and oh! to see him is perfect happiness.	Nägin teda, ja teda näha tähendab täiuslikku õnne.
His mother was waiting for him below.	Ema ootas teda all ja torises poja ebatäpsuse pärast.
She grumbled at his unpunctuality, as he entered.	
It was crude.	See oli liiga krobeline ja tuletas meelde halba draamaproovi.
It reminded her of a bad rehearsal.	
"Sibyl has a mother," she murmured; "I had none."	"Sibylil on ema," lausus ta.

	"Minul ei olnud."
"Women are wonderfully practical," murmured Lord Henry, "much more practical than we are."	"Naised on haruldaselt praktilised," lausus lord Henry. "Palju praktilisemad kui meie."
Ah! don't mock.	Ah, ärge naljatage!
"Yes," echoed Dorian, leaning back in his chair and looking at Lord Henry over the heavy clusters of purple-lipped irises that stood in the centre of the table, "what do you mean by good, Harry?"	"Nimelt," kajas vastu Dorianilt, kes nõjatus toolileenile ja vaatas lord Henry poole üle raskete purpurhuuliste iirisekobarate, mis seisid keset lauda. "Mida te selle hea all mõtlete, Harry?"
Women treat us just as humanity treats its gods. They worship us, and are always bothering us to do something for them."	Naised kohtlevad meid just nii, nagu inimkond kohtleb oma jumalaid: nad kummardavad meid ja piinavad meid alatasa nõudmisega, et me nende heaks midagi teeksite."
She looked charming as she came out in the moonlight.	
Besides, I don't suppose you will want your wife to act, so what does it matter if she plays Juliet like a wooden doll?	Ja pealegi te vaevalt soovite, et teie naine laval esineks. Nii et sellest pole midagi, kui ta mängib Juliet nagu puunukk.
"Dorian," she answered, lingering over his name with long-drawn music in her voice, as though it were sweeter than honey to the red petals of her mouth. "Dorian, you should have understood."	"Dorian," vastas ta, noormehe nime nii aeglase meloodilisusega venitades, nagu maitseks see ta huulte punastele õilmelehtedele magusam kui mesi, "Dorian, sa oleksid pidanud mõistma."
When you are ill you shouldn't act.	Haigena ei tohiks sa esineda.
An ecstasy of happiness dominated her. "Dorian, Dorian," she cried, "before I knew you, acting was the one reality of my life."	Õnnejoovastus surus kõik muu kõrvale. "Dorian, Dorian!" hüüdis ta. "Kui ma sind veel ei tundnud, oli näitlemine mu elu ainus sisu."
I was Rosalind one night and Portia the other. The joy of Beatrice was my joy, and the sorrows of Cordelia were mine also.	Ühel õhtul olin Rosalind, teisel Portia, Beatrice'i rõõm oli minu rõõm ja Cordelia valu oli ka minu valu.
You came--oh, my beautiful love!--and you freed my soul from prison.	Siis tulid sina - oh, mu kaunis arm! - ja vabastasid mu hinge vanglast.
Don't go away from me. I couldn't bear it. Oh! don't go away from me.	Ära mine mu juurest ära.
But you, oh! can't you forgive me for to-night?	Aga sina, oh, kas sa ei või mulle siis tänast õhtut andeks anda?
He turned them out and, having thrown his hat and cape on the table, passed through the library towards the door of his bedroom, a large octagonal chamber on the ground floor that, in his new-born feeling for luxury, he had just had decorated for himself and hung with some curious Renaissance tapestries that had been discovered stored in a disused attic at Selby Royal.	Ta kustutas need, heitis kübara ja keebi lauale ning suundus läbi raamatukogu magamistoa poole. See oli esimesel korrusel asuv suur kaheksanurkne ruum, mille ta oma vasttärkanud luksusearmastuses ise oli dekoreerida lasknud ja katnud seinad veidrate, kusagilt Selby Royali kasutamata katusekambrist leitud renessansiaegsete gobeläänidega.
It was not a mere fancy of his own. The thing was horribly apparent.	See polnud ainult tema kujutelm, vaid kohutavalt ilmne tõsiasi.
	Ainus pilk sellele ajas talle jüdinad peale.

There was a rather heavy bill for a chased silver Louis-Quinze toilet-set that he had not yet had the courage to send on to his guardians, who were extremely old-fashioned people and did not realize that we live in an age when unnecessary things are our only necessities; and there were several very courteously worded communications from Jermyn Street money-lenders offering to advance any sum of money at a moment's notice and at the most reasonable rates of interest.	Seal oli ka üsna ränk arve Louis XV stiilis graveeritud hõbedast tualetikomplekti eest, mida ta tänini polnud sõandanud saata oma hooldajaile, kes olid äärmiselt vanamoodsad inimesed ega suutnud kuidagi mõista, et me elame ajajärgul, mil ebavajalikud esemed on ainsad, mida me vajame. Kirjade seas leidis ka mitu ülima viisakusega sõnastatud teadet Jermyn Streeti rahalaenajatelt, kes pakkusid talle ilma pikema jututa mistahes rahasummat ja kõige mõistlikumate protsentidega.
Things like that make a man fashionable in Paris.	Pariisis viivad niisugused asjad inimese moodi, aga Londonis on kõik nii eelarvamuste kütkes.
But in London people are so prejudiced.	
Finally he stammered, in a stifled voice, "Harry, did you say an inquest?"	Lõpuks kogeles ta lämbuval häälel: "Harry, kas te nimetasite juurdlust?"
It was terribly pathetic.	
I am nothing of the kind.	
I fancy that the true explanation is this: It often happens that the real tragedies of life occur in such an inartistic manner that they hurt us by their crude violence, their absolute incoherence, their absurd want of meaning, their entire lack of style.	Minu arvates oleks õige seletus järgmine. Sageli tuleb ette, et elu tegelikud tragöödiad toimuvad niivõrd madalal kunstilisel tasemel, et nad solvavad meid oma toore jõhkruuse, absoluutse seotuse, absurdse tähendusetuse ja täieliku stiilipuudusega.
Well--would you believe it? --a week ago, at Lady Hampshire's, I found myself seated at dinner next the lady in question, and she insisted on going over the whole thing again, and digging up the past, and raking up the future.	Noh - uskuge või ei -, aga nädal tagasi sattusin leedi Hampshire'i juures lõunasöögil kõnesoleva daami kõrvale istuma ja ta tahtis tingimata kogu lugu uuesti läbi võtta, kaevas üles mineviku ja rehitses tulevikus.
"Ah, then," said Lord Henry, rising to go, "then, my dear Dorian, you would have to fight for your victories.	"Ah siis," ütles lord Henry tõustes, et lahkuda. "Siis, mu kallis Dorian, tuleb teil oma võitude pärast võitlema hakata.
As he closed the door behind him, Dorian Gray touched the bell, and in a few minutes Victor appeared with the lamps and drew the blinds down.	Kui lord Henry oli enda järel ukse sulgenud, vajutas Dorian Gray kellanupule. Mõne minuti pärast ilmus Victor lampidega ning laskis eesriided alla.
"I owe a great deal to Harry, Basil," he said at last, "more than I owe to you.	"Ma võlgnen Harryle palju, Basil," ütles ta viimaks. "Rohkem kui teile.
"Well, Dorian," he said at length, with a sad smile, "I won't speak to you again about this horrible thing, after to-day.	"Olgu peale, Dorian," ütles ta viimaks nukralt naeratades. "Edaspidi ma ei räägi teiega enam sellest hirmsast sündmusest.
"Why, what did you expect, Dorian?"	"Kuidas nii? Mida teie siis ootasite, Dorian?"
But you don't think of living up there, sir, and you so comfortable here?"	Sir, ega te sinna ometi elama taha asuda? Teil on ju siin nii mugav."
	Ta pilk jäi peatuma suurel purpurpunasel siidvaibal, mida kattis rikkalik kuldtikand.
"Wait for an answer," he said, handing it to him, "and show the men in here."	"Oodake vastust," ütles ta kirja teenrile ulatades. "Ja saatke mehed sisse."
He would be sure to miss the picture--had no doubt missed it already, while he had been laying the tea-things. The screen had not been set back, and a blank space was visible on the wall.	Tingimata märkab ta pildi puudumist, oligi teed serveerides juba kahtlemata märganud sirmi polnud tagasi tõstetud ja tühi koht oli seinal näha.

	Ta kahetsus oli seda kibedam, et see oli täiesti egoistlik.
	Ja nii tühja asja pärast!
There had been mad wilful rejections, monstrous forms of self-torture and self-denial, whose origin was fear and whose result was a degradation infinitely more terrible than that fancied degradation from which, in their ignorance, they had sought to escape; Nature, in her wonderful irony, driving out the anchorite to feed with the wild animals of the desert and giving to the hermit the beasts of the field as his companions.	Oli olnud hullumeelset, vabatahtlikku keeldumust, kohutavaid enesepiinamise ja enesesalgamise vorme, mille algpõhjuseks osutus hirm ja mille tagajärjeks oli kaugelt kohutavam langus kui see kujuteldav langus, millest inimesed oma teadmatuses olid püüdnud pääseteed leida. Loodus oma imelises iroonias kihutas üksiklase koos kõrbeloomadega toitu otsima ja andis metsloomad erakule kaaslasteks. Niisuguste maailmade loomises nägi Dorian Gray elu peamist eesmärki või vähemalt üht selle peaeesmärki.
Mysticism, with its marvellous power of making common things strange to us, and the subtle antinomianism that always seems to accompany it, moved him for a season; and for a season he inclined to the materialistic doctrines of the Darwinismus movement in Germany, and found a curious pleasure in tracing the thoughts and passions of men to some pearly cell in the brain, or some white nerve in the body, delighting in the conception of the absolute dependence of the spirit on certain physical conditions, morbid or healthy, normal or diseased.	Mõneks ajaks köitis teda müstitsism oma imelise võimega igapäevaseid asju tavatuks muuta, ja teravmeelne antinomianism, mis näib sellega alati kaasas käivat. Üheks hooajaks kaldus ta saksa Darwinismuse- liikumise materialistliku õpetuse poole ja tundis kummalist lõbu inimese mõtete ja kirgede tagasiviimises pärljatele ajurakkudele või valgetele erkudele inimkehas, laskis ennast kaasa kiskuda arvamusest, et vaim on absoluutses sõltuvuses teatud füüsilisest seisundist, kas siis haiglasest või tervest, normaalsest või tõbisest.
In the seventh chapter he tells how, crowned with laurel, lest lightning might strike him, he had sat, as Tiberius, in a garden at Capri, reading the shameful books of Elephantis, while dwarfs and peacocks strutted round him and the flute-player mocked the swinger of the censor; and, as Caligula, had caroused with the green-shirted jockeys in their stables and supped in an ivory manger with a jewel-frontleted horse; and, as Domitian, had wandered through a corridor lined with marble mirrors, looking round with haggard eyes for the reflection of the dagger that was to end his days, and sick with that ennui, that terrible taedium vitae, that comes on those to whom life denies nothing; and had peered through a clear emerald at the red shambles of the circus and then, in a litter of pearl and purple drawn by silver-shod mules, been carried through the Street of Pomegranates to a House of Gold and heard men cry on Nero Caesar as he passed by; and, as Elagabalus, had painted his face with colours, and plied the distaff among the women, and brought the Moon from Carthage and given her in mystic marriage to the Sun.	Seitsmendas peatükis jutustab ta, kuidas ta loorberitega kroonitult, et teda välk ei tabaks, Tiberiusena Capri saarel aias istunud ja Elephantise häbituid raamatuid lugenud, kuna ta ümber jalutasid kääbused ja vaud ja flöödimängija viirukisuitsetajat pilkas; Caligulana oli ta rohelistes sarkides tallipoistega hobusetallis prassinud ja söönud elevandiluust sõimest koos hobusega, kelle otsmikku kaunistas kalliskivi. Domitianusena oli ta kõndinud läbi marmorpeeglite koridori, varitsedes segasel pilgul pistoda vastuhelki, mis pidi ta elupäevad lõpetama, ja kannatas elutüdimust, seda kohutavat taedium vitae'd, mis on nende pärisosa, kellele elu ei keela midagi; läbi selge smaragdi oli ta piilunud Circuse punaseid tapapinke ja siis pärlitest ja purpurist kandetoolil, mida kandsid hõberaudadega muulad, suundunud läbi Granaatõunte tänava Kuldpalee poole ja kuulnud inimesi möödudes Caesar Nerot maha karjumas; Elagabalusena oli ta oma nägu värvidega minkinud, naiste keskel kedranud, toonud kuu Kartaagost ja pannud ta päikesega müstilisse abiellu.
"No: I am going to be out of England for six months.	"Ei. Jään välismaale kuueks kuuks.
"It is about yourself," answered Hallward in his grave deep voice, "and I must say it to you.	"See puudutab just nimelt teid," vastas Hallward tõsisel, sügaval häälel. "Ja ma pean seda teile ütlema.
"Dorian," cried Hallward, "that is not the question.	"Dorian!" hüüdis Hallward. "Küsimus pole selles.

"Yes," answered Hallward gravely, and with deep-toned sorrow in his voice, "to see your soul.	"Jah," vastas Hallward tõsiselt, sügav kurbus hääles. "Peaksin teie hinge nägema.
"Yes," he continued, coming closer to him and looking steadfastly into his stern eyes, "I shall show you my soul.	"Jah," jätkas ta kunstnikule lähemale tulles ja vaatas teravalt tema tõsisesse silmadesse. "Ma näitan teile oma hinge.
A rising wind made some of the windows rattle.	
You have had more to do with my life than you think"; and, taking up the lamp, he opened the door and went in.	Teil on minu eluga rohkem tegemist olnud, kui te ise arvata oskate." Ta võttis põrandalt lambi, avas ukse ja astus sisse.
"Ah, what is impossible?" murmured the young man, going over to the window and leaning his forehead against the cold, mist-stained glass.	"Kuidas? Mis on võimatu?" pomises noormees akna alla astudes ja otsaesist vastu külma, uduseks tõmbunud klaasi surudes.
	Värin jooksis tal üle ihu.
"I am sorry to have had to wake you up, Francis," he said, stepping in; "but I had forgotten my latch-key.	"Andke andeks, et ma teid üles ajasin, Francis," ütles ta sisse astudes. "Aga ma ole võtme koju unustanud.
"No, sir, except that he would write to you from Paris, if he did not find you at the club." "That will do, Francis. Don't forget to call me at nine to-morrow."	
Dorian was sleeping quite peacefully, lying on his right side, with one hand underneath his cheek. He looked like a boy who had been tired out with play, or study.	Dorian magas päris rahulikult, lamades paremal küljel, käsi põse all - nagu poisike, kes on mängimisest või õppimisest väsinud.
He glanced at his own white taper fingers, shuddering slightly in spite of himself, and passed on, till he came to those lovely stanzas upon Venice:	Ta vaatas omaenda valgeid peeneotsalisi sõrmi ja kerge judin jooksis tal üle keha. Ta lehitses edasi, kuni jõudis järgmiste ilusate salmideni Veneetsias:
He read of the swallows that fly in and out of the little cafe at Smyrna where the Hadjis sit counting their amber beads and the turbaned merchants smoke their long tasselled pipes and talk gravely to each other; he read of the Obelisk in the Place de la Concorde that weeps tears of granite in its lonely sunless exile and longs to be back by the hot, lotus-covered Nile, where there are Sphinxes, and rose-red ibises, and white vultures with gilded claws, and crocodiles with small beryl eyes that crawl over the green steaming mud; he began to brood over those verses which, drawing music from kiss-stained marble, tell of that curious statue that Gautier compares to a contralto voice, the "monstre charmant" that couches in the porphyry-room of the Louvre.	Ta luges pääsukestest, kes lendavad sisse ja välja väikeses Smürna kohvikus, kus palverändajad merevaigust helmeid loendavad ja turbanites kaupmehed oma pikki ehitud piipe suitsetades tõsiselt vestlevad. Ta luges Concorde'i väljaku obeliskist, mis oma üksildases päikeseta maapaos nutab graniitpisaraid ja igatseb tagasi lootostega kaetud kuuma Niiluse juurde, kus on sfinksid, roospunased iibised, valged, kuldsete küünistega raisakullid ja väikeste berüllsilmadega krokodillid, kes roomavad rohelises auravas mudas. Ta mõtted pöördusid salvide juurde, mis saavad oma muusika laiguliseks suudeldud marmorilt ja jutustavad sellest kummalisest raidkujust, mida Gautier võrdleb kontra-aldiga - "kütkestavast monstrumist", mis lesib Louvre'i porfüürsaalis.
He stared at it.	Ta vahtis seda pärani silmi ja kivistus vaatepildi õudusest.
Its very horror made him stone.	
"Alan! This is kind of you.	"Väga lahke teist, Alan.
I have no option. Alan, you are scientific.	Mul pole valikut, Alan, te olete teadlane.
"Ah! I was waiting for you to call me Dorian."	"Ah, ma ootasin kogu aeg, millal te mind Dorianiks nimetate."
Good God, Dorian, is that what you have come to?	Armuline jumal!

I shall not inform upon you. It is not my business.	Dorian, olete te siis omadega juba niikaugel? Mina teid üles andma ei hakka, see pole minu asi.
The thing has to be done.	
	"Nendest aegadest pole teil vaja rääkida, Dorian.
	No kuulge, mis te end nii hirmsasti üles ärritate.
Write out on a sheet of notepaper what you want and my servant will take a cab and bring the things back to you."	Võtke tükk paberit ja kirjutage, mida te vajate. Minu teener võtab voorimehe ja läheb toob need asjad teile ära."
"Hush, Alan. You have saved my life," said Dorian.	"Ei maksa, Alan, te päästsite mu elu," ütles Dorian.
"Ah, Alan," murmured Dorian with a sigh, "I wish you had a thousandth part of the pity for me that I have for you."	"Ah, Alan," lausus Dorian ohates. "Oleks teil minu vastu kas või tuhandeski osa sellest kaastundest, mis minul teie vastu on."
How horrible it was!--more horrible, it seemed to him for the moment, than the silent thing that he knew was stretched across the table, the thing whose grotesque misshapen shadow on the spotted carpet showed him that it had not stirred, but was still there, as he had left it.	Kui õudne see oli! Isegi õudsem, nagu talle korra näis, kui see tasane laip, mis lebas väljasirutatult laual ega olnud ennast vahepeal liigutanud; otsustades veidra, moonutatud varju järgi täistilkunud vaibal, oli ta püsinud nii, nagu ta temast sinna jäi.
"She is still décolletée," he answered, taking an olive in his long fingers; "and when she is in a very smart gown she looks like an édition de luxe of a bad French novel.	"Ta on ikka veel décolletée," vastas lord Henry, võttes oliivimarja oma pikkade sõrmede vahele. "Ja kui tal hästi moodne kleit seljas on, siis näeb ta välja nagu mõne halva prantsuse romaani édition de luxe.
"Ah!	
"A thousand pardons, my dear Lady Ruxton," she added, "I didn't see you hadn't finished your cigarette."	"Palun südamest vabandust, leedi Ruxton," lisas ta. "Ma ei pannud tähele, et te ei ole veel oma sigaretti lõpetanud."
He guffawed at his adversaries.	Oma poliitilistest vastastest rääkides lagistas ta suure häälega naerda.
"No, Harry," he said at last, "I did not get home till nearly three."	"Ei, Harry," lausus ta viimaks. "Jõudsin koju alles enne kolme."
"No, I don't mean that. I didn't go to the club.	"Ei, tegelikult ma klubis siiski ei käinud.
Yet it had to be done.	Ometi tuli see ära teha. See oli selge.
	Kulus kolmveerand tundi, enne kui kõik oli hävitatud.
	"Ja kui sõitja oli sisse astunud, keeras voorimees hobuse ringi ja kihutas jõe poole.
for that there was no atonement; but though forgiveness was impossible, forgetfulness was possible still, and he was determined to forget, to stamp the thing out, to crush it as one would crush the adder that had stung one.	Aga kuigi andestus on võimatu, on unustus ometi veel võimalik. Ja tal oli kindel kavatsus unustada, olgu olematuks muuta ja puruks litsuda, nagu tehakse rästikuga, kes on sind hammustanud.
On and on plodded the hansom, going slower, it seemed to him, at each step.	Troska loksus vaevaliselt edasi. Doriani meelest iga sammuga ikka aeglasemalt.
From cell to cell of his brain crept the one thought; and the wild desire to live, most terrible of all man's appetites, quickened into force each trembling nerve and fibre.	Ühest ajurakust teise roomas ikka seesama mõte. Ja metsik elukihk, see inimese hirmsaim isu, kihutas tagant kõiki ta värisevaid erkusid ja kudesid.
When he entered, a young man with smooth yellow hair, who was bending over a lamp lighting a long thin pipe, looked up at him and nodded in a hesitating manner.	Sisse astudes märkas ta siledate heledate juustega noormeest, kes lambi kohale kummardudes süütas pikka peenikest piipu. Doriani nähes tõstis ta pea, vaatas talle otsa ja noogutas kõhklevalt.
"Curse you!" he answered, "don't call me that."	"Ole sa neetud!" vastas Dorian.

	"Neid sõnu ära suhu võta!"
"He is not the man I am looking for," he answered, "and I want no man's money."	"Tema pole see mees, keda ma otsin," vastas Vane. "Ja mul pole kellegi raha tarvis."
"But don't give me away to him," she whined; "I am afraid of him."	"Aga ära sa sellest temale räägi," vingus ta. "Ma kardan teda."
It was tea-time, and the mellow light of the huge, lace-covered lamp that stood on the table lit up the delicate china and hammered silver of the service at which the duchess was presiding.	Oli teeaeg. Laual seisva suure pitskattega lambi pehme valgus langes õrnale portselanserviisile ja lauahõbedale, mille juures hertsoginna majaproua kohustusi täitis.
I never quarrel with actions. My one quarrel is with words.	Mina ei vaidle kunagi tegude, vaid ikka ainult sõnade pärast.
"Oh!"	
"Not with women," said the duchess, shaking her head; "and women rule the world."	"See ei käi naiste kohta," ütles hertsoginna pead raputades. "Ja naised valitsevad maailma."
Oh! in what a wild hour of madness he had killed his friend!	Oh, millisel metsiku hulluse tunnil ta küll oma sõbra tappis!
Sir Geoffrey put his gun to his shoulder, but there was something in the animal's grace of movement that strangely charmed Dorian Gray, and he cried out at once, "Don't shoot it, Geoffrey."	Geoffrey pani püssi palge, kuid looma graatsilises liikumises oli midagi, mis Dorian Grayd kummaliselt võlus, nii et ta pikemalt mõtlemata hüüdis: "Ärge laske, Geoffrey!"
Then Dorian looked at Lord Henry and said, with a heavy sigh, "It is a bad omen, Harry, a very bad omen."	Siis vaatas Dorian lord Henryle otsa ja ütles raskelt ohates: "See on halb enne, Harry, väga halb enne."
"Yes," he said, smiling, "I see the gardener waiting for you."	"Jah, näen," ütles ta. "See on aednik, kes teid ootab."
here is the duchess, looking like Artemis in a tailor-made gown.	Hertsoginna tulebki. Ta näeb välja nagu rätsepakostüümis Artemis.
Dorian drew himself up with an effort and smiled. "It is nothing, Duchess," he murmured; "my nerves are dreadfully out of order."	Kogu jõudu kokku võttes sai Dorian endast võitu ja naeratas. "Pole midagi, hertsoginna," lausus ta. "Mu närvid on hirmsasti käest ära."
You must tell me some other time.	
Pray, don't change."	Ma anun teid, jääge niisuguseks, nagu te olete."
There are only two ways by which man can reach it. One is by being cultured, the other by being corrupt.	Selleks on inimesel ainult kaks teed: üks käib kultuuri, teine rikutuse kaudu.
"But I can finish your idyll for you. You gave her good advice and broke her heart."	"Aga teie idylli võin ma teie asemel ise lõpetada: te andsite talle head nõu ja mürdsite ta südame."
Don't let us talk about it any more, and don't try to persuade me that the first good action I have done for years, the first little bit of self-sacrifice I have ever known, is really a sort of sin.	Ei maksa sellest enam rääkida. Ja ärge püüdke mind veenda, et esimene heategu, mida ma üle mitme aasta teinud olen, mu esimene tibatilluke eneseohverdus, mida ma olen üldse kogenud, on tegelikult omamoodi patt.
What a laugh she had!--just like a thrush singing.	Kuidas ta küll naeris! Nagu laulaks rästas.
Ah!	Ah, millisel pöörasel upsakuse ja kire viivul oli ta

in what a monstrous moment of pride and passion he had prayed that the portrait should bear the burden of his days, and he keep the unsullied splendour of eternal youth!	küll palunud, et portree tema elupäevade koorma enda kanda võtaks ja et ta ise säilitaks igavese nooruse rüvetamata sära!
--	---

Lisa 4. Tammsaare. Mittejoondunud laused

Lähtetekst 152 mittejoondamist

Sihttekst 145 mittejoondamist

When I leave town now I never tell my people where I am going. If I did, I would lose all my pleasure.	Lahkun ma linnast, siis ei ütle ma kunagi oma inimestele, kuhu ma lähen, öeldes seda kaotaksin kogu oma lõbu.
"Being natural is simply a pose, and the most irritating pose I know," cried Lord Henry, laughing; and the two young men went out into the garden together and ensconced themselves on a long bamboo seat that stood in the shade of a tall laurel bush.	Loomulikkus on ikka poos, pealegi kõige ärritavamaid poose, mida mina tunnen," hüüdis lord Henry naerdes. Ja noormehed läksid kahekesi üheskoos aeda, kus asetusid pikale bambuspingile, mis seisis kõrge loorberipõõsa varjus.
"Oh, something like, 'Charming boy--poor dear mother and I absolutely inseparable. Quite forget what he does--afraid he--doesn't do anything--oh, yes, plays the piano--or is it the violin, dear Mr. Gray?"	"Oo, midagi selletaolist, et "vaimustav poiss — vaene armas ema ja mina lahutamata koos — olen unustanud, mis ta teeb — kardan, et ei tee midagi — oh jaa, mängib klaverit — või on see viiul, kallid mr. Gray?"
But in some curious way--I wonder will you understand me? --his personality has suggested to me an entirely new manner in art, an entirely new mode of style.	Kuid mingisugusel imelikul viisil — kahtlen, kas te mind mõistate — on tema isik minus äratanud sootuks uue kunstitõu, sootuks uue kunstistiili.
"He likes me," he answered after a pause; "I know he likes me.	"Ta armastab mind," vastas ta natukese aja pärast. "Ma tean, ta armastab mind.
And how delightful other people's emotions were! --much more delightful than their ideas, it seemed to him.	Ja kui imelised olid teiste inimeste tundmused! Palju imelisemad kui nende ideed, nii näis temale.
He turned to Hallward and said, "My dear fellow, I have just remembered."	Ta pöördus Hallward'i poole ja ütles: "Armas poiss, just praegu tuli mul meelde."
He was looking worried, and when he heard Lord Henry's last remark, he glanced at him, hesitated for a moment, and then said, "Harry, I want to finish this picture to-day.	Ta oli tusane ja kuuldes lord Henry viimast märkust heitis pilgu temale, viivitas silmapilgu ja ütles siis: "Harry, ma tahaksin oma pildi täna lõpetada.
Ah! when you have lost it you won't smile.	Ah, kui te kord ta kaotate, siis te enam ei naerata.
That may be so, but at least it is not so superficial as thought is	Võib-olla on see nii. Aga vähemalt pole ta nii pinnaline, nagu on seda mõte.
He saw it creeping into the stained trumpet of a Tyrian convolvulus. The flower seemed to quiver, and then swayed gently to and fro.	Noormees nägi ta ronivat tüürose kassitapu laigulisse õiekarikasse, õis lõi värisema ja hõljus siis tasakesi edasi-tagasi.
Dorian!" he cried, "don't talk like that.	Dorian!" hüüdis ta. "Ärge rääkige nõnda.
You are not jealous of material things, are you? --you who are finer than any of them!"	Te ei kadesta ometi ainelisi asju, ega — teie olete ilusam kui ükski neist."
"If you let any one have it but me, Basil, I shall never forgive you!" cried Dorian Gray; "and I don't allow people to call me a silly boy."	"Kui te ta ükskõik kellele annate, mitte aga minule, siis ei andesta ma seda teile kunagi!" hüüdis Dorian Gray. "Ja mina ei luba end rumalaks poisiks nimetada."
"That is what I have come to learn, Uncle George. Or rather, I know who he is.	"Seda tulingi teada saama, onu George, õigemini — ma tean, kes ta on.

She was romantic, though.	Kuid tüdruk oli ju romantiline, selles perekonnas olid kõik naised seda.
All the women of that family were.	
Oh! Harry, I am quite vexed with you.	Oo, Harry, mina olen teil üsna kuri.
Ah! Lord Henry, I wish you would tell me how to become young again."	Ah, lord Henry, tahaksin, et ütleksite mulle, kuidas võib uuesti nooreks saada."
"Ah! that is very nice, and very wrong of you," she cried; "so mind you come"; and she swept out of the room, followed by Lady Agatha and the other ladies.	"Ah, see on teist väga kena ja ka väga ülekohtune," hüüdis hertsoginna. "Ärge siis unustage," ja ta lahkus ruumist leedi Agatha ja teiste leedide saatel.
A visit to Treadley would be a great privilege. It has a perfect host, and a perfect library."	Külaskäik Treadleysse on suur eesõigus: seal on täiuslik peremees ja haruldane raamatukogu."
And you will promise to talk to me all the time? No one talks so wonderfully as you do."	Ja te peate lubama kogu aeg minuga rääkida, ükski ei räägi nii imeliselt kui teie."
Dorian smiled and shook his head: "I am afraid I don't think so, Lady Henry.	Dorian naeratas ja raputas pead. "Kahju, mina ei arva nõnda, leedi Henry.
"Ah! that is one of Harry's views, isn't it, Mr. Gray?	"Ah, see on Harry vaateid, eks ole, mr. Gray?
Good-bye, Mr. Gray. Good-bye, Harry.	Elage hästi, mr. Gray, ela hästi, Harry.
She has been mad, and has come into the presence of a guilty king, and given him rue to wear and bitter herbs to taste of.	
One can always find them. There is no mystery in any of them.	Neid võib alati läbi näha, sest neis pole midagi saladuslikku.
Harry! why didn't you tell me that the only thing worth loving is an actress?"	Harry, miks ei ütelnud te mulle, et ainult näitlejannat maksab armastada?"
Shall you see Basil between this and then?	
It is rather horrid of me, as he has sent me my portrait in the most wonderful frame, specially designed by himself, and, though I am a little jealous of the picture for being a whole month younger than I am, I must admit that I delight in it.	See on otse hirmus, liiatigi, kus tema mulle mu portree koju saatis imelises raamis, mille ta ise erilisel joonistanud. Ja kuigi pilt mind pisut kadedaks teeb, sest see on juba terve kuu noorem kui mina, ometi pean tunnistama, et ta mulle väga meeldib.
And now I am off. Imogen is waiting for me.	Ja nüüd lähen ma: Imogen ootab mind.
He was pleased by it. It made him a more interesting study.	See isegi meeldis talle, sest see muutis noormehe veel huvitavamaks uurimusesemaks.
He was conscious--and the thought brought a gleam of pleasure into his brown agate eyes--that it was through certain words of his, musical words said with musical utterance, that Dorian Gray's soul had turned to this white girl and bowed in worship before her.	Ta mõistis — ja see mõte tõi lõbuhelgi tema pruunidesse ahhaatsilmadesse — et just teatud tema sõnade... teatud muusikaliste sõnade muusikalise väljenduse tõttu oli Dorian Gray hing pöördunud selle valge tüdruku poole ja hakanud teda jumaldama.
With his beautiful face, and his beautiful soul, he was a thing to wonder at. It was no matter how it all ended, or was destined to end.	Oma ilusa näo ja ilusa hinge oli ta imetusväärne, ükskõik kuis see kord lõppes või oli määratud lõppema.

Experience was of no ethical value. It was merely the name men gave to their mistakes.	Kogemusel pole vähimatki eetilist väärtust — nõnda nimetavad inimesed ainult oma eksitusi.
But there was no motive power in experience. It was as little of an active cause as conscience itself.	Tõeliselt ei leidu aga kogemuses mingit ajevõimet, nagu pole seda südametunnistuseski.
He opened it and found it was from Dorian Gray. It was to tell him that he was engaged to be married to Sibyl Vane.	Ta avas selle ja nägi, see oli Dorian Gray'lt, kes teatas oma kihlusest Sibyl Vane'iga.
"Happy!" she echoed, "I am only happy, Sibyl, when I see you act.	"Õnnelik!" kajas tema suust vastu. "Mina olen ainult siis õnnelik, kui näen sind näitelaval mängimas.
"Money, Mother?" she cried, "what does money matter?	"Raha, ema?" hüüdis ta. "Mis tähendab raha?
"Ah! Mother, Mother, let me be happy!"	"Ah, ema, ema, lase mind olla õnnelik!"
"Oh, Jim!" said Sibyl, laughing, "how unkind of you!	"Oo, Jim!" ütles Sibyl naerdes. "Kui tõre sa oled!
Good-bye, Mother; I will have my dinner at five o'clock.	Head päeva, ema. Kella viieks tulen lõunale.
"My child! my child!" cried Mrs. Vane, looking up to the ceiling in search of an imaginary gallery. But he must be very good, and not lose his temper, or spend his money foolishly. She was only a year older than he was, but she knew so much more of life.	"Mu laps, mu laps!" hüüdis mrs. Vane, vaadates lakke, nagu otsiks ta silmadega kujutletud rõdu. Tema ise aga pidi heaks poisiks jääma, mitte kurjaks saama ega hullumeelselt raha pillama, õde oli ainult aasta vennast vanem, aga elust teadis ta palju rohkem kui tema.
"Oh! that you will be a good boy and not forget us," she answered, smiling at him.	"Oo, et sina jääd heaks poisiks ja ei unusta meid," vastas neiu talle vastu naeratades.
Oh! you silly boy!	Oo, sa rumal poiss!
Oh! how I shall play it	Oo, kuis ma seda mängin!
I must see him!" he exclaimed; but at that moment the Duke of Berwick's four-in-hand came between, and when it had left the space clear, the carriage had swept out of the park.	Ma pean teda nägema!" hüüdis ta. Kuid samal silmapilgul tuli hertsog Berwick oma kahe paariga vahele, ja kui see viimaks silmapiiri vabastas, oli otsitud kaless pargist kadunud.
I have seen him, and oh! to see him is perfect happiness.	Nägin teda ja teda näha tähendab täielikku õnne.
Then she laughed and put her hand on his arm. He was merely a boy.	Siis hakkas ta naerma ja pistis oma käe tema käsivarde, oli ta ju alles ainult poiss.
She remembered the phrase. It had pleased her.	See ütlus oli tal meelde jäänud ja see meeldis talle.
Of course, the scenery was dreadful and the Orlando absurd. But Sibyl! You should have seen her! When she came on in her boy's clothes, she was perfectly wonderful.	

She wore a moss-coloured velvet jerkin with
 cinnamon sleeves, slim, brown, cross-gartered
 hose, a dainty little green cap with a hawk's
 feather caught in a jewel, and a hooded cloak lined
 with dull red.
 She had never seemed to me more exquisite.
 She had all the delicate grace of that Tanagra
 figurine that you have in your studio, Basil.
 Her hair clustered round her face like dark leaves
 round a pale rose.
 As for her acting--well, you shall see her to-night.
 She is simply a born artist.
 I sat in the dingy box absolutely enthralled.
 I forgot that I was in London and in the nineteenth
 century.
 I was away with my love in a forest that no man
 had ever seen.
 After the performance was over, I went behind and
 spoke to her.
 As we were sitting together, suddenly there came
 into her eyes a look that I had never seen there
 before.
 My lips moved towards hers.
 We kissed each other.
 I can't describe to you what I felt at that moment.
 It seemed to me that all my life had been narrowed
 to one perfect point of rose-coloured joy.
 She trembled all over and shook like a white
 narcissus.
 Then she flung herself on her knees and kissed my
 hands.
 I feel that I should not tell you all this, but I can't
 help it.
 Of course, our engagement is a dead secret.
 She has not even told her own mother.
 I don't know what my guardians will say.
 Lord Radley is sure to be furious.
 I don't care.
 I shall be of age in less than a year, and then I can
 do what I like.
 I have been right, Basil, haven't I, to take my love
 out of poetry and to find my wife in Shakespeare's
 plays?
 Lips that Shakespeare taught to speak have
 whispered their secret in my ear.
 I have had the arms of Rosalind around me, and
 kissed Juliet on the mouth."
 "Yes, Dorian, I suppose you were right," said
 Hallward slowly.
 "Have you seen her to-day?" asked Lord Henry.
 Dorian Gray shook his head.
 "I left her in the forest of Arden; I shall find her in
 an orchard in Verona."
 Lord Henry sipped his champagne in a meditative
 manner.
 "At what particular point did you mention the
 word marriage, Dorian?
 And what did she say in answer?
 Perhaps you forgot all about it."

<p>"My dear Harry, I did not treat it as a business transaction, and I did not make any formal proposal. I told her that I loved her, and she said she was not worthy to be my wife. Not worthy! Why, the whole world is nothing to me compared with her." "Women are wonderfully practical," murmured Lord Henry, "much more practical than we are. In situations of that kind we often forget to say anything about marriage, and they always remind us." Hallward laid his hand upon his arm. "Don't, Harry. You have annoyed Dorian. He is not like other men. He would never bring misery upon any one. His nature is too fine for that." Lord Henry looked across the table. "Dorian is never annoyed with me," he answered. "I asked the question for the best reason possible, for the only reason, indeed, that excuses one for asking any question--simple curiosity. I have a theory that it is always the women who propose to us, and not we who propose to the women. Except, of course, in middle-class life. But then the middle classes are not modern."</p>	
<p>Ah! don't mock.</p>	<p>Ah, ärge naljatage!</p>
<p>Women treat us just as humanity treats its gods. They worship us, and are always bothering us to do something for them."</p>	<p>Naised talitavad meiega sagedasti, nagu talitab inimsugu oma jumalatega: nad austavad meid ja piinavad alatasa nõudmisega, et me nende heaks midagi teeksime."</p>
<p>"What nonsense you talk, Harry!" cried the lad, taking a light from a fire-breathing silver dragon that the waiter had placed on the table.</p>	<p>"Mis lollust te ometi räägite. Harry!" hüüdis poiss, võttes tuld leekipurskavalt hõbelohelt, mille kelner lauale toonud.</p>
<p>"It was here I found her, and she is divine beyond all living things. When she acts, you will forget everything.</p>	<p>"Siit leidsin ta ning ta on jumalikum kui kõik muu, mis elab tema mängu vaadates unustate kõik muu.</p>
<p>The gods made Sibyl Vane for you.</p>	<p>Jumalad on ... Sibyl Vane'i teie tarvis loonud.</p>
<p>charming!"</p>	<p>"Kena! Kena!"</p>
<p>Good pilgrim, you do wrong your hand too much, Which mannerly devotion shows in this; For saints have hands that pilgrims' hands do touch, And palm to palm is holy palmers' kiss-- with the brief dialogue that follows, were spoken in a thoroughly artificial manner.</p>	<p>Hea palverändur, asjatu su rutt Nii laita kätt, mis vaga austust näitab; Sest puutuda võib rändur püha kätt, See pigistus tal suudlus aset täidab — ja lühike kahekõne, mis sellele järgneb, väljendati läbi ja läbi kunstlikul viisil.</p>
<p>It was wrong in colour. It took away all the life from the verse.</p>	<p>Sel puudus värv, nii et luule kaotas kogu oma elu.</p>
<p>She looked charming as she came out in the moonlight.</p>	
<p>Besides, I don't suppose you will want your wife to act, so what does it matter if she plays Juliet like a wooden doll?</p>	<p>Pealegi arvan ma, teie abikaasal pole ometi vaja näidelda. Mis oleks siis sellest, et ta mängib Juliati nagu puunukk.</p>

"Dorian," she answered, lingering over his name with long-drawn music in her voice, as though it were sweeter than honey to the red petals of her mouth. "Dorian, you should have understood.	"Dorian," vastas ta, venitades noormehe nime meloodiliselt muusikalise häälega, nagu oleks see tema huulte punastele õilmelehtedele magusam kui mesi — "Dorian, teie oleksite pidanud mõistma.
When you are ill you shouldn't act.	Haigena ei oleks pidanud te mängima.
"Dorian, Dorian," she cried, "before I knew you, acting was the one reality of my life.	"Dorian, Dorian!" hüüdis ta. "Kui ma teid veel ei tundnud, siis oli näitlemine minu elu ainuke tõelisus.
I thought that I was going to be wonderful. I found that I could do nothing.	Mina arvasin, et pidin imeliseks muutuma, aga ma leidsin, et ma ei suuda midagi.
You used to stir my imagination. Now you don't even stir my curiosity.	Enne erutasite mu kujutlusjõudu, nüüd ei suuda te erutada isegi mu uudishimu.
Don't go away from me. I couldn't bear it. Oh! don't go away from me.	Ärge minge minu juurest ära.
It was not a mere fancy of his own. The thing was horribly apparent.	See polnud ainult tema kujutelm, vaid kohutavalt selge tõsiasi.
They lived on their emotions.	
It had taught him to love his own beauty. Would it teach him to loathe his own soul?	Tema oli teda õpetanud armastama iseenda ilu õpetab ta ehk teda põlgama ka iseenda hinge?
There was a rather heavy bill for a chased silver Louis-Quinze toilet-set that he had not yet had the courage to send on to his guardians, who were extremely old-fashioned people and did not realize that we live in an age when unnecessary things are our only necessities; and there were several very courteously worded communications from Jermyn Street money-lenders offering to advance any sum of money at a moment's notice and at the most reasonable rates of interest.	Seal oli ka üsna raske arve Louis viieteistkümnenda graveeritud hõbedase tualettseviisi eest, mida ta tänini polnud sõandanud saata oma hooldajaile, kes olid äärmiselt vana moodi inimesed ja ei võtnud seda arvesse, et meie elame ajajärgul, mil ebatarvilikud asjad on meie ainukesed tarvidused. Kirjade seas leidsid ka mitmed väga viisakalt sõnastatud teadaanded Jermyni tänava rahalaenajailt, kes pakkusid talle ükskõik missuguse summa ükskõik mil ajal ja seda väga parajate protsentide eest.
If the thing was true, it was terrible. If it was not true, why trouble about it? --that what it dreamed, they made true?	Oli see tõsi, siis oli see hirmus; kui mitte, mis siis tema pärast muretseda?
Things like that make a man fashionable in Paris. But in London people are so prejudiced.	Pariisis minnakse niisuguste asjadega moodi, aga Londonis ollakse nii eelarvamuste kütikes.
Finally he stammered, in a stifled voice, "Harry, did you say an inquest?	Lõpuks kogeles ta lämmatatud häälel: "Harry, nimetasite teie juurdlust?
Then came that dreadful night--was it really only last night? --when she played so badly, and my heart almost broke.	Siis tuli see hirmus öö — oli see tõesti alles möödunud öö — mil ta nii halvasti mängis ja minu süda peaaegu lõhkes.
Their origin is pure vanity. Their result is absolutely nil.	Nende algpõhjuseks on lihtsalt edevus ja nende tulemus võrdub absoluutse nulliga.
I fancy that the true explanation is this: It often happens that the real tragedies of life occur in such an inartistic manner that they hurt us by their crude violence, their absolute incoherence, their absurd want of meaning, their entire lack of style.	Minu arvates käib õige seletus nõnda. Sagedasti juhtub, et tõelise elu tragöödiad sünnivad sedavõrd ebakunstilisel kombel, et nad riivavad meid oma toore jõhkruuse, oma põhjaliku korratuse, naeruväärse mõttetuse ja täieliku stiilipuudusega.

Well--would you believe it? --a week ago, at Lady Hampshire's, I found myself seated at dinner next the lady in question, and she insisted on going over the whole thing again, and digging up the past, and raking up the future.	Noh — uskuge või ei — aga nädal tagasi leidsin end leedi Hampshire'i juures lõunal kõnesoleva daami kõrval istumas ja tema tahtis tingimata kogu asja uuesti läbi võtta, kaevates minevikus ja rehitsedes tulevikus.
Religion consoles some. Its mysteries have all the charm of a flirtation, a woman once told me, and I can quite understand it.	Mõned lohutavad usuga, mille müsteeriumidel olevat täielik armatsemise kaasakiskuvus, nagu keegi naine mulle kord ütles; ja mina mõistan seda väga hästi.
"Good-bye.	
You remind me of a story Harry told me about a certain philanthropist who spent twenty years of his life in trying to get some grievance redressed, or some unjust law altered--I forget exactly what it was. Finally he succeeded, and nothing could exceed his disappointment.	Teie tuletate mulle meelde seda Harry jutustatud filantroopi, kes kulutanud kakskümmend aastat oma elust selleks, et kõrvaldada mingi halbust või muuta mingi ülekohtune seadus — olen unustanud, mis see just oli; lõppeks õnnestus see ja miski ei või ületada tema pettumust.
"My dear boy, what nonsense!" he cried.	"Kallis, poiss! Mis lollus see siis on!" hüüdis ta.
"Basil," he said, looking very pale, "you must not look at it.	"Basil," ütles ta sootuks kahvatuna. "Ärge vaadake teda.
Have you noticed in the picture something curious? --something that probably at first did not strike you, but that revealed itself to you suddenly?"	Olete ehk teie pildis midagi tähelepanuväärset märganud — midagi, mis alguses: ehk teile silma ei puutunud, kuna ta alles hiljem äkki sai teile nähtavaks?"
	"Kuis nii?"
"Oh, Harry!" cried the lad, with a ripple of laughter. "Harry spends his days in saying what is incredible and his evenings in doing what is improbable.	"Oo, Harry," hüüdis poiss naeruvinega, "Harry kulutab oma päevad, rääkides midagi uskumatut, ja õhtud, tehes midagi ebatõenäolist.
His eye fell on a large, purple satin coverlet heavily embroidered with gold, a splendid piece of late seventeenth-century Venetian work that his grandfather had found in a convent near Bologna.	Ta silm langes suurele purpursele satäänvaibale, mis kaetud raskete kuldlikanditega. See oli hiilgav tükk veneetsia tööd seitsmeteistkümnenda sajandi lõpupoolelt ja vanaisa oli ta leidnud ühest kloostrist Bologna lähedalt.
Picked it up at a sale.	
"Something of a load to carry, sir," gasped the little man when they reached the top landing. And he wiped his shiny forehead.	"Õige paras kandam talumiseks, sir," lõõtsutas väike mees üles jõudes ja pühkis oma läikivat otsaesist.
It drew attention to the following paragraph: INQUEST ON AN ACTRESS.	See juhtis tähelepanu järgmisele artiklile: "Kohtulik juurdlus ühe näitlejanna korjuse asjus.
There had been mad wilful rejections, monstrous forms of self-torture and self-denial, whose origin was fear and whose result was a degradation infinitely more terrible than that fancied degradation from which, in their ignorance, they had sought to escape; Nature, in her wonderful irony, driving out the anchorite to feed with the wild animals of the desert and giving to the hermit the beasts of the field as his companions.	Oli leidunud hullumeelset, vabatahtlikku keeldumust ja kuulmatut enesepiinamist ning enesesalgamist, mille algpõhjuseks osutus hirm ja mille tagajärjeks oli palju kohutavam langus kui see kujutletu, millest inimesed oma teadmatuses olid püüdnud leida pääseteed. Loodus oma imelises iroonias kihutas üksiklase toitu otsima, ühes kõrveloomadega ja tegi loomad väljal tema kaaslasteks.
The wan mirrors get back their mimic life.	Kustunud peeglid omandavad jällegi helkja elu ja

The flameless tapers stand where we had left them, and beside them lies the half-cut book that we had been studying, or the wired flower that we had worn at the ball, or the letter that we had been afraid to read, or that we had read too often.	leegita küünlad seisavad seal, kuhu me nad olime jätanud, ning nende kõrval asub pooleldi lahti lõigatud raamat, mida lugesime, närtsinud lill, mida kandsime ballil, kiri, mida me ei söandanud lugeda või mida oleme lugenud liiga sagedasti.
	Niisuguste maailmade loomises nägi Dorian Gray elu peaülesannet või üht tema peaülesandeist.
Mysticism, with its marvellous power of making common things strange to us, and the subtle antinomianism that always seems to accompany it, moved him for a season; and for a season he inclined to the materialistic doctrines of the Darwinismus movement in Germany, and found a curious pleasure in tracing the thoughts and passions of men to some pearly cell in the brain, or some white nerve in the body, delighting in the conception of the absolute dependence of the spirit on certain physical conditions, morbid or healthy, normal or diseased.	Üheks hooajaks huvitas teda müstitsism oma imelise võimega muuta igapäevased asjad meile haruldasiks, ja teravamõtteline kõlbuvabadus, mis näib alati teda saatvat. Üheks hooajaks kaldus ta ka Saksamaa darwinismi liikumise materialistlikele õpetustele ja tundis imelikku lõbu asetada inimese mõtted ja kired kuhugi peaaegu rakkpärlisse või mõnesse valgesse erku inimkehas, õlles kaasa kistud arvamisest, et vaim oleneb täiesti kehalisest seisukorrast, olgu see haige või terve, normaalne või kidev.
Summer followed summer, and the yellow jonquils bloomed and died many times, and nights of horror repeated the story of their shame, but he was unchanged. No winter marred his face or stained his flowerlike bloom.	Suvi järgnes suvele ja kollased nartsissid õitsesid ning närtsisid nii mõnegi korra, õudsed ööd kordasid oma häbi ajalugu, kuid tema jäi muutumatuks, ükski talv ei rikkunud tema nägu ega inetanud ta lilletaolist õitsengut.
Over and over again Dorian used to read this fantastic chapter, and the two chapters immediately following, in which, as in some curious tapestries or cunningly wrought enamels, were pictured the awful and beautiful forms of those whom vice and blood and weariness had made monstrous or mad: Filippo, Duke of Milan, who slew his wife and painted her lips with a scarlet poison that her lover might suck death from the dead thing he fondled; Pietro Barbi, the Venetian, known as Paul the Second, who sought in his vanity to assume the title of Formosus, and whose tiara, valued at two hundred thousand florins, was bought at the price of a terrible sin; Gian Maria Visconti, who used hounds to chase living men and whose murdered body was covered with roses by a harlot who had loved him; the Borgias on his white horse, with Fratricide riding beside him and his mantle stained with the blood of Perotto; Pietro Riario, the young Cardinal Archbishop of Florence, child and minion of Sixtus IV, whose beauty was equalled only by his debauchery, and who received Leonora of Aragon in a pavilion of white and crimson silk, filled with nymphs and centaurs, and gilded a boy that he might serve at the feast as Ganymede or Hylas; Ezzelin, whose melancholy could be cured only by the spectacle of death, and who had a passion for red blood, as other men have for red wine--the son of the Fiend, as was reported, and one who had cheated his father at dice when gambling with him for his own soul; Giambattista Cibo, who in	Ikka ja jälle armastas Dorian lugeda seda fantastilist ja kaht sellele järgnevat peatükki, milles olid nagu mõnes imelikus gobeläänis või emailis, kujutatud nende koledad ja ilusad vormid, keda Pahed ning Veri ja Tüdimus olid teinud hulluks või muutnud peletiseks — milles olid kujutatud: Milano hertsog Filippo, kes tappis oma naise ja värvis tema huuled helepunase mürgiga, et tema armuke imeks surma surnud naise huulilt, keda ta kallistas ; veneetslane Pietro Barbi, tuntud kui Paul II, kes püüdis oma edevuses omandada Formosuse aunime ja kelle tiara, mille väärtust hinnati kahele tuhandele floriinile, oli lunastatud hirmsa patuga; Gian Maria Visconti, kes tarvitas kceri inimeste peale jahti pidades ja kelle tapetud korjus, kaeti roosidega teda armastava lõbutüdrukuga; Borgia oma valge hobuga, Vennatapp ratsul tema kõrval, ja oma mantliga, millel Perotto vere laigud; Pietro Riario, Firenze noor kardinal-peapiiskop, Sixtus IV-nda laps ja lemmik, kelle iluga võistles ainult tema liiderlikkus ja kes võttis Leonora v. Aragoni vastu valgest ja punasest siidist paviljonis, mis oli täidetud nümfide ja kentauridega, ja kes kaldas poisi, et ta ümmardaks teda pidudel nagu Ganymede või Hylas; Ezzelin, kelle nukrust võis arstida ainult surma näitamisega ja kes ihkas punast verd samuti nagu teised punast viinagi — Vanakurja enese poeg, nagu öeldi, kes pettis täringumängul iseoma isa, kui ta mängis temaga oma hinge pärast; Giambattista Cibo, kes omandas pilkeks Süütu nime ja kelle kangestunud soontesse pumbati juudi arsti poolt kolme poisi veri.

mockery took the name of Innocent and into whose torpid veins the blood of three lads was infused by a Jewish doctor; Sigismondo Malatesta, the lover of Isotta and the lord of Rimini, whose effigy was burned at Rome as the enemy of God and man, who strangled Polyssena with a napkin, and gave poison to Ginevra d'Este in a cup of emerald, and in honour of a shameful passion built a pagan church for Christian worship; Charles VI, who had so wildly adored his brother's wife that a leper had warned him of the insanity that was coming on him, and who, when his brain had sickened and grown strange, could only be soothed by Saracen cards painted with the images of love and death and madness; and, in his trimmed jerkin and jewelled cap and acanthuslike curls, Grifonetto Baglioni, who slew Astorre with his bride, and Simonetto with his page, and whose comeliness was such that, as he lay dying in the yellow piazza of Perugia, those who had hated him could not choose but weep, and Atalanta, who had cursed him, blessed him.	Sligismondo Malatesta, Isotta armuke, Rimini isand, kelle, kui jumala ja inimeste vaenlase pilt põletati Roomas ja kes kägistas Polyssena suurätikuga, andis Ginevra d'FiStele mürki smaragdkarifcas ning kes ehitas ilge kire auks paganatempli kristlikuks jumalateenistuseks; Charles VI, kes jumaldas nii metsikult oma venna naist, et teda keegi pidalitõbine hullumeelsuse eest hoiatas, ja kes siis, kui ta aju oli muutunud haigeks ning imelikuks, võis vaigistust leida ainult saratseenlaste mängukaartidest, millele olid maalitud Armastuse, Surma ja Hullumeelsuse kujud; ja oma muktud vammuses, kalliskivistatud mütsis ning karusõraliste lakkidega Grifonetto Baglioni, kes tappis Astorre tema mõrsjaga ja Simonetto tema kannupoisiga ja kelle ilu oli niisugune, et kui ta surevana lamas Perugia kollases piazzas, siis pidid need, kes teda vihkasid, pisaraid pühkima, ja Atalanta, kes oli ta neednud, pidi teda õnnistama.
"No: I am going to be out of England for six months.	"Ei. Lähen, et jääda pooleks aastaks.
I always take hock-and-seltzer myself. There is sure to be some in the next room."	Mina joon alati viimast, kõrvalruumis peab seda tingimata leiduma."
"You think so?" He laughed again.	"Arvate?" naeris Dorian uuesti.
"You must give me some answer to these horrible charges that are made against you. If you tell me that they are absolutely untrue from beginning to end, I shall believe you.	"Teie peate mulle vastuse andma kõigi nende teie vastu tõstetud süüdistuste kohta, ütlete teie, et nad algusest lõpuni täiesti valed on, siis usun teid.
You have had more to do with my life than you think"; and, taking up the lamp, he opened the door and went in.	Teil on minu eluga: rohkem tegemist olnud kui te ise arvate." Ja kuna ta lambi üles oli võtnud, avas ta ukse ja astus sisse.
it was Dorian Gray's own face that he was looking at! The horror, whatever it was, had not yet entirely spoiled that marvellous beauty.	See oli Dorian Gray enda nägu, mida ta vaatas ükskõik kui suur oli see koledus, ometi polnud veel täiesti hävitatud tema imeline ilu.
There was neither real sorrow in it nor real joy. There was simply the passion of the spectator, with perhaps a flicker of triumph in his eyes.	Selles polnud ei tõelist muret ega tõelist rõõmu, vaid ainult vaatlemiskirg, mis segatud ehk tsipakese võidurõõmuga silmis.
If it is true," he exclaimed, "and this is what you have done with your life, why, you must be worse even than those who talk against you fancy you to be!"	Kui see oleks tõsi," hüüdis ta. "Siis see on, mis te oma eluga olete teinud. Te peate küll halvem olema kui need arvavad, kes teist räägivad!"
Once, she began to sing in a hoarse voice. The policeman strolled over and said something to her.	Äkki hakkas ta kähiseval häälel laulma, politseinik astus tema juurde ja ütles talle midagi.
Once, she began to sing in a hoarse voice. The policeman strolled over and said something to her.	Ta vaatas oma valgeid ja peeneotsalisi sõrmi ja tundis vastu tahtmist kerget värinat kehas. Ta lehitses edasi, kuni jõudis järgmiste ilusate salmideni Veneetsias:

He read of the swallows that fly in and out of the little cafe at Smyrna where the Hadjis sit counting their amber beads and the turbaned merchants smoke their long tasselled pipes and talk gravely to each other; he read of the Obelisk in the Place de la Concorde that weeps tears of granite in its lonely sunless exile and longs to be back by the hot, lotus-covered Nile, where there are Sphinxes, and rose-red ibises, and white vultures with gilded claws, and crocodiles with small beryl eyes that crawl over the green steaming mud; he began to brood over those verses which, drawing music from kiss-stained marble, tell of that curious statue that Gautier compares to a contralto voice, the "monstre charmant" that couches in the porphyry-room of the Louvre.	Ta luges pääsukestest, kes lendavad Smürnas väikeses kohvikus sisse ja välja, kus istuvad vagad palverändajad ja loevad merivaigust pärle ning turbanis kaupmehed suitsetavad oma pikki ehitud piipe ja räägivad tõsiselt üksteisega. Ta luges Place de la Concorde'il seisvast obeliskist, mis nutab kivipisaraid oma päevapõudses maapaos ja igatseb tagasi lootosega kaetud palava Niiluse juurde, kus on sfinksid, roospunased iibised, valged kuldküüntega raisakullid, ja väikeste berüllsilmadega krokodillid, kes roomavad mööda rohelist auravat muda. Ta hakkas mõtteid hauduma salmide üle, mis saanud oma muusika suudlustega kaetud marmorilt ja räägivad sellest imelikust raidkujust, mida Gautier võrdleb altohäälega, sellest "monstre charmanfist", mis lamab Louvre porfüürruumis.
He knew what was waiting for him there; saw it, indeed, and, shuddering, crushed with dank hands his burning lids as though he would have robbed the very brain of sight and driven the eyeballs back into their cave.	Ta teadis, mis teda seal ootas. Tõepoolest nägi ta seda ja väriseses surus ta higiste kätega palavaid lauge, nagu tahaks ta röövida ajult nägemise ja kihutada silmad nende koobastesse.
"Alan! This is kind of you.	"Alan, see on teist lahke.
After a strained moment of silence, he leaned across and said, very quietly, but watching the effect of each word upon the face of him he had sent for, "Alan, in a locked room at the top of this house, a room to which nobody but myself has access, a dead man is seated at a table.	Pärast piinlikku vaikimist kummardus ta üsna rahulikult ettepoole, ja kuna ta iga oma sõna mõju hoolega silmas pidas, ütles ta: "Selle maja ülemisel korral, lukustatud ukse taga, ruumis, kuhu keegi peale minu ei pääse, istub laua ääres surnud mees.
I have no option. Alan, you are scientific.	Mul pole valikut, Alan, teie olete teadlane.
"Ah! I was waiting for you to call me Dorian."	"Ah, ma lootsin, et nimetate mind Dorianiks."
Good God, Dorian, is that what you have come to? I shall not inform upon you. It is not my business.	Armuline jumal! Dorian, olete teie siis juba seal maal? Mina teid üles ei anna, see pole minu asi.
If you don't help me, I must send it. If you don't help me, I will send it.	Kui teie mind ei aita, siis pean ta ära saatma.
I tried to spare you. You will do me the justice to admit that.	Ma katsusin teid hoida, seda peate isegi tunnistama, kui õiglane olete.
Come, don't work yourself into this fever. The thing has to be done.	Ärge erutuge nii väga, töö tahab teha.
It was intolerable. It seemed to crush him.	See oli väljakannatamatu ja näis teda puruks rüüvat.
"Hush, Alan. You have saved my life," said Dorian.	"Tasa, Alan: teie päästsite mu elu," ütles Dorian.
How horrible it was!--more horrible, it seemed to him for the moment, than the silent thing that he knew was stretched across the table, the thing whose grotesque misshapen shadow on the spotted carpet showed him that it had not stirred, but was still there, as he had left it.	Kui kole see oli! Koledam, nagu talle silmapilguks näis, kui see vaikne asi, mis lamas väljasirutatud laual ja mis polnud ennast kogu aeg liigutanud, vaid aina endisel paigal püsinud, otsustades tema veidra varju järele laigulisel vaibal.
Dorian was one of her especial favourites, and she always told him that she was extremely glad she had not met him in early life.	Dorian oli tema erilisi lemmikuid ja alati kinnitas ta, olevat äärmiselt rõõmus, et ta teda pole kohanud nooremailt armastas ta, korrata, "ja oleksin teie

"I know, my dear, I should have fallen madly in love with you," she used to say, "and thrown my bonnet right over the mills for your sake.	pärast kõik üle parda heitnud.
You shan't sit next either of them.	Teie ei pea nende juurde istuma, vaid minu kõrval olema ja mind lõbustama."
You shall sit by me and amuse me."	
He was rather sorry he had come, till Lady Narborough, looking at the great ormolu gilt clock that sprawled in gaudy curves on the mauve-draped mantelshelf, exclaimed: "How horrid of Henry Wotton to be so late!	Dorianil oli peaaegu kahju, et ta siia oli tulnud, kuni leedi Narborough viimaks pilgu suurele kuldpronksist kellale heitis, mis ilutses oma toreda joonestikuga punase riidega kaetud kaminal, ja ütles: "Kui hirmus, et Henry Wotton nii hiljaks jääb!
Yet it had to be done.	Ometi pidi seda tegema. See oli tal selge.
It took him three-quarters of an hour to consume everything. At the end he felt faint and sick, and having lit some Algerian pastilles in a pierced copper brazier, he bathed his hands and forehead with a cool musk-scented vinegar.	Nõudis kolmveerand tundi, enne kui kõik oli hävitatud. Lõpuks tundis ta end jõuetuna ja tal hakkas paha. Ja kui ta oli pilulises vasknõus süüdanud mõned alzhiri lõhnaküünlad, pesi ta oma käsi ja otsaesist külma muskuslõhnalise äädikaga.
"All right, sir," answered the man, "you will be there in an hour," and after his fare had got in he turned his horse round and drove rapidly towards the river.	"Hea küll, sir," vastas mees, "tunni aja pärast olete päral. Ja kui sõitja oli vankrisse astunud, pööras voorimees hobuse ümber ja kihutas jõe poole.
for that there was no atonement; but though forgiveness was impossible, forgetfulness was possible still, and he was determined to forget, to stamp the thing out, to crush it as one would crush the adder that had stung one.	Aga kui oli võimatu andeksandmine, siis oli ometi võimalik unustus. Ja ta otsustas olnu unustada, rusuks tallata ja purustada, nagu tehakse seda maoga, kes sind hammustanud.
From cell to cell of his brain crept the one thought; and the wild desire to live, most terrible of all man's appetites, quickened into force each trembling nerve and fibre.	Rakukesest rakukesse roomas ajus ainuke mõte. Ja metsik eluihk, see inimese hirmsamaid isusid, tormas jõuliselt läbi tema erkude ja värisevate kehakoekiudude.
He dragged it aside and entered a long low room which looked as if it had once been a third-rate dancing-saloon. Shrill flaring gas-jets, dulled and distorted in the fly-blown mirrors that faced them, were ranged round the walls.	Dorian lükkas eesriide kõrvale ja astus pikka madalasse ruumi, mis näis millalgi olnud mingisugune kolmanda järgu tantsusaal, ümberringi müüril põlesid kiirgavalt säravad gaasituled, mida tumestasid ja paljundasid nende vastas asuvad kärbeste rüvetatud peeglid.
"Curse you!" he answered, "don't call me that."	"Võtku teid saatan!" vastas Dorian. "Te ei tohi mind nii nimetada."
One had to pay over and over again, indeed.	
He is the worst one that comes here. They say he has sold himself to the devil for a pretty face.	Tema on kõige halvemaid, kes siin käivad, öeldakse, tema müünud ilusa näo eest oma hinge kuradile.
I never quarrel with actions. My one quarrel is with words.	Mina ei vaidle kunagi tegude, vaid ikka ainult sõnade pärast.
"Oh! my maid does that already, Mr. Gray, when she is annoyed with me."	"Oo, selle eest muretseb juba minu toaneitsi, mr. Gray, kui ta minuga pahandab."
"Not with women," said the duchess, shaking her head; "and women rule the world.	"See ei käi naiste kohta," ütles hertsoginna pead raputades. "Ja naised valitsevad maailma.
The mask of youth had saved him.	
The sky was an inverted cup of blue metal. A thin film of ice bordered the flat, reed-grown lake.	Taevast oli nagu sinisest metallist kummuli karikas, õhuke jääkile looris madala, pillirooga palistatud järve pinda.

Sir Geoffrey put his gun to his shoulder, but there was something in the animal's grace of movement that strangely charmed Dorian Gray, and he cried out at once, "Don't shoot it, Geoffrey."	Sir Geoffrey pani püssi palge, kuid looma liigutuste ilus tundus midagi nii imelikult võluv, et Dorian Gray hüüdis: "Ärge laske, Geoffrey."
Then Dorian looked at Lord Henry and said, with a heavy sigh, "It is a bad omen, Harry, a very bad omen."	Siis vaatas Dorian lord Henryle otsa ja ütles raske ohkega: "See on halb enne, Harry, väga halb enne."
It does not do to pepper beaters.	Ajajat ei tohi kõrvetada, see paneb arvama, et oled halb laskja.
It makes people think that one is a wild shot.	
I have no terror of death.	Mul pole hirmu surma ees, vaid ma kardan surma tulekut.
It is the coming of death that terrifies me.	
	Nõnda sobite hästi."
	Ta paistab Artemisena, kes riietatud rätsepa-õmmeldud kleiti.
"It is nothing, Duchess," he murmured; "my nerves are dreadfully out of order."	"Pole midagi, hertsoginna," lausus ta. "Minu närvid on hirmsasti käest ära."
"Take that thing off the face. I wish to see it," he said, clutching at the door-post for support.	"Võtke see rätik näolt, ma tahan teda näha," ütles ta haaras, toetust otsides uksepiidast kinni.
One is by being cultured, the other by being corrupt. Country people have no opportunity of being either, so they stagnate."	Maainimestel pole juhust ei üheks ega teiseks, nõnda püsivad nad endises seisukorras."
I spared somebody.	
Yesterday she met me in a little orchard. The apple-blossoms kept tumbling down on her hair, and she was laughing.	Eile kohtas ta mind väikeses aias, õunapuu õilmed langesid vahetpidamata tema juustele ja tema aina naeris.
"But I can finish your idyll for you. You gave her good advice and broke her heart."	"Kuid selle idylli võin nüüd mina teie asemel lõpetada: teie andsite talle head nõu ja mürdsite tema südame."
"What would you say, Harry, if I told you that I had murdered Basil?" said the younger man.	"Mis te ütleksite, Harry, kui ma teile kõneleksin, et mina tapsin Basili?" küsis Dorian Gray ja pidas nende sõnade juures oma kaaslast teravasti silmas.
He watched him intently after he had spoken.	
"By the way, Dorian," he said after a pause, "what does it profit a man if he gain the whole world and lose--how does the quotation run? --his own soul?"	"Siiski, Dorian," ütles ta natukese aja pärast, "mis kasu on inimesel sellest, kui ta võidab terve maailma ja kaotab — kuidas käib see sõna — ja kaotab oma hinge?"
I thought of telling the prophet that art had a soul, but that man had not. I am afraid, however, he would not have understood me."	Mõtlesin prohvetile vastata, et kunstil on hing, inimesel aga mitte, kuid ma kardan, ta poleks mind mõistnud."
No: we have given up our belief in the soul.	Ei! Meie oleme hinge usust loobunud.
It annihilates the desire to act.	Tema hävitab tahte tegutsemiseks, sest tema on imeliselt viljatu.
It is superbly sterile.	
	Kuidas see tüdruk küll naeris!
CHAPTER 20	
There was only one bit of evidence left against him. The picture itself--that was evidence.	Tema vastu oli ainus tõendus — see pilt.